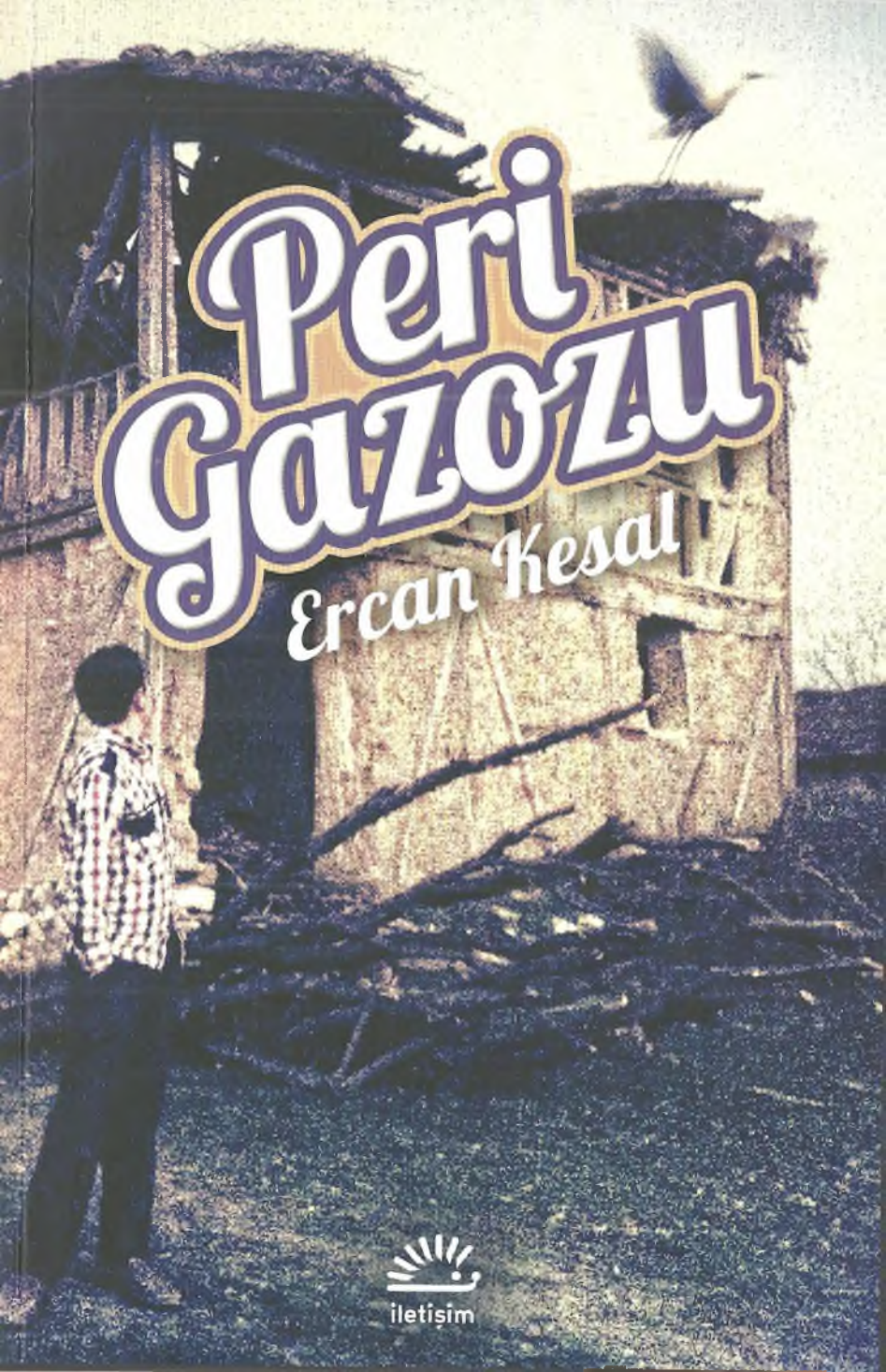

Peri Gazozu
Ercan Kesal
iletişim

ERCAN KESAL • **Peri Gazozu**

ERCAN KESAL 1959 Avanos (Nevşehir) doğumlu. 1984 yılında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. Uzun yıllar Ankara-Keskin, Bala ve köylerinde sağlık ocağı hekimliği yaptı. Serbest hekimliğe başladığı yıllarda uygulamalı psikoloji ve sosyal antropoloji eğitimleri aldı. İlk şiir ve yazıları, tıp fakültesi öğrencisi iken, İzmir'de çıkan *Dönem* dergisinde yayımlandı. Mecburi hizmet yıllarında *Son Reçete* dergisinde söyleşiler yaptı, yazılar yazdı. 1990 yılından sonra geldiği İstanbul'da, Era Yayınları'nın kurucularından oldu. *Şizofrengi*'de yazdı. *Radikal* ve *BirGün* gazetelerinde güncel hikâyeler ve denemeler yayımladı. Senaryolar yazdı. *Uzak* filmindeki rolüyle başlayan sinema serüveni, daha sonra birçok filmde oyuncu ve senarist olarak devam etti. 2014 yılında *Evvel Zaman* (İthaki), 2015 yılında ise *Nasipse Adayız* (İletişim) adlı kitapları yayımlandı.

İletişim Yayınları 1884 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 270
ISBN-13: 978-975-05-1201-8
© 2013 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1-9. BASKI 2014-2015, İstanbul
10. BASKI 2016, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora
KAPAK Suat Aysu
KAPAK FOTOĞRAFI Hüseyin Türk
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Yeliz Eke
BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ERCAN KESAL

Peri Gazozu

iletişim

Babam gazozcu Mevlüt'ün aziz hatırasına...

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 9

Kurban 15
Yetimim, beni göğsüne yasla 21
Ne alakası var baba! 27
Ben büyüdüm baba 33
Ceket çıktığında 39
"Adımızı sorarız birine, o bize adını söyler" 45
Mühür 53
Fotoğraftaki kan kimin? 59
Ekmek kokusu mu, kan kokusu mu? 65
Ne kalır bizden geriye 69
Bir damla su 75
Korkma, bırak ellerini 81
İpin ucundaki Türkiye 87

Kalbimiz avucumuzdadır 93
İçimizdeki yanık kokusu 99
Yorgan 105
Ölülerimiz nerede? 111
Analar kokularından bulur kuzularını 117
Kelimelerin ruhu vardır 123
Üç tarz-ı hakikat ve biz 129
Taşra hekimi 133
Koltuk altı dosya 139
Ölülerini unutanların ülkesi 147
Nişanlının gelişi 153
Yalan 157
Yaralarım nedendir? 163
Silah çeken belediyeci 169
Arkadaşlara söyle, ölmeyi öğrendim 175
İnşaallah ölmüştür 181
Hadi, önce kendimizi kurtaralım 187
Kestaneden duduk olur mu? 193

SUNUŞ

"*... bütün sanat eserleri belleğe dayanır. Belleği billursu hale getirmenin, somutlaştırmanın araçlarıdır. Bir ağacın üzerindeki bir böcek gibi, sanatçı da asalak gibi çocukluğundan beslenir. Sonra biriktirdiklerini harcar, yetişkin olur ve olgunluğu da son noktadır...* diyor Tarkovski...* Katılıyorum.

Üniversite yıllarına kadar kitap aralarına koyarak saklamıştım, Avanos Halk Kütüphanesi'nden aldığım sarı kuşe bir kartondan hazırlanmış "üyelik" kartımı. Çocukluğumun varoluş nesnesi. O kartla, mütevazı kütüphaneden istediğim

(*) Bergman ve ona göre sinema yönetmenlerinin en büyüğü olan Tarkovski, felsefi anlamda en çok etkilendiğim iki yönetmendir. Filmleri dışında da, söyleyip yazdıkları her şeyi bitmez bir merakla okuduğum iki bilge... *"Çocukluğuma giden kanalları açık tutmaya devam ediyorum. Sanırım pek çok sanatçı için aynı şey söz konusudur. Çocukluğum hayal gücümü şekillendirmekte ve benim için geçmiş daima şimdiki zaman olmaktadır. Filmlerimin çoğu deneyimlerimden ya da hafızamdan doğan kar tanelerinin meydana getirdiği 'bir kartopu gibi' gelişir."* Bu sözler Bergman'ın. Tarkovski de söylemiş olabilirdi. Tıpkı kitabımın "sunuş"unda alıntıladığım sözlerin aslında Tarkovski'ye ait olduğunu fark ettiğimde şaşkınlıkla mırıldandığım gibi: "Bergman da söylemiş olabilirdi."

Bu küçük düzeltmenin, "Sunuş"ta söylemeye çalıştıklarımı "doğrulayan" bir "yanlış" olarak işe yaramasını isterim.

kitabı alır, anamın halı tezgâhının arkasındaki kovuğa girerek, tüm kaygılardan azade, çocukluğumun altın düşlerine dalardım. Bu yüzden hiç seçmedim kitaplarımı ve yazarlarını. Birini diğerinden ayırt edemedim hiç.

Elimi uzatıp aldığım tüm kitapların içine doyumsuz bir iştah ve tükenmez bir merakla daldım... Kerime Nadir, Jules Verne, Oğuz Özdeş, Kemal Tahir, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Nihal Atsız, Emile Zola, John Steinbeck, Victor Hugo, Reşat Nuri Güntekin, Ömer Seyfettin, Tolstoy...

Erken çocukluk ve gençlik günlerimin gerçekten bilinçli(!) seçilmiş iki kitabını ise, ilkokul mezunu, eski çiftçi, yeni esnaf, babam gazozcu Mevlüt almıştır. Seçimlerini de Kayseri'deki yaşlı kitapçı yapmıştı:

"*Bu kitabın yazarı bu sene Nobel almış, onu al, İvo Andriç'in* Drina Köprüsü; *öbürü de çok satıyor, lise edebiyat öğrencileri onu alıyorlar sürekli, Reşat Nuri'nin* Kızılcık Dalları, *bir de onu al istersen...*"

Hayatımız, "bir yumağın sürekli sarılmasıdır". Yaşadığımız her şey, ardımıza takılıp gelmekte ve doğal olarak da birikmektedir. Yol boyunca ne yaşandıysa toplamaktadır çünkü.

"Bugün" diye adlandırdığımız şey, "geçmiş ve geleceğimizin toplamıdır". Yani geçmişimiz; elimizden uçup gitmiş, kaybolmuş bir zaman değildir. Şimdiki zamanın içinde duran, bekleyen bir şeydir. Bu duran şeyin "bilinç" olduğunu ve aynı zamanda "belleğimizi" de kapsadığını, bu hikâyeleri yazmak için sandalyeme oturduğum her seferinde hayretle fark ettim.

Sanki, tavan arasında duran eski bir sandığı açarak içinde bulduğum nesnelerin bana anımsattıkları üzerinden yazıyor gibiydim. Karıştırdıkça yenilenen ve çoğalan bir sandık. Geçmişi anımsadıkça, kendimi de daha iyi tanıyordum doğ-

rusu. Belleğim üzerinden, ama artık bugünkü aklımla yeniden okuduğum geçmişim, hikâye olarak kâğıda döküldüğü her seferinde, yeniden şaşırtıyordu beni. Tüm bunları ben mi yaşamıştım Tanrım?

Yazılarımı sanki elimde bir kamerayla çekiyor ve yazıyordum. Hayatlarımızda ortak bir tema oluşturan nesne ya da duygu metaforlarını dillendirdiğim, deneyimlerimi bütün çıplaklığı ve derinliğiyle ortaya koyan, sadece bir sızlanma değil, içsel bir hesaplaşmaya da kapı aralayan yazılardı niyetim.

Bu yüzden, yazdıklarımla aramdaki mesafeyi kaldırmaya gayret ettim. Okur; hikâyelerimi okumak yerine, "seyretsin" istedim. Bu, sinemasal anlatıma da çok benzeyen bir teknik demekti. Okuyucuma bir şeyleri "anlatmak" değil de "göstermek" istedim hep.

Her hikâyeye başladığımda önüme çıkan yolculukta, birlikte yürüdüğüm bir yol arkadaşı gibi kabul ettim onu. Ben, ne yaşıyor ve görüyorsam ona da aynı şeyleri "göstermekti" derdim. Okuyucum... Anlattıklarıma kulak kabartan, kahramanlarımı izleyen ve hissettiklerimle "hemhal" olan birisi işte!

Ne kadar becerebildim bilmiyorum. Ama, bildiğim, yapabildiğim, elimden gelen bu. Ümitlendirense, bazen bir dostun ilettiği küçücük bir not:

"... kıymetli kardeşim, yazını seyrettim bugün."

Mevfüt Kesal'ın Peri Gazozları.

Yıl 1966. Ercan, Erhan ve babaları gazozcu Mevlüt Kesal.

Kurban

"... İbrahim sabah erkenden kalktı. Eşeğine palan vurdu. Yanına oğlu İshak'ı da alarak, Tanrının kendisine bildirdiği yere doğru yola çıktı. Üçüncü günün sonunda gideceği yeri gördü. Adak için hazırladığı odunları oğlu İshak'ın sırtına yükledi. Ateşi ve bıçağı kendisi aldı. Biraz yürüdüler. İshak sırtında odunlar, etrafına bakındı ve:

'Baba,' dedi.

'Evet oğlum,' diye cevap verdi İbrahim.

'Ateş burada. Odun da sırtımda. Ama, adaklık kuzu yok. Keseceğimiz kuzu nerede baba?'

İbrahim sustu..."

*

Babam ilk gazozhaneyi, arkadaşı Hafi'nin Orta Mahalle'deki kahvesinin yanına açmış. Hafi Abi bir gün kahvede kalp krizi geçirip babamın kucağında ölünce de, Aşağı Mahalle'deki çeşmenin yanma taşımış dükkânı. Babam sonradan bıraktı gazozculuğu. Ama, arkadaşının ölümünden, ona bir ömür boyu taşıyacağı korku ve evhamlar kaldı. Gece ya-

rısı, yorganımın içine kıvrılmış, gözlerim sımsıkı kapalı, babamın biraz öfkeli, ama çoğunlukla çaresiz bitmeyen yakınmalarını dinlerdim. Annem elinde sıcak su torbası, mutfakla yattıkları odanın arasında gidip gelirken bir yandan da usul usul ikna etmeye çalışırdı babamı:

"Bi şeyin yok Mevlüt... Geçen sefer de böyle oldun, bi şey çıktı mı? Çıkmadı... Üşüttün sen..."

Babamın yakınmaları bir süre daha devam eder, sonra da kesilirdi. Annem, yatağın ucunda biraz daha bekledikten sonra, artık uyumaz, sırtına aldığı eski kazağına sarınarak, hah tezgâhının başına otururdu.

Hafif karanlık, serin ve esans kokulu bir dükkândı gazozhane. Hemen girişte şişelerin yıkandığı küçük bir havuz, kenarda gizlice ağzımı dayadığım şerbetlik ve arkada küre biçiminde bakırdan bir kazan. Abim, baş aşağı çevirip havuzun içindeki suya daldırırdı beni. Boğulacağımı zannedip, bileklerini tutmaya çalışırdım.

İşçimiz Dursun Abi, çeşme başındaki kadınlarla kavga ederdi hep. Depoya su doldurmak için geceden çeşmenin ağzına bağladığı hortumu yine çıkartmış kadınlar.

"Çeşmenin suyunu gazoz diye içiriyorsunuz bize," diyorlar.

Çok da haksız değiller.

Hikmet'in ailesi gazozhanenin üstündeki tek göz odada yaşardı ve benim en iyi arkadaşımdı. Babası Şerafettin amca bir ayağı topal, yoksul bir çiftçi. Durgun, sessiz bir çocuktu Hikmet. Matematiği çok iyiydi ama. Kupon keserdi gazetelerden ve eksik kuponlarını en çok ben tamamlardım.

Okullar tatil olmuş. Çok sıcak bir gün. Hikmet ve bir arkadaşımız daha yüzmeye gideceğiz. Her zaman yüzdüğümüz yere değil de, Kızılöz tarafına gideceğiz bu sefer.

Kızılırmağın dibinde dışarıdan hiç fark edilmeyen derin boşluklar vardır. Avanoslular "cumbak" der ona ve çok

tehlikelidir. Epeyce yüzdük ırmakta. Çıkmaya yakın, Hikmet "cumbak"lardan birine düşmüş olmalı ki, batıp çıkmaya başladı. Elini uzatıyor ve bileğimizi tutmaya çalışıyordu. Çekmeye çalışsak da çekemedik. Gözümüzün içine bakarak, kayboldu gitti Hikmet.

Annesinin, saçları dağılmış, deli gibi, ırmak boyunca koşturmasını hiç unutmadım. Beş gün boyunca bulamadılar Hikmet'i. Annesi beş gün beş gece ırmağın etrafından ayrılmadı, ağıtlar yakarak dolandı durdu...

O günlerin birinde sabah erken saatlerde babamla çarşıya gidiyordum. Bizi görünce yanımıza geldi. Yüzü kararmıştı acıdan.

"Mevlüt, Mevlüt... Irmak vermiyor yavrumu... Bak, senin guzun yanında.. İyi de, benim guzum nerede?"

Babamın hiç konuşmadan, öylece durduğunu hatırlıyorum.

*

Bozkırda sonbahar, kışın kardeşidir. Pazar sabahı sobayla uğraşıyorum. Hem ev hem muayenehane olarak kullandığım bir ev burası. Geçen ay kiraladım. Kasabaya geldiğimden beri kaldığım hastanedeki odamdan ayrıldım sonunda. Evimde çok mutluyum. Kırıkkale'den taksitle aldığım çekyat, buzdolabı ve yatak gözüme nasıl görünüyorsa artık, baktıkça seviniyorum. Yarın da şofben geliyor. Sobayı Mevlüt Abi gönderdi, muayenehanede kalorifere geçince, bu elinde kalmış. Yeni gibi. Çok iyi ısıtıyor.

Alt kattaki dükkân, Hacı Taşan'ın saz çaldığı meyhane. Yıllar sonra film çekmeye gittiğimizde tanıyamadı ev sahibi. Hiçbir şey söylemeden ehliyetteki fotoğrafımı gösterdim ben de. Ağlayarak kucaklaştık.

Hastaneden çok geç gelmiş, evde biraz oyalandıktan sonra da koltukta uyuyakalmışım. Kalktığımda, dışarıdan köy

minibüslerinin sesi geliyordu. Çoktan sabah olmuş. Balkona çıktım. Tam döneceğim, aşağıdan savcının şoförünün sesi:

"Doktor bey feth-i kabire gideceğiz, savcı bey hazırlansın diyor."

"Feth-i kabir ne?"

Yolda anlatıyor savcı. Yirmi bir yaşında ve ailenin tek çocuğuymuş. Bir ay kadar önce hiç sebepsiz bir kavgaya karışmış, karnından bıçaklamışlar. Tamam... Hatırladım. Hastaneye getirmişlerdi gece yarısı. Yapabileceğim bir şey yoktu, Ankara'ya göndermiştim. Numune'de ameliyat etmişler. İyiydi. Sonradan enfeksiyon gelişmiş. Ölmüş çocuk. Getirip gömmüşler. Fakat mesele kapanmamış. Ölümün ameliyata mı bağlı, yoksa bıçaklanmadan mı olduğu sorusu havada kalmış. Karşı taraf "ameliyat yüzünden öldü," diyor. Savcılık da feth-i kabir istemiş. Mezarı açıp, yeniden otopsi yapacağız yani.

Vardık mezarlığa. Sabah sisi çökmüş her yere. Etrafta köylüler, sessizce dikiliyorlar. Hoca mezarın başında bizi bekliyor. Açacağız mezarı, işimiz bitince de talkını verip, yeniden gömeceğiz. Ailesi sorun çıkartır diye beş altı jandarma mezarlık duvarının önüne sıralanmış, bekliyor. Çıkardık ölüyü mezardan ve kefeninden. Bir cenin gibi kıvrılmış, öylece duruyordu. Karnında taze ameliyat izi. İşimiz bitti. Duayla gömdük. Hoca, teknisyen, zabıt kâtibi ve iki kazıcıyla. Savcı uzakta, burnunu mendille kapatmış, gelmiyor nedense. Arabaya doğru yürüyorum. Sislerin içinden, kısık, hüzünlü bir ses geliyor. Bir kadın sesi:

"Doktor beyim burada... Savcı beyim burada. Benim kuzum nerede?.."

Ağıt mı, şikâyet mi belli olmayan, çok içli bir ses. Ne kadar da benziyor, Hikmet'in annesinin sesine...

*

2 Temmuz sabahı, on altı ve on dokuz yaşlarında iki kız kardeş, Asuman ve Yasemin, Sivas'ta yapılacak Pir Sultan Abdal Şenlikleri'ne gidecekleri için çok mutluydular. Şenlikte semah döneceklerdi. Düğüne gider gibi gittiler Sivas'a. Asuman olaylardan hemen önce annesini aradı.

"Semah çok güzeldi anne, hepimizin ayakları yerden kesildi, uçtuk sanki," diyordu. Yeter Hanım, "kızım, terlemişsindir, sırtına bez koysaydın," diye telaşlandı. Bir süre önce zatürre geçirmişti çünkü. Nerden bilsin, birkaç saat sonra, kızlarının ciğerine yanmış insan eti kokusunun dolacağını.

Asuman'dan hemen sonra ekipten biri daha aradı ve abisiyle konuştu:

"Oteli bastılar, annene söyleme, otelden ayrılıp Ankara'ya gideceğiz."

Dışarıda saatlerdir bekleyen kalabalık, çok geçmeden oteli ateşe verecekti zaten.

Anne haberi televizyondan duydu.

"Televizyonda altyazı geçiyor, ölü ve yaralıların isimlerini söylüyordu. Ne yapacağımı bilemedim. Eve döndük. Öldüklerini biliyormuş herkes, ama bana söylememişler. Umudumu kaybetmedim. Nasıl olsa bir fırsatını bulur, ararlar dedim. Ama aramadılar. Yasemin'im nerede, Asuman'ım nerede diye bağırdım günlerce. Duymadılar sesimi..."

*

Batman Çayı'nda geçen hafta boğularak öldürülmüş halde cesedi bulunan on beş yaşındaki Hatice'nin, iki kuzeninin tecavüz etmesi sonucu hamile kaldığı ve dedesinin azmettirmesiyle, iki amcası tarafından öldürüldüğü anlaşıldı. Hatice'nin cesedi, 17 Aralık gününden bu yana Devlet Hastanesi morgunda duruyor. Plastik torbaların içinde, soğuk mazgallara iterek, öylece bıraktılar. Kimse almadı ölüsünü.

Batman Cumhuriyet Savcılığı, Hatice'nin cesedinin bir-

kaç gün daha morgda tutulacağını, bu süre içinde sahip çıkılmadığı takdirde kimsesizler mezarlığına defnedileceğini bildirdi.

Eskiden ölülerini gömmeyip, bir kulenin tepesine, açığa bırakan kavimler yaşardı bu topraklarda. Topluluğun rahipleri kuleye gizlenip, yırtıcı kuşların ölüleri nerden yemeğe başladığını izlerdi.

Akbabaların ölüleri yediği kulenin adı: "Sessizlik Kulesi."

Türkiye'yi koca bir "Sessizlik Kulesi" yaptık en sonunda... Ölülerimizi zalimler yesin diye inşa ettiğimiz bir kule artık ülkemiz.

Saklanıp bir şeylerin arkasına, dilsiz rahipler gibi bakıyoruz ölülerimize.

Girişteki hikâyeyi bitireyim yine de. Hazreti İbrahim, oğlunun "Kuzu nerede?" sorusuna bir an sustuktan sonra, şöyle cevap verir:

"Kuzuyu Tanrı verecek oğlum."

Benim sorum daha kolay:

"Bizim kalplerimize insanlığı kim verecek?"

Yetimim, beni göğsüne yasla

Emekli olduktan sonra da hastanede çalışmaya devam eden bir personelimizin oğluydu... Faruk. Otuzlu yaşlarında, dal gibi bir delikanlı. Sessiz, kendi halinde biri. Çocuğunun doğumu bizim hastanede olmuştu. Oradan hatırlıyorum. Karaciğer kanseriymiş. Geç fark etmişler. Metastaz yapmış. Dopleri yapan uzman arkadaş verdi önce tatsız haberi. Yine de ameliyata aldılar, "açıp kapattılar" o malum deyişle.

Delikanlı belediyede çalışıyor. Evli ve sekiz yaşında bir oğlu var. Sevimli, sarı kafalı bir oğlan. Babası yatarken çok sık görüyordum hastanede. Faruk'u her ziyarete gittiğimde, küçük oğlanı, başını babasının göğsüne yaslayıp, yanına uzanmış halde bulurdum.

Ameliyattan sonra, ne olduğuyla ilgili kimse cesaret edip, gerçeği söyleyememiş. O da, kanserli organın alındığını ve iyileştiğini düşünüyor. Bu arada, babasından da bir şey istiyor sürekli: "Madem ameliyat oldum, bana derdimi gösterin. Derdimi getirin, bakacağım."

Babası yanıma gelmiş, utana sıkıla bana bunları anlatıyor.

Ameliyathaneye rica ettik, gazlı bezin içinde işe yaramayan bir doku parçası gönderildi. Babayla birlikte götürdük gösterdik "derdini". Baktı baktı ve rahatlamış bir şekilde uzandı yatağına. Biraz şaşırmıştı ama. Demek, onca ağrı ve sıkıntının sebebi bu kadar küçük bir şeydi...

Faruk öldü bir ay sonra. Cenazesine gittim. Mahalle arasında küçücük bir cami. Az sayıda cemaat. Namaza durduk. Hemen yanımda Faruk'un babası ve küçük oğlu. O da namazda. Tam helallik alınıyor, ardından dua faslı başlayacak, çocuk yavaşça musalla taşının yanına gitti. Babasının, kefeniyle konulmuş cenazesine yanaştı ve başını onun göğsüne koydu. İmam ve oradakiler, bir süre manasızca baktık çocuğa. Babası hâlâ yaşıyordu sanki ve o kadar alışkın bir tarzda koymuştu ki ölünün göğsüne başını... "Yetim işte.. Ne yapsın," diye mırıldandı yanımda dikilen mahallenin berberi.

*

Babam da yetimdi. O beş yaşındayken ölmüş dedem...

"... Anamla ben Kızılöz'deydik... Aylardan Temmuz... Hasat zamanı... Bi haber geldi, Ceritlerin Yusuf gelmiş at arabasıynan, o söylemiş, Abdullah emmime. "Kösenin Mustafa hastalanmış... İyi değilmiş... Kayseri'ye götüreceklermiş." Yaz günü... Nasıl sıcak... Yayan yola düştük... Anam hem ağlıyor hem yürüyor... Ben de onun peşinde, yetişmeye çalışıyorum... Yolun ortalarında bir at arabasına rastladık, sağ olsun bindirdi arabaya bizi... Vardık ki, gömmüşler babamı... Kokar demişler, yaz günü... Anam çok sızlandı, ağladı, yüzünü göremedim diye... Avluda babamı yıkadıkları yerde su birikmiş... Cenazenin suyu... Çocukluk işte.. Elimdeki değnekle suyu akıtıp gölek yaptım... Kendi kendime oynuyo-

rum.. Ablam geldi kafama vurdu..." Baban öldü sen gölek yapıyorsun burada," diye..

"Başka ne hatırlıyorsun baba, dedemle ilgili" diye sorardım ısrarla.

"Nasıl biriydi, nasıl davranırdı sana." Son zamanlarında iyice karışmış zihniyle bölük pörçük anlatırdı:

"Böyle, ablak, geniş yüzlü biriydi babam. Sakallıydı.. Köse lakabı herhalde koyun kuzu beslediğimiz içindir. Odasında bir dolabın içinde kesme şeker olurdu. Kesme şeker. Pek kıymetli o zamanlar. Benim betim benzim pek soluktu. Kim demişse, "Bunda solucan vardır benzin içir, geçer," demişler. Bir gün kapının önünde oynuyorum, "İçeri gel, sana şeker vereceğim," dedi. "Ama, önce bunu içeceksin." Yarım çay bardağı benzini "Dik tepene," deyip içirdi. Benim tükürmeme fırsat vermeden de kesme şekeri ağzıma soktu. Ben hem şekeri yiyor hem ağlıyorum. Sonra, başımı göğsüne yasladı, öylece durduk... Onu özlerim hep... Ne benzini, ne şekeri... Onun göğsünü.. Tek hatırladığım o..."

*

Enteresan bir adamdı babam. Ancak ilkokulu okuyabilmiş bir çiftçi olmasına rağmen okulla, bilgiyle, kitaplarla bambaşka bir ilişkisi vardı. Ortaokula yeni başladığımda, dayımın marangoz Hüseyin'e yaptırdığı mütevazı kitaplığın rafına Kayseri'den aldığı kitabı nasıl bir mutlulukla yerleştirmişti. İvo Andriç'in "Drina Köprüsü.." İlk kitabım... Kitapçı önermiş, "Bu yıl Nobel aldı bu yazar," diye. Avanos'a yerleşmiş, Alman bir karı kocadan Almanca öğrenme gayreti, bir arkadaşına yurtdışından getirttiği Olimpiya daktilonun çok uzun yıllar evin başucunda durması, çocukluk arkadaşı Doktor Yaşar Abi'yle kasabaya ilk gazozhane açma macerası.

*

Avanos. Ağustos akşamı. Sekiz-dokuz yaşlarındayım. Salonun bahçeye açılan penceresi açık. Ilık bir rüzgâr bahçeden gelen kokuları içeriye taşıyor. Evde kimse yok. Annem ve kardeşlerim niye evde değiller, bilmiyorum. "Somya"ya uzanmışım ve Philips radyomuzda Türk Sanat Müziği çalıyor. Uyku ile uyanıklık arası bir yerdeyim. Kapı açılıyor önce, gölge gibi, babam geliyor. Üzerime eğilip saçlarımı okşuyor ve sonra yanıma uzanıp, kollarıyla kucaklıyor. Babamın göğsüne başımı gömüp yatıyorum. Babamla dünyanın en güzel akşamında, dünyanın en güzel evinde, dünyanın en güzel uykusunu uyuyorum. Bir daha öyle bir uyku olmadı hayatımda.

Şimdi babam yok ve ben de yetimim.

*

Çocukken bütün bir yazı birlikte geçirdiğim, Tommiks ve Teksaslarımı hiç sakınmadan paylaştığım, Kızılırmak'ta balık tuttuğum mahalle arkadaşımın babası, elektrik teknisyeniydi ve genç yaşta bir elektrik direğinin tepesinde ölmüştü. İkimiz de bu gerçeği bilir ve hiç bilmiyormuş gibi davranırdık. Ama bazen, özellikle top oynarken ve genellikle haksız olduğum zamanlar, müthiş bir insafsızlıkla bozardım bu anlaşmayı: "Senin baban yok. Biliyorsun değil mi? Öldü o."

Arkadaşım hiçbir şey söylemez, biraz duralar ve elindeki topu bırakır giderdi. Bir süre sonra yaptığımdan köpek gibi pişman, elimde topla bahçenin etrafında dolanırken, arkadaşımı görürdüm. Dedesinin göğsüne yaslanmış, evlerinin girişindeki sedirde kıpırdamadan yatıyor. Etrafta nasıl içli bir sessizlik...

*

Neşet Ertaş'ın bir "düz göğüslü saz" hikâyesi vardır. Sazlarını yaptırdığı Tavşancı Hüseyin'den düz göğüslü bir saz ister Neşet. Hüseyin Usta yapmaz... Aklına yatmaz nedense. Sazın göğsü bombeli olur çünkü. Neşet de onun çırağına yaptırır. Müthiş bir saz... Daha sonra herkes o saz gibi saz ister... Neşet Ertaş, niye düz göğüslü saz istediğini şöyle açıklar:

"Sazların zamanla döşleri çöküyordu... Göğüs çökünce teller yukarda kalıyor. Kavisli olunca da eşiğin altı yukarda kalıyor, göğüs aşağıda.

Göğüs çökünce daha içli daha derinden bir ses geliyordu. Oradan hatırlayarak düz göğüslü saz istedim..."

Vicdanımız kuruyor. Babalarını erken kaybetmiş yetim çocukların masum başlarını koyacakları göğüsler çoktan çöktü, farkında mısınız? Göğüs çöktükçe zulüm tepemizde kalıyor. Kavisli ve dolaşık geçmişimizse, bozuk düzenimizin telleri olmuş. Duyduğunuz sesler bu yüzden içli ve bu kadar derinden geliyor.

Şimdi bir türlü sığamayıp, delice bir kavgaya tutuştuğumuz, adına Anadolu denen şu kadim topraklarda, binlerce yıl önce hüküm sürmüş, bir Hitit kralının oğullarına bıraktığı vasiyete bakın isterseniz:

"Öldüğümde beni, usulünce yıkayın, göğsünüze yaslayın ve toprağa bırakın. Bu kadar."

Peki, ne kadar daha seyredeceksiniz, plazma LCD televizyonlarınızın önünde, bayrağa sarılı tabutlara sarılarak, babalarının göğüslerini arayan yetimlerin hüznünü? Ya da, çoğu zaman usulünce yıkamak bile reva görülmeyen diğerlerinin, geride bıraktığı isyankâr çocukların öfkesini... Yetmedi mi?

Ne alakası var baba!

Babam her zamanki gibi sakin ve dalgın yürüyüşüyle evin bahçe kapısını açtı ve içeri girdi. Annemin, duvarın kenarına sıraladığı içi su dolu testilerden birini ayak ucuna yaslayarak ellerini yıkadı. Arka cebinden hiç eksik etmediği mendiliyle kurulanarak içeri girdi.

Sırtımı, anamın kendi dokuduğu çeyizlik yastığına yaslamış, salonun dibindeki somyada kitap okuyorum. Bahçedeki havuza su dolduran santrifüjün sesi geliyor. Annem mutfakta. Havada kızartma kokusu var.

Sınav sonuçları gelmiş. Siyasal'ı kazanmışım. Kulağımda bir gün önce Demokratik Kültür Derneği'nde dinlediğim Cem Karaca'nın şarkısı:

"Küçük kardeş bu yıl Siyasal'a gidecek,
Paltoya para yok ki, o da parka giyecek."

Aklımda, "iyi bir parkayı nereden bulurum" düşüncesi, kucağımda, sürekli sürgün yemekten usanmamış Ecevitçi dayımın, kendi ifadesiyle, okuyup bilinçleneyim diye verdiği bir kitap. "Deniz, Yusuf, İnan Darağacında Üç Fidan."

Babam Philips radyomuzu açarken hafif alaylı bir edayla konuşuyor: "Sizinkilerden bir şey olmaz."

Devrimcilerden söz ettiğini anlıyorum, ama sesimi çıkartmıyorum.

"Dün gece kulüpten gelirken rastladım, açık hava sinemasının duvarına yazı yazıyordu sizinkiler... İki kişi. Birini hemen tanıdım, bizim Ethem'in oğlu Kadir. Yanında bir oğlan daha. Onu tanıyamadım. Zelve'li Faruk'un oğluna benziyordu. Biri kovayı tutuyor, öbürü de yazıyor."Kahrolsun Faşizm" yazmışlar. Yalnız faşizmdeki "z" ile "m"nin arasına da "i" koymuşlar. Neyse, söyledim, düzelttiler." Oraya "i" konulmaz" dedim. Daha imla kurallarını bilmiyorsunuz ki oğlum, nasıl devrim yapacaksınız?"

"Ne alakası var baba?"

*

Gri ile siyah arası bir rengin içine dalar gibi girdim Ankara'ya. İç Cebeci, Süngü Bayırı sokakta, küçük ve sefil bir apartmanın giriş katında kalacağım. İki Avanos'lu hemşehrim kalıyor evde. İkisi de abimin arkadaşları. Biri Mamak'ta askermiş, yedek subay, hafta sonları geliyor, diğeri Kara Yollarında mühendis. Kapı tam açılmasa da, girişteki küçük hole somyayı sığdırdık. Evin yanında Kütahya Öğrenci Yurdu var. Ülkücülerinmiş. Yurdun karşısındaki bakkal, birkaç parça eşyamı Avanos'tan Anadol kamyonetle taşıyan abime, sigara alan orta yaşın üzerinde, fazla makyajlı bir kadını çenesiyle işaret ederek,

"Akşam olsa da yatsak," diyor. Abim kıkırdayarak gülüyor. Bakkal, Tokatlıymış ve abimin tahminine göre solcu...

"Bunlar kurtçudur," diyor bakkal, yurttaki öğrencileri kastederek. Biraz yüzümüze bakıyor, abimin neci olduğunu kestirmeye çalışıyor sanki, sonra da "boşver" der gibi elini sallayarak arkaya, makarnaların olduğu yere doğru gidi-

yor. Sesi geliyor ama:

"İster kurtçu, isterse Ecevitçi, benim için fark etmez. Biz ekmeğin peşindeyiz."

Babamla birlikte Siyasal'ın merdivenlerini tırmanıyoruz. Kapıdan girinceye kadar, yedi kez arıyorlar üzerimizi. İçimde hastalıklı bir heyecan. Babam kuşku ile etrafına bakınıyor. Duvarlar boydan boya slogan ve duvar gazeteleriyle dolu. Dernek temsilcisi olduğunu söyleyen biri geliyor yanımıza:

"Hoş geldin arkadaşım."

Birlikte yürüyoruz kayıt masasına doğru. Babam şaşkın, arkamdan gelip gelmeme konusunda kararsız. Temsilci çocuk, babam yokmuş gibi davranıyor. Bir ara babam, bir şey söyleyecekmiş gibi çocuğa doğru eğiliyor.

"Amca sen istersen git. Beklemene gerek yok... Oğlun artık bize emanet. Merak etme. Tamam mı?" diyor babamdan önce.

Kayıt bitinceye kadar babam bir kenarda bekliyor. Yanına varıyorum sonra. Cebinden para çıkartarak, uzatıyor bana. Sonra biraz duruyor ve güçsüz bir şekilde, mırıldanır gibi konuşuyor:

"Oğlum, kendine dikkat et. Her şeye karışma... Bir de bu çocuklar nasıl böyle, anlamadım ki? Yani hiç büyüğe saygı, hürmet yok. Kendi bildiklerini okuyorlar. Nasıl devrimcilik bu anlamadım?"

"Baba ne alakası var Allah aşkına?"

Sonra İzmir... Tıbbiyede okuyorum. Babam Bornova'da inmiş otobüsten, beni görecek, anam pekmez göndermiş, onu getirecek... Yurtlar devrimcilerin elinde.

"Güvenliği kendimiz sağlıyoruz!"

Nöbetçiler zor almışlar babamı içeri. Şaşkınlıkla bakıyor

yüzüme. Yurtlar bizim ya, babamı misafir ediyorum o akşam. Duş alıyor, üzerini değiştiriyor, kantinde yemek yiyoruz. Etrafa bakınıyor sürekli. Sabah otobüsle tekrar dönecek Avanos'a. Yurtların ana kapısına kadar uzanan zeytin ağaçlarıyla sıralı uzun yolda yan yana yürüyoruz giderken. Aklındakini biliyorum: "Oğlu sağ salim doktor olacak mı?" Sıkıntılı. Elini öpüyorum. Kucaklıyor. Duramıyor yine, konuşuyor:

"Oğlum bu nasıl iş? Bu çocuklar öğrenci mi, asker mi anlamadım. Hepsinin de beti benzi sapsarı. Üstleri başları perişan. Kendilerine hiç bakmıyorlar. Bir de devamlı çay, sigara. Bunlar nasıl değiştirecekler memleketi, nasıl devrim yapacaklar?"

"Baba ne alakası var?"

Darbe oldu sonra. Neye uğradığımızı bilemedik. Hepimizi yurtlardan attılar. Kalacak yerimiz yok artık. Arkadaşlarımın evlerine gidemiyorum. İki üç ay şehirlerarası otobüs terminalinde yatıyorum. Bir süre sonra da eve dönüyorum. Avanos'taki evimizde babam pencerenin kenarındaki yatağımın yerini değiştiriyor. Yoldan geçen biri rahatça ateş edip öldürebilir diye düşünüyor. Artık geri dönülmez yollara girmişiz. Kırmızı görmüş boğa gibi saldırıyoruz diğerlerini gördüğümüzde. Yoldan geçen biri bana ateş etmiyor ama arkadaşlarımın her zaman oturduğu kahvehane, yine başka bir hemşerimizin kılavuzluğunda silahla taranıyor. Bütün iyi filmlerin makinisti Orhan ölüyor. Arkadaşlarımın çoğu kaçak. Yuvasız kuşlar gibi olmuşuz.

"Biri kara tahtaya taş sözcüğünü yazmış ve avludaki tüm kuşlar havalanmış," sanki.

Toz duman içinde mezuniyet ve mecburi hizmet yılları. Babam mutlu ama, doktorum artık. Yedinci yılım Anadolu'da. İstanbul'a gitmem lazım. Tayin istiyorum, yapmıyor-

lar. Babamın düşüncesi belli: "Oğlum dosyan kabarık. Bakanlık bilmiyor mu senin neci olduğunu? Bırakmadın gitti bu işleri oğlum."

İstifa edip ayrılıyorum. İstanbul'da Piyalepaşa'dayım artık. Tamirhaneden hastane yapmışım. Babam çok yaşlanmış ve parkinsonlu. Artık annemle birlikte yanımdalar. Hastanemdeki odamda oturup, kahve içip, benimle konuşmayı çok seviyor. O günlerde politikaya bulaşmışım. "Reel politika" yapıyorum güya. Gece gündüz koşturuyorum. Yemekler, törenler, davetler. Odam insanlarla dolup taşıyor. Reis bey olacağım!..

Bir gün babam odamdayken, partili delegeler gelmiş ziyaretime. Babamı tanımıyorlar tabii ki. Ben yan odada başka birileriyle konuşuyorum. Bir süre sonra odama dönüyorum. Delegeler gittikten sonra, babam canı sıkkın konuşuyor: "Oğlum sen yan odadayken, buradakiler sehpanın üzerindeki bisküvileri kapışarak yediler." Bir yandan da, "yiyin lan yiyin doktorun bisküvilerini. Öyle kolay mı Belediye Başkanı olmak? Masrafa girmek lazım," dediler. Oğlum bunlardan bir şey olmaz. Bunlar kendileri aç. Vatandaşı nasıl doyuracaklar?"

"Baba, ne alakası var?" demedim artık.

Babam vefatından önce zor aylar geçirdi. Hep yanında olmaya çalıştım. Yakında kaybedeceğimi biliyordum. Sorular soruyor, onun sevdiği konuları açmaya çalışıyordum.

"Ne diyorsun baba bu işlere? Nasıl görüyorsun durumu?.."

"Bilmiyorum ki oğlum. Unutkanlık başladı bende. Aklıma bir şey gelmiyor."

"Baba, sence ne yapmalıyım? Nasıl davranmalıyım? Ne dersin?"

"Sen ne yaparsan iyisini yaparsın oğlum... Sana güveniyorum ben... Hiç yanlış yapmadın ki zaten... Sen bilirsin."

Kısa bir süre sonra kaybettim babamı... İçim yandı... Yıllarca itiraz cümlem olan kelimeleri asıl şimdi söylemeliydim...

"Ah babam! Ne alakası var Allah aşkına... Ne biliyorum ki ben? Asıl şimdi ihtiyacım var söyleyeceklerine..."

Ben büyüdüm baba

Ortaokula gidiyorum. Demek ki, on bir-on iki yaşlarındayım. Tuhaf bir dönem. Asker gibi şapkalar giyiyoruz ve yolda giderken kaymakama, garnizon komutanına ve öğretmenlere selam veriyoruz. Akşamları çarşıya çıkmak, sinemaya gitmek falan yasak. Üst sınıflardan seçilen öğrenciler, kollarında pazubentle dolanıyorlar sürekli ve görüldüğün anda yandın. Ertesi sabah, bayrak töreninden sonra, ilk dersten önce, sınıf yerine Rıza Bey'in odasında hazır olunur. Tüm sınıf, öğretmen de dahil, müdürün odasından gelecek olan, her iki yanağı al al olmuş, genç gövdesini utancından nereye saklayacağını bilemeyen o sabahki kurbanı bekler. Kasaba okullarında okuyan öğrencilerin anılarında, çoğunlukla hangi öğretmenin, ne kadar ve neyle dövdüğü yer alır. Mutlu anlar, hatırlanmayacak kadar azdır.

O gün pazar ve evde bir banyo telaşı var. Banyoya her giren, bir öncekinin "sıcak suyun hepsini bitirdiğini" söylüyor. Babam salonun bahçeye bakan penceresinin yanındaki somyaya uzanmış, uyuyor. Salonun köşesindeki divan-

da, hem kitabımı okuyor, hem de etrafı kolluyorum. Yerim iyi. Kucağımda tarihçi İbrahim Bey'in verdiği bir kitap var: "Bozkurtların Ölümü." Yarına bitiririm. Abimin elinde "Liseli Bir Kız Sevdim" kitabını da gördüm ama, istesem vermez, evde olmadığı bir zamanı seçmeliyim.

Elindeki battaniyeyle babamın üzerine örterken onu uyandıran ebem, babamın kızarak battaniyeyi yere atmasına canı sıkılmış, kucağında odunlarla yanından geçen anneme sızlanıyor:

"Uyuyanın üstüne gar yağar guzum. Oğlan üşümesin diye örttüydüm."

"Hadi sen de gir banyoya. Yıkansın herkes, bir sürü işim var daha yapacak," dedi annem, beni fark ederek. Çaresiz bıraktım kitabı ve doğru banyoya. Kapıyı arkadan kilitledim hemen. Suyu ılıştırıyorum, ama kulağım kapıda. Annem gelir simdi, kafamı sabunla yıkamak için. Ebeme söylenerek geliyor ve kapıyı açmak istiyor. Kilitleyeceğime ihtimal vermediği için de, birkaç kez zorluyor. Sessizce bekliyorum.

"Aç guzum kapıyı."

Biraz durup, cesaretimi topluyorum sonra:

"Ben yıkanıyorum anne."

Bir an durakladığını hissediyorum.

"Kafanı sabunlayım, sonra gine yıkanırsın."

"Ben sabunlarını anne. Kendim yıkanacağım artık, sen git."

Kapının arkasındaki şaşkınlığını görür gibiyim. Elindekileri banyo kapısının önüne bırakarak gidiyor sonra. Salondan banyoya açılan camlı kapının kapanışını duyuyorum. Evet, artık yalnızım ve tek başına yıkanabilirim. Büyüdüm işte!

*

Ağustos. Parasız yatılı sınavlarını kazanmışım, Niğde Lisesi'ne gideceğim. Evde misafir gibiyim artık. Havuzun ke-

narına oturmuş, biraz önce teveğinden kopardığım domatesi yiyorum. Havada, akşamhayır çiçeklerinin kokusu. Üzerimde açık mavi, kısa kollu gömleğim. Kot pantolonumu geçen sene almıştım, hakiki Vranjler! Tiril tirilim. Bozkırın insanın içini ürperten akşam rüzgârı, ayaklarımdan başlayarak yukarıya, tüm gövdemi dolanıyor ve sanki beni bir kez daha temizledikten sonra, başımın üzerinden yükselerek havaya karışıyor. Domatesin yakıcı tadını bir süre ağzımda gezdirdikten sonra, bahçeye girip bir tane daha koparayım derken, açık hava sinemasından gelen şarkıyı duyuyorum. Şükran Ay'ın "Sevemedim Kara Gözlüm"ü çalıyor. Bu son şarkıdır, arkasından film başlar. Hızla caddeye çıkarak koşmaya başlıyorum. Gerçi önce, gelecek filmin parçaları filan gösterilir ama, yine de yetişmeliyim.

Makinist Yavuz Abi elinde Tekel birası, kapının önünde birine bir şeyler anlatıyor. İyi, demek ki daha başlatmamış filmi.

Pek kimse yok bugün. Siyah beyaz bir film başlıyor az sonra. Garip bir film. Bir adam var, boyacı. Bir kadının resmine aşık. Kadın, "ne yapacaksın resmimi, işte karşındayım, beni sev," diyor. Adam, "resminle arama girme," falan diyor... Sonra ikisi de ölüyorlar. Büyülenmiş gibi izliyorum filmi. Sinemadan çıkıp, eve dönerken, karanlık yollardan geçiyorum. İçimde tuhaf bir kıpırtı. Âşık olduğum kız geliyor aklıma. Sonra annem, babam, abilerim... Aynadaki yüzüm ve giderek değişen gövdem. Hiç bilmediğim şeyler var sanki bu dünyada ve sanırım hayat, hiç de kolayca anlaşılabilir bir şey değil. Bana ne oluyor böyle? Büyümek ne zor şeymiş...

*

Kasabanın epey uzağındaki bir köye gidiyoruz. Mevsim kış. Cenazenin olduğu eve varmak, hayli zamanımızı alıyor. Köylüler evin avlusunda toplanmış bizi bekliyorlar. Genç

bir kadın silahla kendini vurmuş. Mecburi hizmetteki ilk otopsimi yapacağım. Kerpiç ambarın ortasına uzatılmış tahta bir sedirde yatan genç kadının cesedine eğilmiş, adli tıp notlarımı hatırlamaya çalışıyorum. Önce kafa kemiğiydi. Yok, önce giysilerini, boyunu, tahmini kilosunu ve görünüşünü yazdırmalıyım. Sonra, giysilerini çıkartıp klasik otopsiye geçmeliyim. Savcı, sigara uzattığında kendimi "üç boşluk açılır" cümlesini tekrarlarken yakaladım. Allahım, inşallah her şey yolunda gider. Otopsi teknisyeni de inceden inceye takip ediyor beni, farkındayım. Neyse, bir süre sonra yarıladık otopsiyi. Lakin kurşun yok, bulamıyoruz. Giriş var, çıkış deliği yok. Demek ki hâlâ içerde. Şişman, kısa boylu savcı ikide bir gelip kurşunu soruyor. Bulamazsak iş uzayacak belli ki. Teknisyen, bir an duruyor ve bulamadığımız kurşuna dair, filozofça bir tespit yapıyor:

"O bizi görüyor da hocam, biz onu göremiyoz, biliyon mu?"

Sonunda biz de görüyoruz onu ve kurşunu bulup, otopsiyi bitiriyoruz. Savcı iyice üşümüş, yerinde kıpırdanıp duruyor. Ama, pek bir mutlu oldu kurşun bulununca. Evet, şimdi işin yazı çizi meselesine geçebiliriz. Parmaklar tükürüklenerek, Olimpiya marka eski daktiloya karbon kâğıtlar yerleştiriliyor ve tutanak yazılmaya başlanıyor:

"Mevlüt oğlu 1959 doğumlu Ercan Kesal, huzura alındı, usulen yemin ettirildi ve ölüm nedeni soruldu..." Ölüm nedeni? Ben mi söyleyeceğim? Sönmüş bir gezegenden farksız, insanın içini yakan şu garip coğrafyanın orta yerinde, üzerinde solmuş entarisi ve yırtık terlikleriyle yirmi yaşında, esmer, ince yüzlü bir kadın kendini niye öldürür Allahım, ben nerden bileyim? Ama, cevap vermeliyim işte. Büyüdüm çünkü, doktor oldum.

*

Doğumhanenin kapısında gezindiğimi gören hemşireler, "İsterseniz siz de girin doktor bey," diyorlar. Bu durumlara alışkınmışım gibi bir kafa hareketi yaparak savuşturuyorum teklifi. İçim içimi yiyor ama. Lakin, façayı da bozmamalıyım. Bu arada, ameliyathaneden çıkanların yüzlerini inceliyorum, bir şey oldu da bana mı söylemiyorlar? Sanki bin yıl geçiyor ve sonra Poyraz, küvözün içinde bana doğru geliyor. Şükür, her şey yolunda. Uzun uzun ellerine, ayaklarına bakıyorum. Bana benziyor. Annesi anesteziden uyanıyor ve hemen bebeğini istiyor. Göğsünün üzerine yatırılan el kadar bebeği kaldırarak yüzüne bakıyor önce ve: "Bu benim mi, benim bebeğim mi?" diyor. Sonra ağlayarak, yanında ona bakan annesine doğru uzatıyor Poyraz'ı: "Bak anne bu benim bebeğim." Annesinin söyledikleri, odadaki sevinçli gürültüyü bir vakum gibi çekiyor içine ve ardından tüm ağırlığıyla çöküyor kalbime:

"Ah! Gızım benim. Anne olmuş benim gızım. Büyümüş de anne olmuş..." Karın da anne olup, büyümüştü işte.

Şimdi İstanbul'dayız. Oğlum yedi yaşında ve çok hareketli. Baş başa kaldığımız zamanlarda göz ucuyla da olsa sürekli takip ediyorum. Bazen tehlikeli şeyler yapıyor ve korkuyorum bundan. Geçen gün odamda çalışırken banyoya girdiğini fark ettim. Elinde bir şeyler var. Yerimden kalkarak, sessizce gittim arkasından. Banyo kapısı aralık. Oradan görebilirim ne yaptığını. Kısa bir süre gözlüyorum. Elindeki torbaya bir şeyler doldurup, boşaltıyor. Sonra, bir anda kafasını çevirerek beni görüyor. Yakalandım işte. Kapıyı iyice açarak, sitem dolu bir ifadeyle konuşuyor:

"Baba, bana böyle davranmaktan vazgeç, ben büyüdüm artık."

Odama dönüyorum sessizce. Oğlum "ben büyüdüm," diyor, demek ki ölebilirim artık...

Ceket çıktığında

1970'li yıllar. Ortaokula gidiyorum. Bir cumartesi günüydü galiba. Küçük bir kamyonet tüm gün kasabayı dolaştı durdu. Bozkırın ortasında biteviye bir anons: "Dikkat, dikkat. Bu akşam Avanos Yeni Sineması'nda, sürpriz sanatçılar ve Neşet Ertaş... Bu akşam Neşet Ertaş, sinemamızda." Gece sineması öğrencilere yasak olmasına rağmen, bir çaresini bulup kaçıyorum. Neşet Ertaş'ı dinleyeceğim. Her zamanki taktiğim yine tutuyor. Kucağımda bir kasa gazozla sinemaya giriyor, bir daha da çıkmıyorum. Salon ağzına kadar dolu. Önlerde dayım oturuyor arkadaşlarıyla, görünmemem lazım. Arkada bir yere dikilip, heyecanla Neşet'i bekliyorum. Önce sürpriz sanatçılar çıkıyor sahneye. Bir kadın ve orta yaşlı, aranjman söyleyen bir erkek. Kimse çok fazla ilgilenmiyor. Onlar da zaten işlerini hızla bitirip gidiyorlar. Gözüm kuliste. Biri, sahnenin ortasına tahta bir sandalye koyuyor. Az sonra da kulisten, sazını göğsüne bastırmış, hafif öne eğik bir yürüyüşle Neşet çıkıyor. Takım elbise, parlak iskarpinler, dudaklarının üzerinde Ayhan Işık bıyığıyla, gencecik bir Neşet. Eğilip selamlıyor seyirciyi ve sandalyeye otu-

ruyor. Arka arkaya iki üç türkü söylüyor. Ahali nasıl coşkulu. Ama, Neşet biraz sıkıntılı sanki. Bir an duruyor ve aynısını kırk sene sonra, İstanbul'da bir açık hava konserinde duyduğum bir cümleyle, izin istiyor seyircilerden:

"Ayağınızın turabı, goğnünüzün hızmatçısıyım. Şu cekattan bi kurtulayım müsaade ederseniz."

Ceketi çıkarıp oturduğu sandalyenin arkasına asıyor sonra. Artık özgür.

Neşet'in, ceketi çıkardıktan sonra söylediği türküler, ahiri ömrümün en güzel sesleridir.

*

80 öncesi günler. Kış. Müthiş bir ayaz, herkesi eve ya da kahvelere hapsetmiş. Günlerden 19 Şubat ve Ulaş'ın ölüm yıl dönümü. Kasabada korsan miting hazırlığı var. Akşam meydanda lastik yakıp, konuşma yapacağız. Herkes ne yapacağını gözden geçiriyor. Üç dört tane kamyon lastiği bulup getirmiş çocuklar. Her şey hazır. İlk sloganı ben başlatacağım:

"Ulaş gaaardaş, kanın yeeerde, kalmayaaacak!"

Sonra lastikleri heykelin önüne doğru yuvarlayıp yakacağız. Sonra... Sonrası Allah kerim. Bariz biçimde fark edilen hareketliliğimiz, polisin de dikkatini çekmiş olmalı ki, onlarda da bir "tetikte olma hali" var. Akşamla yatsı arası bir vakitte, bulunduğumuz yerlerden kasabanın biricik meydanına doğru koşturuyoruz. Slogan, gürültü, lastik, yandı, yanmadı derken, polisler peşimizde. Çil yavrusu gibi kaçışıyoruz. Kırana doğru giden dar bir yokuşa sapıyorum hemen. Arkamda ısrarla koşan birisi var ve elini uzatsa tutacak gibi. Bir yandan da bağırıyor:

"Dur, kaçma."

Yokuş giderek dikleşiyor ve şişman birisi olmasına rağmen peşimi bırakmaya niyeti yok. Bir an hızlanıyor sonra

ve ceketimin sırtından yakalıyor. Bir süre o vaziyette koşuyoruz. Birden sıyrılıveriyorum ceketimden ve bırakıyorum arkamdakinin ellerine. Sonra hafifleyip, uçuyorum adeta. Elinde ceketimle arkamdan bakıyor nefes nefese. Hızla köşeyi dönüp kayboluyorum. Özgürüm artık.

*

Sağlık ocağının eski cipini gördükçe sinirleniyorum. Benzin yok ve köylere aşı yapmaya gidemiyoruz. Benzin taleplerimize gelen cevaplar hep olumsuz. Kaymakam, 23 Nisan törenlerine boğazlı kazakla katıldım diye savunmamı istemişti, aramız pek iyi değil. O yüzden olabilir mi acaba? Sayman, "Yok hocam, hiçbir kuruma vermemişler, emniyetin de yokmuş, komiser de söylenip duruyordu geçen gün," diyor.

Akşam kulüpte sohbet ederken, tarım müdürünün, "Bizim veteriner yarın köpekleri aşılamaya gidecek, arabaya siz de sıkışın isterseniz," önerisine hemen atlıyorum bu yüzden.

Sabah, yanımda sağlık memuru Erdinç ve aşı çantaları, tarım müdürlüğünün renosunu bekliyoruz. Az sonra geldiler, sağlık memuru arkayı dörtledi, ben de öndeki elemanın yanına sıkıştım. Yol boyu, veterinere "doktor bey" diyerek yerimi rahatlatmaya çalışıyorum.

Köye vardık. Veteriner ve ekibi muhtarın geniş avlulu evine yerleştiler, biz de ilkokulun bir odasına. Çocukları bekliyoruz. İlk bir saat içinde, sadece öğretmenin çocuğunu aşılayabildik. O kadar. Dışarı çıktım, etrafa bakınıyorum. Muhtarın evinin önünde uzun bir kuyruk var. Köydeki bütün köpekler sırada. Bizim veterinerin işi başından aşkın. Sağlık memurunu camiye gönderip müezzine anons yaptırıyorum. Muhtarın kızlarından biriyle, köy bekçisinin küçük oğlan geliyor. Başka da yok.

Öğleye doğru köyün içinde dolanmaya başladım. Hasat zamanı, ahalinin çoğu tarlada. Köpek aşılatmak için sı-

rada bekleyenlerin dışındaki herkes çalışıyor. Çok çocuklu bir tarlayı gözüme kestirip, saldırıyorum. Altı yedi yaşlarında kara kafalı bir oğlan, ne olduğunu anlayamıyor. Kucağıma aldığım gibi okula. Bu yöntem iyi. Öbür sefer, yanıma Erdinç'i de alarak gidiyorum tarlalara. Çocuklar haberi almışlar, bizi görünce kaçmaya başlıyorlar. Sürek avı taktiğini güdüyoruz. Erdinç'in kovaladığı çocukları ben çeviriyorum. Biz çocuklarla tarlanın içinde boğuşurken, anne babalar sessizce izliyorlar vaziyeti. Tarafsız kalmaya karar vermişler belli ki. Bir saat içinde dokuz on çocuk daha yakalayıp aşılıyoruz. Geriye kalanlarla işimiz daha zor ama. Hem yaşça biraz daha büyükler, hem de iyice deşifre olduk. Tarlalara kaçıncı gidişim hatırlamıyorum, bir ara, kenarından küçük bir derenin de aktığı geniş bir tarlaya daldım. Gözüme üç kişilik bir grubu kestirmişim. Dereye kadar kovalarsam orada sıkıştırırım diye düşünüyorum. İki tanesini Erdinç yakalamış, ellerinden tutmuş götürüyor. Bir tanesi dişli çıktı, iyi kaçıyor. Bir ara iyice yaklaştım ve eski ceketinin sırtından yakaladım. Tam sevinirken, birden sırtındaki ceketten sıyrılarak elimden kurtuldu. Elimde ceket kalakaldım orada. Kuyruğunu bırakan kertenkele misali, tepeye doğru hızını kesmeden koştu gitti.

Yanıma gelen Erdinç'e gülerek, soluk soluğa konuştum:

"Tamam, bunu bırakalım. Ceketi çıkardı artık. Hak etti bence özgürlüğü!

*

Babamı, aynanın karşısında ceketinin yakasını düzeltirken hatırlarım hep. Takım elbise merakı vardı. Terzi Celal'e iyi kumaş gelmişse eğer, elbise olmasa bile, en azından bir ceket diktirirdi. Takım elbise, beyaz şapka ve tertemiz iskarpiniyle, kasabanın gazozcusu. İlkokul mezunu olmasına rağmen, şehir kulübündeki lakabının "Üniversiteli" ol-

duğunu bilir, gizliden gizliye, bundan mutlu olduğunu tahmin ederdim.

"Baban, çiftçiyken de böyleydi guzum. Kulüpte gider, öğretmenin, savcının yanına otururmuş. Amcan kızardı, 'kendin gibi çarıklılarla otur, ne işin var iskarpinlilerin yanında,' diye. Hiç sesini çıkarmaz, gine bildiğini okurdu baban..." diye anlatırdı annem, gururlu bir şikâyetle.

Artık İstanbul'daydım ve sadece bayramları gidebiliyordum Avanos'a. Her gittiğimde hareketlerinin yavaşladığını ve yatağa daha bağımlı hale geldiğini fark ediyordum. Son bayram ziyaretinde, seveceği türden şık bir ceket almıştım. Sabah erkenden giydi ceketi ve titreyerek aynanın karşısında durdu bir süre. Parkinsonun iyice küçülttüğü vücudu, ceketin içinde kaybolup gitmişti sanki. "Ölçünü unutmamışım bak, tam oturdu vücuduna," dedim utanmadan! Eve gelen tüm misafirleri, küçücük gövdesinden sarkan o ceketle karşıladı, oturdu, sohbet etti. İstanbul'a döneceğim güne kadar da çıkarmadı sırtından. Son gün vedalaşmak için yanına gittiğimde,

"Oğlum, bu ceket çok güzel de, bana biraz ağır geliyor. Taşıyamıyorum artık. Al onu sırtımdan," dedi.

Evet, doksan yıllık bir ömrü taşıyamıyordu artık babam.

Aldım ceketini sırtından. Bir daha da giyinemedi.

*"Adımızı sorarız birine, o bize adını söyler"**

Yaz. Aşağı mahallede, altında ahırı da olan iki katlı taş evimizdeyiz. Amca, yenge ve kuzenlerle birlikte yaşadığımız kocaman bir ev burası. Ağır, eski bir ahşap kapıdan giriliyor içeriye. Üç basamak sonra genişçe bir avlu. Avlunun en dibinde, çok daha derinlere gittiğini hayal ettiğim tafana denilen karanlık ve serin bir mağara. Tafananın ortasında bir seren. Üzerinde her daim bir tuluk asılı olur. Şişman ve pembe bir koyun gövdesi. İçi tıka basa taze peynirle dolu. Önünden geçen herkesin teklifsizce elini sokup, ekmeğinin arasına katık yaptığı hiç bitmeyen, mucize bir torba. Tafananın karanlık köşesinde, küçük bir havuz, içi yavru kuzularla dolu. Meleşerek, ümitsizce dışarı çıkmaya çalışırlar her daim. Ama o gün ortalık çok sessiz. Evde kimsecikler yok. Babam ve ağabeylerim Kızılöz'deler. Hasat zamanı ve hayvanlarımızın hepsi de yaylımda.

Annem büyük bir çalı süpürgesiyle evin önünü süpürüyor. Havada uçuşan tozlar, bozkırdaki tek yaşam belirtisi sanki. Yaz kış sofada duran ıstarın hemen arkasındaki

(*) Edip Cansever.

kovukta kitap okuyorum. Benim gizli yuvam burası. Istara kurulmuş halı tezgâhının çezgileri küçük sığınağımı saklıyor. Evdeki herkes bütün gün orada olduğumu bilir, ama ses çıkartmazlar. Uyur, uyanır, acıktıkça başımı uzatırım. Kucağımda kitap, bir ara dalmışım. Küçük parke taşlara aralıklarla vuran değneğin sesiyle uyandım. Ses yaklaştı ve bizim evin önünde durdu. Birisi annemle konuşuyor. Annem içeri girip, mutfaktan bir çömlek suyla dönerken, ıstardan aşağıya kayarak indim. Şimdi kapının önündeyim. Daha önce görmediğim birisi bu. Gözleri görmeyen, epeyce yaşlı bir kadın. Evin hemen önündeki eşikte, değneğine yaslanmış oturuyor. Annemin getirdiği suyu yavaş yavaş içti ve bitirdi. Çömleğin kenarından sızan suların, yıpranmış ve tozlu yemenisinin üzerinde yaptığı küçük haritalara bakıyorum.

"Su verenlerin çok olsun guzum. Geçmişlerin ağzında bulunsun," dedi mutlulukla. Annem çömleği almak için uzandığında da yavaşça bileğini tutarak sordu:

"Adın ne gızım senin? Kimin nesisin, kimlerdensin?"

"Köselerdenim," dedi annem sakince, "Cemelli Ananın geliniyim."

Biraz bekledi ve artık daha da rahatlamış gibi konuştu ihtiyar kadın:

"Öyle mi guzum. Demek bizim Kasap Hacı Mehmet'in gızısın. Aferim gızım. Sen geçim ehli olmuşsun. Aferim! İşte böyle. Kim sorarsa adını, kendi adını söyleme. Kaynananın adını söyle. O zaman sıkıntı çekmezsin işte."

Annemin adının olmaması niye iyi oluyordu, hiç anlamamıştım doğrusu. Şaşkın bir halde kovuğuma, kitaplarımın yanına döndüm.

*

Perşembe günleri kasabanın pazarıdır. Kapının önü yine mahşer yerine dönmüş. Kasım, her zamanki gibi bağıra çağıra bir şeyler söylüyor hastalara. Kimsenin dinlediği yok ama. Kasım'ın kendince otoritesini dayattığı hastalar, Kasım'ın komşuları zaten. Akşama kapının önünde çay içip, laflayacaklar. Şimdi yaptıklarıysa acemi bir piyes, bağırıp çığrışırken birden gülmeye başlarlar zaten.

Yılların hemşiresi Mesude Hanım, herkesin eline numara vermiş, sırayla çağıracakmış. Projesi beşinci hastadan sonra çöktü. Kapıya en yakın kim varsa onu alıyor artık içeriye.

Öğleye doğru bir ara kapı açıldı ve içeriye küçük bir kızla birlikte orta yaşlarda, esmer bir adam girdi. Elinde nüfus müdürlüğünün matbu kâğıtları var. Belli ki yaş tespiti için gelmişler. Okul zamanına kadar kimlik çıkartılmayan çocuklar, köy öğretmeninin müdahalesiyle kimlik için kasabaya geliyorlar. Nüfus müdürlüğü çocuğun kemik yaşıyla ilgili rapor istiyor bizden.

Çocukların yaşını her seferinde babalarına soruyoruz tabii ki:

"Kaç yaşındadır çocuk?"

Cevap aralığı çoğunlukla geniş oluyor:

"Var işte. Altı dokuz yaşında falan."

Altı mı, yoksa dokuz mu diye ikinci kez sormamayı öğrenmiştim artık.

"Yaz Mesude Hanım... Şahsın yapılan kemik muayenesinde yedi yaşında olduğu anlaşılmıştır."

Yeni gelen adam, elindeki kâğıtları boşluğa doğru uzattı. Mesude Hanım aldı kâğıtları ve doldurmaya başladı. Ben çocuğa bakıyorum. Babasının arkasına doğru çekilmiş, etrafına bakınıyor. İri zeytin tanesi gözleriyle, sevimli bir kız çocuğu.

"Yaşını yedi yazıyorum doktor bey," diyor Mesude Hanım. Başımı sallayarak onaylıyorum.

"Adı ne çocuğun," diyor Mesude, adama bakmadan.

Hiç ses yok...

Adam, soru kendisine sorulmamış gibi öylece dikiliyor.

"Çocuğun adını soruyorum sana. Adı ne kızın?"

Ayılıyor adam. Dönüyor çocuğa bakıyor, ardından bize. Sonra tekrar kıza bakarak bir süre öyle kalıyor. Neden sonra, yüzünde tuhaf bir gülümsemeyle dönüyor ve boğazını temizleyerek:

"Valla, yoktur bi ismi."

Kısa bir sessizlik oluyor odada. Biraz da şaşkınlıkla, lafa giriyorum:

"Nası yani. İsim koymadın mı çocuğuna?"

Başıyla, ne manaya geldiği anlaşılmayan tuhaf bir hareket yapıyor.

Biraz bakışıyoruz karşılıklı. Benim merakım dinmiyor ama:

"Peki nasıl çağırıyorsun onu? Evde mesela... Ne diyorsun?"

Bir an yüzü aydınlanıyor sanki adamın:

"Biz kara kız deriz ona... Hep öyle çağırırız. Kara kız."

"Ama bir isminin olması lazım, değil mi? Kimliğine yazmak için."

Hiçbir şey söylemiyor adam... Öylece duruyoruz bir süre. Kız, gözlerini kırpıştırarak büzülüyor babasının arkasına, sanki birazdan başına hiç istemediği şeyler gelecekmiş gibi. Sonra, hep birlikte, caddeden geçen mobiletin patırtısıyla ayılıyoruz.

"Siz bir isim koyun doktor bey," diyor Mesude Hanım, kaygısızca.

Tuhaf bir şaşkınlıkla bakıyorum yüzüne, evet, ciddi.

"İyi o zaman, tamam. Bir isim koyalım... Ne olsun adı?"

Adam saf bir gülümsemeyle dinliyor konuştuklarımızı. Kendisini mevzunun içinde hissetmediği o kadar belli ki.

Koltuğa hafif yaslanarak, pencereden görünen, uçsuz bucaksız bozkıra bakıyorum. Bir akşam, kendi çevirdiği Cengiz Aytmatov kitaplarıyla babamı ziyarete gelen Mehmet Abi (Özgül) geliyor aklıma. Çocukluğumun en güzel hediyesi. Aylarca içinde kaybolduğum, büyülü bozkır hikâyeleri. Hele o "Cemile."

"Adı 'Cemile' olsun" diyorum. Adam duymuyor sanki ne dediğimi. Küçük kız biraz daha sokuluyor babasının ceketine. Mesude Hanım, formun boş kalan yerine "Cemile" yazıyor.

*

İstanbul'dayım. Bir poliklinikte çalışıyorum. Vakit gece yarısını biraz geçmiş. Koltukta uyuklarken giriş kapısı yavaşça açıldı. Önde bizim sağlık memuru Erdinç, arkada iki delikanlının kollarına girdiği orta yaşın üzerinde bir kadın, içeri girdiler. "Acil" tabelasının ölgün ışığı altında, tuhaf gölgeler bırakarak hareket eden kafile, yavaş adımlarla yanıma kadar geldi ve durdu. Kadının hüzünlü, tuhaf bir hali var. Muayene masasına oturarak, sessizce beklemeye başladı. Delikanlıların yaşları birbirine yakın, belli ki çocukları. Biri hemen annenin yanında dikiliyor, diğeri kapının yanında, zorla getirilmiş ve ilk fırsatta dışarı çıkacakmış gibi bir sıkıntısı var.

Poliklinik defterine isim ve bulguları yazmam lazım.

"İsminiz?" diyorum.

Çok kısa bir sessizlik oluyor. Kadın kıpırdanıyor yerinde ve ağzında bir şeyler geveliyor.

"Pardon... Duymadım, ne dediniz"

Kadın, zorlanarak yükseltiyor sesini:

"Ördek."

Kapının yanında duran delikanlı "fırk" diye gülüyor. Kadın ve diğer oğlu öfkeyle bakıyorlar o tarafa. Ben hâlâ tam emin değilim ama.

"Ördek mi? İsminiz ördek mi yani?"

Kadın başıyla sessizce onaylıyor.

Defteri doldurmaktan vazgeçiyorum ve muayeneye başlıyorum. Kronik baş ağrıları var kadının ve uyku problemleri. Organik bir sebep bulamıyorum ama. Psikosomatik şikâyetler çoğu. Aklımda kadının ismi, bitiriyorum işimi. Birbiriyle ilgisiz bir sürü şey sorarak, konuşturmaya çalışıyorum. Konuştukça açılıyor kadın, bir süre sonra da epeyce rahatlıyor. Tam fırsatıdır deyip, soruyorum:

"Kim koymuş bu ismi size?"

"Babam koymuş, koymaz olasıca." Sonra, mırıldanarak devam ediyor:

"Başka isim kalmamış gibi."

"Niye koymuş olabilir ki?"

"Pek severmiş ördekleri. Öyle derdi annem. Ondan koymuş."

Yıllar öncesine gidiyorum bir an. Kara saçlı, zeytin gözlü isimsiz kız geliyor aklıma.

"Ben sizin adınızı değiştiriyorum," diyorum biraz da sesimi yükselterek.

"Bakın bu deftere yeni isminizle kaydedeceğim sizi. Reçetenizi de yeni isminizle yazacağım. Adınızı 'Cemile' koydum. Bundan sonra size Cemile diyecekler." Delikanlılara dönüyorum sonra:

"Annenizin ismini Cemile koydum. Bundan sonra ona Cemile Anne diyeceksiniz, tamam mı?"

Şaşkınlıkla bakıyorlar bana.

"İlaçlar bitip kontrole geldiğinizde de başvurunuzu yeni isminizle, Cemile olarak yapın," diyerek bitiriyorum konuşmayı.

Omuzları düşmüş gövdesi yavaşça dikiliyor, hiç tanımadığım bir ışıltı geçiyor gözlerinden kadının. Çocuklarının koluna girmeden ayrılıyor poliklinikten.

Bir taksi sesi geçiyor ıssız caddenin içinden. Uzaklardaki bir camide okunan sabah ezanını duyuyorum. Artık çok yorgunum ve uykum geldi. Bütün kız kardeşlerimin ve annelerin adlarının Cemile olduğu bir ülkenin kollarına bırakıyorum kendimi, yavaşça kapanıyor gözlerim.

Mühür

Kış... İlkokul üçe gidiyorum. Amcalarla, kuzenlerle oturduğumuz büyük evden, ırmağın öbür yanındaki yeni evimize taşınmışız. "Ötegeçe"liyiz artık. Kapı pencere yok, ama çok mutluyuz. Annem odaların kapısına kendi dokuduğu kilimlerden asmış. Benden iki yaş büyük abimle, "Eskişehir Süs" markalı sobamızın altına inen sıcak küle patates gömmeyi keşfetmişiz. Onu bekliyoruz. Kucağımda Avanos Halk Kütüphanesinden aldığım Kemal Tahir'in "Yediçınar Yaylası." Geçen hafta kurban bayramında eve gelen öğretmen komşumuz babama soruyor:

"Mevlüt, kim okuyor bunu?"

"Bizim küçük oğlan hocam."

"Bu kitap biraz ağır gelir ona. Okumasın bence."

Babam bir şey demiyor. Bu bitsin, Jules Verne'nin "Esrarlı Ada"sına başlayacağım zaten.

Annem, sobanın üstüne yıkadığı şeker çuvallarını asmıştı, kurumuş, onları topluyor. Az sonra önüme üç beş tencere bırakıyor. Daha önceden eve gelen hediyeler bunlar. Üzeri yazılı olmayan birine, "Köselerin Fadime" yazıyorum. Ga-

zeteye sarıyor iyice. Öbür elinde de bir torba yıkanmış şeker çuvalı, çıkıp gidiyor evden.

Kucağımda kitap uyumuş kalmışım. Annem çoktan dönmüş, başımda dikiliyor. "Hadi kalk, bi dene şunları."

"Onlar ne anne?"

"Fanila, külot oğlum. Sabiha halana diktirdim, hadi bi giy."

Sabiha halam Kız Meslek mezunu. Eli çok yatkındır. Annem, babamın gazozhanede şerbet yaparken kullandığı şeker çuvallarından iç çamaşırı diktirmiş. Neşeyle giyiniyorum. İyi güzel ama, biraz sert ve hafif kaşıntı yapıyor sanki. Sorun değil. Yalnız, külotun hemen arka tarafında Kayseri Şeker Fabrikası'nın mührü var. Olduğu gibi duruyor. Yıkamakla çıkmamış demek ki. Bir şey demiyorum anneme. Öyle mutlu ki. Mühür orda duruyor ama. Beden eğitimi derslerinde eşofman giymek için sınıfta soyunurken ne yapacağım? Annemin çuvaldan yaptırdığı, arkası şeker fabrikası mühürlü külotlar yüzünden, beden eğitimi derslerinde birkaç yıl tuvalette giyinip soyunuyorum...

*

Mecburi hizmet yılları, adliye mührüyle tanışılan yıllardır.

Dokuz on yaşlarında bir çocuk. Karşımda sessizce oturuyor. Doğuştan zekâ özürlü. Yanında bir jandarma. Biraz ötede babası. Başı önünde, dalgın. Jandarmanın uzattığı tutanağı okuyorum. "Fiili Livata". Amcasının işi. Tutanak ayrı bir felaket. İfadesini alırken içini dışına çıkarmışlar sanki. Tuhaf sorular, gereksiz ayrıntılar. Sormuş ve seyre durmuşlar.

Hiç, birileriyle aynı dünyada yaşamaktan utanç duyduğunuz anlar oldu mu? Öyle bir olay işte.

Çocuğa bakıyorum. Başına gelenlerin pek farkında değil gibi. Onun derdi bileğinin iç kısmındaki mor adliye mührü. Mühre bakıyor arada sırada. Bir ara eliyle uğraştığını fark ediyorum. Elini yavaşça ağzına götürüp tükürüğüyle ıslatı-

yor ve silmeye çalışıyor. Jandarma dürtüyor çocuğun omzunu:

"Silme onu."

Çocuk bırakıyor çaresiz. Hemşire hanımı çağırıyorum:

"Alkollü gazlı bir bez getirin. Bileğindeki şu mührü silin."

Jandarma telaşlanıyor, itiraz edecek.

"Ben konuşurum komutanla. Merak etme sen."

Az sonra çocuğun yüzünde küçücük bir gülümseme. Ne yaptım ki? Ama, ahir ömrümdeki en güzel hediyelerden biri galiba onun gülüşü.

*

Darbenin üzerinden bir sene falan geçmiş. İzmir'de okuldayım. Pek ortalıklarda gözükmüyorum. Bir olay mı olmuş, yoksa bir yerde adım mı geçmiş, hatırlamıyorum, babam aradı Avanos'tan.

"Gel, ifadeni ver," diyor.

Gittim. Darbeden önce duvarına "kahrolsun faşizm" yazılan karakol gitmiş de, yerine devasa bir şey gelmiş sanki. Öyle heybetli... Neyse. Komiser, kimliğime bakıyor. Tanır beni. Liseden yeni mezun, bıyıksız, masum bir çocuk kimlikteki. "Nasıl, değiştirdin mi kafayı?" diyor.

Sesinde muktedirlerin alaycı tınısı. Haklı tabi, canımıza okumuşlar sonuçta. "He, bıyık bıraktım," diyorum.

Nasıl söylemişsem artık. Bir an duralıyor. Ciddi miyim, dalga mı geçiyorum? "Ben bıyığı sormuyorum oğlum. Kafanın içini soruyorum. Kafanın içi değişti mi?"

"Yok," diyorum. "Aynen duruyor. Eskiden nasılsa öyle."

Bozuluyor ama sesini çıkartmıyor. Akşama kulüpte anlatmış. Babamın canı sıkkın, evin önündeki asmanın altında, daha sonra da sık sık duyacağım "mühür hikâyesini" anlatıyor:

"İlhan Abini bilirsin. Yüksek okulda öğrenciyken, bir gün arkadaşlarıyla meyhaneye gitmişler. Şarkı, türkü derken, iç-

lerinden biri tutmuş Nazım Hikmet'ten şiir okumuş. Meyhanedekilerden biri de ihbar etmiş, "Komünizm propagandası yapıyorlar," diye. Polis hepsini de toplayıp götürmüş. Hüviyet tespiti, ifade derken, şans işte, komiser Avanos'lu çıkmış. İşlem yapmamış sağ olsun. Bırakmış hepsini de. Bir de akıl vermiş: "Oğlum bu memlekette keçi etine koyun eti damgası basar, satarlar. Sen sonra uğraş dur ben keçiyim diye. Mühür, koyun mührü. Artık koyunsun. Şimdi size bir basarsak "komünist" mührünü, ömrünüzün sonuna kadar çıkaramazsınız. Hadi gidin buradan."

İstanbul'da hastane yapıyorum. Babam, hep kaygıyla izliyor beni. Devlet memurluğundan istifa ettiğime, parasız pulsuz niye bu işlere girdiğime söylenip duruyor. Hastaneyi bitirdim. Avanos'tan gelmiş, gezdiriyorum. Ameliyathaneyi, hasta odalarını, morgu, her yeri. Benimle gurur duyduğu o kadar belli ki. Odamda oturuyor, kahve içiyoruz.

"Hastaneye bir tane de mühür yaptır oğlum. Mühürsüz olmaz(!)" diyor.

Babamı kendi hastanemde kaybettim sonra. Zamanında öğünerek gezdirdiğim morguna koydum o gece. Yalansız dolansız bir ömrü tamamlayıp, bozkıra, annesinin ayak ucuna yatmak için yola çıktığı topraklara giderken, ölü defin raporunun altında da hastanenin mührü vardı.

*

12 Eylül'ün Türkiye'si ise, oğullarının tabutunu arayan babaların ülkesi olarak hatırlanacaktır. 1983'te cuntanın idam ettiği Ramazan Yukarıgöz'ün mühürlenmiş tabutunu, gece yarısı evine getirir polisler. Bakın annesi nasıl anlatıyor o geceyi:

"Gece 'tak tak' kapı vuruldu. Hemen kalktım. Polis."

"Hayrola ne oldu," dedim.

"Ramazan'ın evi burası mı," dediler.

"Ne oldu, bir şey mi oldu Ramazan'a," dedim. Babasını kaldırdım. Babasıyla arabanın orada konuşmaya başladılar.

"Nereye gömülmesini istersiniz? Cenazesini alacak mısınız, almayacak mısınız?" diye sordular. Babası arabayı yumruklamaya başladı.

"Tabii ki alacağız cenazesini. Dirisi onlarınsa, ölüsü bizim. Ne demek almamak," dedi. O zaman ben yıkıldım...

"Çocuğumu görmek istiyorum," dedim.

"Göremezsin," dediler.

"Niye göremeyeyim," diye sorunca,

"Tabut mühürlü," dediler.

"Sizin mühürünüz bana vız gelir," dedim. Çektim, kopardım mührü. Açtım tabutu. Baktım, saçları böyle yeni taranmış sanki. Kaşları böyle kalem gibi. O bir bambaşka güzeldi. Öptüm yüzünü..."

*

Lisede edebiyat öğretmenimiz Zafer Bey, kompozisyon derslerinde özlü sözler yazdırırdı. Okul birincisiydim ama en arka sıradaki haytalarla otururdum. Boş derslerde arkadaki dereye inip Ferdi Tayfur dinleyerek, gizlice votka içmek için. Derdim, bir türlü açılamadığım o yeşil gözlü kız. Zafer Hoca, en arka sıraya, yanıma gelir, cebinden çıkardığı esans şişesinden avucuna damlatıp bir an koklar ve devam ederdi:

"Karasevda demek, siyah bir mühür demektir. Sevdaya düşenlerin kalbinde mutlaka o mühür vardır."

Onlarca otopsi yaptım. Bir o kadarına da katıldım. Neşter kalbe her uzandığında gözüm o mührü arardı. Zafer Hoca'nın dediği doğru muydu acaba? Siyah bir mühür mü vardı kalbimizde?

Çalıştığım tıp merkezinin bir odasını saçma sapan bir nedenle mühürlemişlerdi. Her gelen mühürlü zarftan deli gibi korkan sağlık memuruna dedim ki:

"Bu mührü kırsak ne olur?"

"Aman hocam, 'mühür fekki' o dediğiniz. Olacak iş değil."

"Ne olur yani?"

"Bilmem."

"Hadi kıralım o zaman..."

Kalplerimizdeki mührü fekketmenin zamanı çoktan geçmedi mi sizce?

Fotoğraftaki kan kimin?

Ağustos akşamı. Havada tatlı bir serinlik var. Bütün gün her zerresinden alev fışkıran bozkır sakinleşmiş, soğuk bir geceye hazırlanıyor. Artık sırtınıza bir şey almazsanız içiniz titrer. Esnaf çoktan kapatmış kepenklerini. Açık olan sadece kahvehaneler ve Memurlar Kulübü. Kulüpçü Mithat, elindeki naylon poşeti sallayarak, heyecanla bir şeyler anlatıyor, sırtında kirli bir atletle, fırının önündeki sandalyeye bağdaş kurup oturmuş fırıncı Halil'e. Mithat'ı hiç dinlemediği o kadar belli ki. Geç kalmış köy minibüslerinden birisinin şoförü bagaja büyükçe bir çekyatı yerleştirmeye çalışıyor. Bir biçerdöver sallanarak, ağır ağır tarlalara giden toprak yola doğru döndü. Onun için gün yeni başlıyor, sabaha kadar ekin biçecek.

Silah sesini ilk duyduğumda lojmanın mutfağında yumurta kırıyordum. Akşam saatlerinde sağlık ocağına havale geçirirken getirilen küçük çocuğun ateşini düşürememiştim bir türlü. Geç saatlerde ateşi nihayet düşmüş ve bir parça rahatlamıştı çocuk. Hastanenin yanındaki bekâr lojmanıma kaçıp bir şeyler yemek için mutfakta uğraşırken, duyduğum se-

sin neye ait olduğunu anlayamadım bir an. Sertçe bir tahtaya vurulma sesi, ya da çocukken bayramlarda attığımız mantar tabancasının sesi gibi bir ses. Art arda üç dört kez daha devam etti. Balkona çıkıp baktım gayri ihtiyari. Hastanenin biraz uzağındaki petrol istasyonundan geliyordu ses. Steyşın bir arabanın tozlu yolda hızla uzaklaştığını görür gibi oldum. Kısa bir sessizlikten sonra, birilerinin istasyona doğru koşarak birikmeleri de çok zaman almadı.

Birazdan çağrılacağımı anlayıp yumurtaları hızla yemeye başlamıştım.

Gittiğimde çoktan ölmüştü adam. Orta yaşın üzerinde esmer, şişmanca biri. Kasabadan değil. Olsa tanırdım. Civar köylerden bir çiftçi anlaşılan. Traktörün lastiği patlamış, tamir için gelmiş istasyona. Araç hâlâ bir krikonun üzerinde, kaldırılmış bekliyor. Katilini görünce tuvaletlere doğru kaçmaya çalışmış ama kurtulamamış. Ayakkabısının biri ayağından fırlamış, diğeri hâlâ ayağında, yüzükoyun yatıyordu. Kafasının arkasından aşağıya doğru sızan kan kurumaya başlamıştı artık. Sırtındaki gömlekte kurşunların giriş yeri belli. Hava pompasının yanında, su dolu eski bir küvetin içinde duran iç lastik, yavaş yavaş sallanıyor. Adam lastiğin patlak yerini bularak, deliğe bir kibrit çöpü sokup bırakmış. Traktörün iç lastiğindeki kırık kibrit çöpü, bitirilememiş bir işin tuhaf ve hüzünlü bir işareti gibi duruyordu orada.

Bir saat sonra hastanenin morguna getirilen cenazeyle uğraşmaya başlamıştım. Üstünden çıkanları bir torbaya dolduran polisten adamın kimliğini istedim. Üzerine kan bulaşmış kimliğin içinden kenarı hafifçe kırılmış küçük bir fotoğraf düştü masaya. Siyah, örgülü saçlarının arasından ürkekçe bakan küçük bir kız çocuğunun vesikalık resmi. Üzerinde siyah önlük ve beyaz yaka. Belli ki ilkokula kayıt için çektirilmiş bir vesikalık. Babası bir tanesini de cüzdanına yerleştirmiş. Şimdi sokakta arkadaşlarıyla, eve girmeden önce-

ki son koşturmalarını yaşıyor, neşeli çığlıklar atarak. Ya da, annesinin yoksul dizine bıraktığı güzel başıyla çoktan uykuya varmış küçük bir kız. Henüz bilmiyor yetim olduğunu.

*

Bornova öğrenci yurtlarına yerleştiğim ilk gün, her öğrenciye bir tane verilen metal dolabın kapağına o günlerde yeni kaseti çıkan Sezen Aksu'nun küçük bir posterini yapıştırmıştım. "Minik Serçe." Bir sandalyeye yanlamasına oturmuş, seksi olmaya çalışan haliyle ve iri dudaklarıyla muzipçe bakan, ama ne yaparsa yapsın ona hep çocuksu bir masumiyet veren tavrıyla, Sezen Aksu. O günlerde; iki de bir yurtları basıp, dolapları hallaç pamuğu gibi atan jandarmanın elinden kurtulan tek resim. Her seferinde dolabımın kapağından yırtılarak sökülen Che Guevara'nın yeni fotoğraflarını aramaktan da vazgeçmiştim artık.

Bir süre sonra o resmin yanına, Fransız Kültür Merkezi'ndeki bir fotoğraf dergisinin içinden yırtıp aldığım başka bir fotoğraf daha eklendi. E. Smith'in "Taşra Doktoru" fotoğrafı. Yıllarca taşıdım o fotoğrafı. Kaderim gibi. Okuldan mezun olup, mecburi hizmet için Keskin Devlet Hastanesi'ne gittiğimde, hastanenin kullanılmayan bir odasındaki yatağımın başucunda da hep asılı durdu o fotoğraf. Yirmi beş yıl sonra, bu sefer sinemacı kimliğimle gittiğim o mekânlara, çektiğimiz filmdeki doktorun odasının duvarına da yerleştirmiştik aynı fotoğrafı. Çekimler sırasında, yirmi beş yıl önceki mesai arkadaşlarım, personelim, şoförüm Gara Gazi ziyaretime geldiler. Ellerinde, cüzdanlarının arasında sakladıkları eski fotoğraflar. Bir çoğu artık hayatta olmayan arkadaşlarım. Ağır Ceza Reisi Hamit Abi, Başhekim Mevlüt Abi, Yirik Yaşar, Fotoğrafçı Arif. Yıllar sonra fotoğraflara değil, geçip giden ömrümüze baktık birlikte. Keder bulaşmış ömrümüze.

*

Babam kendince önem atfettiği fotoğrafları mutlaka salondaki aynanın kenarına yerleştirirdi. Yeğenlerim büyüdükçe fotoğraf çeşitliliği de artmaya başladı. Önceden, aynanın kenarında daha çok benim fotoğraflarım bulunurken, sonraları yeğenlerin nikâh resimleri ve onların yeni doğan çocuklarının fotoğrafları da yer almaya başladı. İstanbul'a geldiğinde kendiyle ilgili bir harcama olacaksa eğer, hemen cüzdanını uzatır, "oğlum cüzdanda kart var, şifresi de orada bir kâğıtta yazılı, ne kadar lazımsa çek," derdi babam. Bankamatiğindeki mütevazı Bağ-Kur emekli parasının, hayatımdaki rakamların çok uzağında olduğunu hiç söylemez, sessizce alırdım cüzdanını. Kartı ve şifreyi arıyormuş gibi yaparken iyice bakardım cüzdana. Kimliğinin yanında kendince önemli olduğunu düşündüğü beş altı kartvizit, "parkinsonun çaresi bulundu" başlıklı bir gazete haberinin kesilmiş kupürü, benim Siyasal'a kaydolurken çektirdiğim bıyıklı bir resmim ve iç tarafta, çok erken yaşta kaybettiğimiz yeğenimin küçük vesikalık fotoğrafı...

Öyledir. Bazı fotoğraflar her seferinde içinizi yakar.

Sivas yangınından tesadüfen sağ kurtulan fotoğrafçı arkadaşımın o günle ilgili söyledikleri mesela:

"Nasıl olsa öleceğim dedim. Buradan çıkış yok. Bunlar bizi yakacaklar. Hiç olmazsa otelin içinde çektiğim fotoğrafları kurtarayım. Çıkardım filmleri makineden ve bir film kutusunun içine koydum. Onu da cüzdanıma yerleştirip içime sakladım. Cesedimi bulduklarında mutlaka ulaşırlar fotoğraflara diye düşünüyordum..."

Madımak otelinin merdivenlerinde çaresizce oturan Behçet kardeşimin, Metin abinin fotoğrafları işte o yanık kokulu fotoğraflardır. Arkadaşımın gövdesine sardığı fotoğraflar.

*

Fotoğraflar bazen beklenmedik sürprizler de hazırlar. Akla gelmedik yollar açar insana. Kendi oynadığı bir filmde, küçük bir rol için beni öneren eşim, yönetmenin "Nasıl birisi?" sorusu üzerine, cüzdanında her daim taşıdığı fotoğrafımı gösterir. Belki de, "İyi, tamam, oynasın," cümlesinden sonra başlamıştır oyunculuk ve sinema serüvenim.

Bir başkasının serüveni ise, cüzdanında fotoğrafını taşıdığı kişiler tarafından bitirilir bir akşam. On altı yaşındaki kızları Naile'nin tecavüze uğrayıp, hamile kaldığından ailesinin haberi yoktur. Naile başka bir sebepten hastaneye başvurduğunda durum ortaya çıkar. Doktorlar olacakları tahmin ederek kızı alıkoyarlar hastanede. Savcılık da haberdar edilir durumdan. Naile'nin babası savcıya söz vererek, dört gün sonra doğum yapan kızını ve bebeğini teslim alır hastaneden. Aynı gece ağabeyi, kardeşi Naile'yi "Seni gezmeye götüreceğim," diyerek evden çıkartır. Annesi de "Hadi kızım gidin," der. Ağabey, kız kardeşini sokak ortasında vurup öldürür. Naile'nin hep yanında taşıdığı cüzdanından ise, babasının ve kendisini öldüren abisinin fotoğrafları çıkar. Fotoğraflara Naile'nin kanı bulaşmıştır.

Aklıma Cyrano'nun hikâyesi geliyor. Hani, "Niye söylemedin o mektupları senin yazdığını?" diye çırpınır ya Roxane. Cyrano ise O'na, savaşta ölen nişanlısını hatırlatarak cevap verir: "Yazı benim ama üzerindeki kan onun."

Tüm yazdıklarımız bizim olsa da ne fark eder ki. Üzerindeki kan, hikâyelerini her gün kayıtsızca izlediğimiz o bahtsızların... Bunu böylece bilin...

Ekmek kokusu mu, kan kokusu mu?

Evin ön bahçesinin hemen girişindeki duvara sırtını vermiş bir kara fırın. Tuğlacı Hacı Amca yapmıştı, iyi hatırlıyorum, yavaş yavaş, hiçbir şey yapmıyormuş gibi davranan haliyle. Annem kollarında kolçak, peynirli, patatesli, kıkırdaklı bazlama yapıyor. Cemelli ebem, yüzünü güneşe çevirmiş, üzerinde benim baklava desenli kazağım, abimin el işi dersinde yaptığı taburede oturuyor. Ebemin yanındayım. Artık çok yaşlandı ve hafızası da o kadar iyi değil. Ara sıra evin önünden omzunda çapa ya da kürek birileri geçiyor. Sarıhıdır'dan, Bayramhacılı'dan, Kışlalı'dan gelen mevsimlik işçiler bunlar. Ebem hemen elindeki değneği kaldırıp işaret ediyor anneme: "Fadime... Bak gidiyor, çağır. Hadi, hadi..." Annem hiç cevap vermeden köşede üst üste yığılı duran bazlamalardan birini ya da ikisini alelacele gazete kâğıtlarından birine sarıp gidenlerden birine yetiştiriyor. Her dönüşünde de yerdeki hamur bezelerine bakıp kendi kendine mırıldandığını duyuyorum. Bazlamalar bitecek. Ebem halinden pek memnun.

"Bunların hepsi de garip, guzum. Karıları yok, evleri yok.

Ekmek kokmuştur şimdi onlara. Kim yapar yemeklerini, ne yer ne içerler... Sevaptır."

Kapıya gelen dilenciye yiyecek verirken sevap bana yazılsın diye yarış yapılan bir evde büyüdüm ben. Doksan yaşına kadar evimizin ve Kızılöz'ün dışında hiçbir yeri görmeyen, bilmeyen, ama dünyanın en bilge kadını olduğuna kalıbımı basacağım ebem alzheimer oldu. Sürekli eskileri soruyor, kapıyı açık buldukça kaçıp Cemel'e gitmek istiyordu. Annemin artık kontrol edemediği zamanlarda ortaya ben çıkıyordum. Sırtımda babamın ceketi, başımda köylü kasketi, Cemel'den gelmiş bir akraba olup ebemi ziyaret ediyordum.

"Cemelli Ana, ben geldim. Cemel'den... İbraam."

"Vay guzum. İbraam gelmiş. Fadime, bak kim geldi!... Hoş geldin guzuum."

Annem, sohbetin uzun süreceğini bilir, evin arka bahçesine giderdi. Ben ebemin ellerinden tutar, hiç bilmediğim bir dünyada, ebemin kayıp dünyasında, kendi çocuk sezgilerimle heyecanlı bir yolculuğa çıkardım. Ebem Köse Mustafa'nın karısı tabii ki, tarlaları, koyunları, kuzuları sorar, buğdayı merak eder, akrabalarına selam söylerdi. Bir süre sonra da ellerinden öper, Cemel'e gidecek selamları yüklenmiş, evden ayrılırdım. Havuzun kenarına bırakılmış ceket ve şapka bir sonraki ziyaret için beklerdi beni. Ebem nasıl mutlu ama.

"Yaa, Fadime, bak gızım. Pek iyiymiş bu sene buğday. Maşallah, maşallah. Aman iyi olsun, Allah kimseyi açlıkla terbiye etmesin."

Ebemden bana kalan, hiç kirlenmemiş bir saflık, bitmeyen bir gayret ve hiç tanımadığı insanların açlığına canı yanan bir ekmek kokusu.

*

Üniversite yılları. Açlıkla terbiye edildiğimiz yıllar. Yurtlardan atılmışız. Babamla sert mektuplaşmalarımız olmuş. Kendimce rest çekmişim.

"Paranı falan istemiyorum, gönderme!"

Bir süre Karşıyaka'daki ırgat pazarına gidiyorum. Liseden sonra üniversiteye girememiş, iş de bulamamış delikanlı rolündeyim. Şemikler'deki bir hara inşaatında çalışıyorum Kürt işçilerle. Öğleyin yemek paydosu verildiğinde hep birlikte gittiğimiz bir esnaf lokantası var. Az kuru, az pilav, çok ekmek. Uzun tahta masanın etrafına sıralanmış onlarca işçiden ara ara duyulan tek ses:

"Abe, ekmek..."

Bornova'da, hastanenin karşısındaki kahveye gidiyorum genellikle. Çok parasızım. İnce, sarı yüzlü, saz benizli adamlar oturuyor bir köşede. Kan grubu negatif olan vericiler bunlar. Kan satıyorlar. Arada sırada kahvenin kapısı açılıyor ve telaşlı bir ses "O Rh negatif," diyor mesela. Gruptan birisi kalkıyor, kısa bir konuşmadan sonra gelenlerle birlikte ayrılıyorlar. Vericilerin tıbbiyeli öğrencilerden en çok istedikleri şey, eşantiyon kan yapıcı, demir hapları. "Döner" diyorlar kendilerine, kestikçe azalan bir şeyden söz eder gibi ve "donör"den mülhem. Bir şişe kanın fiyatını soruyorum usturupluca. Fena değil, iyi para, en azından idare eder. Kızılay'a gidip kan satıyorum. Akşama bir arkadaşın Alsancak'taki yıkık dökük evine, ellerim kollarım dolu gidiyorum. Yumurta, ekmek, biraz kıyma ve helva. Çay ve sigara hep vardır zaten. Üniversitede folklor ekibi kurmuşuz, yedi sekiz aç adam beni bekliyor. Dansçıların hepsi de solcu ama davulcu Mehmet'in o taraklarda bezi yok. Yemeği hazırlarken bir yandan da ona sosyalizmden falan söz ediyorum. Bilinçlendireceğim ya. Artı değer, diyalektik, ülke tahlili filan. Mehmet'in aklına pek yatmıyor gibi, ama bir şey söylemiyor. Sonra oturuyoruz bir yer sofrasına. Bir tepsinin etrafında se-

kiz kişi. Ben belki de farkında olmadan önüme gelen yumurtaları diğer çocukların önüne doğru itiyormuşum. Yemeğin sonuna doğru Mehmet sakin bir edayla konuşuyor:

"Ercan kardeş, ben anladım şimdi sosyalizmin ne olduğunu. Artık biliyorum, sosyalist kime derler. Sosyalist, kendi aç kalsa da önündeki yumurtayı arkadaşının önüne doğru iten adamdır."

*

İstanbul'dayım. Hastanecilik günleri. Açlık sorunum kalmamış ama açlıktan sorunlu kardeşlerim var hastanede. İki bindeki uzun açlık grevleri sonlanmış, kalanlara tedaviye başlanmış, birkaç tanesi de benim hastaneye gelmiş. Ama nasıl bir tedavi yapılacak, bilen yok. Açlık grevlerinin tarihinde bu kadar uzun sürmüş başka bir örnek yok ki. Artık yatağa bağımlı hale gelmiş, bir deri bir kemik delikanlılar, kendilerine geri dönülmez yollar çizen ipek saçlı kız kardeşlerim. Feri gitmiş güzel gözleriyle insanı ürperten bir karanlıktan bakarak, grevin bittiğini bile fark etmeden, bulanık bir bilincin içinde kaybolup gittiler.

Derdini anlatmak için açlıkla terbiye olup ölüme yatmak günleri bitti zannetmiştim. Yanılmışım. Meğer bitmemiş. Öyle ya, zulüm ve düşmanlık bitmedi ki. Ne çabuk unutmuşum Habil ve Kabil'i. Mermer sunaklar yeni kurbanlarını bekliyor. Haydi, seyre duralım hep birlikte. Ne kadar da küçükmüş meğer. Sığamadık yeryüzü sofrasına. Kibir denizinde boğulmuşuz da haberimiz yok. Değirmenimiz susmuş, unumuz bitmiş. Fırınlarımız da kararmış, kalplerimiz gibi.

Artık burnumuzda sıcak ekmek kokusu yerine kan kokusu var...

İyi o zaman. Ne diyelim? Afiyet olsun...

Ne kalır bizden geriye

Sekreter kız, "Bülbül Mahallesi'nden Yaşar Bey ve arkadaşı bekliyor. Sizinle görüşeceklermiş," deyince, bir an duraladım. Bülbül Mahallesi, Dolapdere'nin altında, Taksim'e çıkan bir mahalle. Hatırlayamadım Yaşar Bey'i. Olsun ama. "Gelsinler kızım."

Az sonra odama, üzerlerinde yıpranmış siyah takım elbiseleriyle bir ayağı aksak, kısa boylu, orta yaşın üzerinde bir adamla, yanında iri yarı, ablak yüzlü gençten birisi girdi. Yaşar Bey ve arkadaşı. Kısa boylu olan yüzünde şükran dolu bir ifadeyle konuşmaya başladı:

"Nasılsınız doktor bey? Ben Yaşar, Bülbül'den. Hatırladınız değil mi? Bu da arkadaşım Kamil." Tabii ki hatırlamamıştım ve tabii ki:

"Hatırladım Yaşar Bey, buyurun," dedim.

"Kız iyi şimdi... Geçen pazar, sağ olun çok ilgilendi arkadaşlar. Siz de arayıp tembihlemişsiniz. Para konusunda. Ateşi de düştü. Tahlillerini tekrarladık, temiz çıktı. Kamil'le iki gündür düşünüyoruz, doktor beye ne yapalım diye. Klarnet sevdiğinizi duyduk. Biz de en sonunda buna karar verdik."

Yaşar, daha sonra kendisini sessizce dinleyen genç irisi adama dönüp:

"Hadi Kamil," dedi.

Kamil, koltuğunun altındaki kutuyu açıp içinden bir klarnet çıkardı. Yavaşça parçalarını birleştirdi. Kamışı ıslattı. Bir iki üfledi. Sonra ince bir taksime başladı. Yanımda olan biteni şaşkınlıkla izleyen diş hekimi arkadaşım kalktı, odanın kapısını iyice kapattı. Az sonra hastanenin içinde hüzünlü bir klarnet sesi dalga dalga yayılıyor, bekleme salonundaki hastalar sesin geldiği yeri anlamaya çalışıyorlardı.

Bir süre sonra Yaşar, Kamil'e yavaşça dokundu. Müzik bitti. Klarnet, kutusuna itinayla yerleştirildi. Yaşar,

"Doktor bey, senin hakkını ödeyemeyiz, bizler sanatçı insanlarız, hediyemiz ancak böyle olur. Başka bir şeyimiz de yok. Bunu kabul et lütfen," dedi. Sessizce gittiler, hiç gelmemişler gibi.

Birbirimizin hayatlarının içindeyiz. İstesek de istemesek de.

Nasıl kaçabilirsiniz, evine kentsel dönüşüm nedeniyle yıkım emri gelmiş, karaciğer yetmezliği olan bir Erzincanlı emeklinin hikâyesinden? Ya da bir gün önce işten çıkartılmış Alucralı işçinin, spora pek hevesli genç futbolcu oğlunun, bacağında çıkan kitlenin iyi huylu olup olmadığı meselesi? Hiç ilgilendirmez mi sizi? İki oğlundan birini uzun açlık grevlerinin birinde kaybetmiş, diğeri halen cezaevinde olan Tuncelili anneyi, muayene ettikten sonra sadece romatizma ilaçlarını yazıp gönderir misiniz evine? Başka bir şey sormaz mısınız? "Diğerkâm" olmak nasıl bir şeydir o zaman?

*

İzmir... 1980 darbesinin bütün ağırlığıyla tepemize çöktüğü günler. Tıp fakültesinden çok sevdiğim bir arkadaşı-

mı gözaltına almışlar, haber alamıyoruz. Eniştesi bana geldi, akıl soruyor:

"Ne yapacağız. Beş gündür haber yok, nerde olabilir?"

Ben zaten kendi gölgemden korkar hale gelmişim. Yine de bir yol arıyorum. Ertesi gün enişte, Konak'taki emniyet binasının meşhur siyasi şubesinde arkadaşın izini bulmuş. Okulun kantinine gelmiş, "Beraber gidelim," diyor. Başıma gelecekleri üç aşağı beş yukarı tahmin ettiğim halde enişteyle tıpış tıpış gittik siyasi şubeye. Arkadaşı soruyoruz:

"Burada mı, iyi mi?"

Bizdeki akla bak. Kurda kuzu soruyoruz. Enişteyi biraz tekmeleyip gönderdiler, beni de gökte ararken yerde bulmuş gibi içeri aldılar. Otuz kişi on metrekare karanlık bir hücredeyiz. Başımıza gelecekleri beklemeye başladık. Oda sürekli karanlık olduğu için bir süre sonra zaman mefhumunu kaybediyorsun. Kapının altından verilen tabldotlar günün hangi saatinde olduğunuzu söylüyor. Çorbaysa sabah olmuş, kuru fasulye veya pilav ise akşam vakitleri. Başıma geleni çok takmıyordum doğrusu. Şimdi olsa yıkım gibi yaşanacak şeyler, nedense o zamanlar çok sıradan kabul edilirdi. Ne güzelmiş meğer o günler. Neyse. Benim aklımda hâlâ arkadaşım. Belli ki o da yan hücrelerin birinde. "Ne yapıyor? İyi mi? İşkence yapmışlar mıdır? Morali nasıl?" Onları düşünüyorum. Beşinci gündü galiba. O gün yemeğin yanında pelte gibi bir tel kadayıf verdiler. Tel kadayıf. İnanılmaz bir şey. Bizim arkadaşın en sevdiği tatlı. Biliyorum, hastasıdır tel kadayıfın. Benim için o an bitti sanki siyasi şube, 12 Eylül, faşizm vs. Değil mi ki arkadaşım şu anda tel kadayıf yiyor, gerisi boş. Her şey güzel artık.

Birbirimizin hayatlarının içindeyiz. Bundan hiç haberdar olmasak da...

*

Anne tarafından dedem kasaptır. Rahmetli dedemi hep, nefis güveçlerle, kendi imalatı kuşgönü pastırmalarla ve çarşıda gazoz dağıtırken beni çağırıp, yanında taşıdığı geniş mendilinden çıkarıp ağzıma sokuşturduğu etli ekmeklerle hatırlarım. Öğle saatlerinde abilerimin bir anlık boşluğunu kollayıp gazozhaneden çarşıya kaçtığımda görürdüm onu. Caminin yanındaki bankların birinde, bastonuna yaslanmış dalgınca otururken. Beni görünce gözleri ışıldar, hemen yanma çağırırdı:

"Aç mısın guzum?"

Bütün kalbiyle aç olmamı istediğini anlardım sesinden. Tok da olsam "Açım," derdim. Bilirim ki az sonra serin bir kaya altı kilerinde, küçük bakır tasların içinde nefis pilavlar, tavandan sallanan sucuklar ya da tel dolabın içinden çıkan mis kokulu tereyağı beni bekliyor. Ben yerken dedem de karşıma geçer beni seyrederdi.

Dedemden öğrendiğim, "insan olmak" kendi mutlu olduğun şeyleri yanındakilere de iletmektir. İnsan, kendinde olmasını istediği herhangi bir şeyi bir başkası için de aynı şiddette isteyebiliyorsa "insanım" diyebiliyor.

Birbirimizin hayatlarının içindeyiz ve insan olmak galiba "diğerkâm" olmaktan geçiyor.

Çocukluğumda sofraya lezzetli ve özel bir yiyecek geldiğinde annem hemen başlardı konuşmaya: "Aman bundan bi dilim Fetiye halana götürün." Ya da "Bitirmeyin bunu, Muharrem dayınıza bırakın." Rahmetli babamın ince alaylarına rağmen devam eder giderdi bu cümleler: "Karoğlan bunu pek sever, bi tabak ayırın ona. Butun birini Memiş amcana koydum, soğumadan götür".

Çok sevdiğiniz bir şeyi ağzınıza götürdüğünüzde aklınıza gelen şey, sizin aslında "kim olduğunuzu" da söylüyor, farkında mısınız?

*

Babam parkinsonun son evresinde ve artık yatağa bağımlıydı. Annem, babamın yanında namazını kılarken bir ara babamın sesinin çıkmadığını fark eder: "Selam verdim... Mevlüt, Mevlüt dedim. Cevap vermedi. Yanma vardım. Ellerini tuttum, soğuktu. Olsun dedim, her zaman soğuk olur zaten... Ama ağzını yummuş. Nefes de yok. O zaman anladım. Sonra senin mantı yediğin aklıma geldi. Bakıcı kızı çağırdım kapıdan. Abine haber verme dedim. Mantısını yesin, sonra söylersiniz. O baba delisidir, koşar gelir, yemeği yarım kalır."

Oğlu, sevdiği yemeğini bitirsin diye, ölüsünün yanında sessizce bekleyen annenin hikâyesini anlattığınızda bir arkadaşınıza, onun hiç tepki vermeden ağladığını görmüşseniz ya da bugünlerde, ağzınıza götürdüğünüz her lokma boğazınızdan bir türlü geçmiyor ve yutkunuyorsanız sürekli ve oğullarını birer birer toprağa veren annelerin ülkesinde, kendi oğlunuzu koklamaktan hicap duymaya başlamışsanız eğer, birbirinizin hayatlarını da fark etmeye başlamışsınız demektir. Bu da iyi bir şeydir. Şimdilik...

Bir damla su

Aralıksız yağan kar tüm kasabayı kalın ve şefkatli bir yorgan gibi örtmüş. Halk kütüphanesine çıkan yüksek merdivenlerin sokağa kavuştuğu yerde, sırtımı duvara yaslamış, kapının açılmasını bekliyorum. Az sonra kütüphanenin yaşlı odacısı Yaşar Efendi, yanımdan geçerek merdivenleri tırmanmaya başlıyor. Yan gözle bana bakıyor, hissediyorum. Kütüphanenin kapısında bekleyen cılız bir çocuk! İki üç basamak arkasından, aynı yavaşlıkta merdivenleri çıkarak takip ediyorum onu. Kapının önündeki sahanlıkta biraz oyalandıktan sonra, büyükçe bir anahtarla kapıyı açıyor. İki kanatlı ahşap kapının önünde duran, mazgal tarzındaki metal paspasa ayakkabılarını iyice sürterek temizliyor sonra. Bu hareketin aslında bana yapıldığını çok iyi biliyorum. Şimdi içeri girdi ve kapının yanında dikiliyor. Eski ve ıslanmış ayakkabılarımı defalarca paspasa sürtüyorum. Yüzünde hiç değişmeyen bir ifadeyle, sessizce izliyor beni. Bir süre daha baktıktan sonra, yeterli olduğunu düşünmüş olmalı ki içeri gidip kayboluyor. Artık girebilirim. İçeride kimse yok. Pencerenin yanındaki masaya gidip oturuyorum. "Es-

rarlı Ada" yarım kalmıştı, kaldığım yerden devam edeceğim. Kitabı alıyorum raftan ve doğru kayıt defterinin olduğu masaya. Yaşar Efendi, sobanın yanında elinde kömür kovasıyla durmuş, beni izliyor. Kızmak için bir şey arıyor ama şu ana kadar hiç hata yapmadım. Her şey onun istediği gibi oldu. Yerime geçiyorum ve ah, işte. Ağır sandalyeyi çekerken, istemeden çıkan bir gıcırtı sesi. Öfkeyle baktıktan sonra başını sallayarak sobaya kömürleri dolduruyor. Olsun, kitabıma kavuştum nihayet. Çok geçmeden küçük kütüphane iyice ısınıyor ve içerisi gürültücü, üşümüş çocuklarla dolmaya başlıyor. Öksüren, gülüşen, birbiriyle itişerek kıkırdayan bir topluluk. Hepsi de arkadaşım. Eski ceketlerinin içinde kaybolmuş, çelimsiz ve kavruk gövdelerini nasıl taşıyacaklarını bilmeden, buldukları ilk sandalyeye oturur ve hemen etrafa bakınmaya başlarlar. Havada ıslak ayakkabı ve çorap kokusuyla salınan bir uğultu. Girenler, çıkanlar, kapıyı açıp bir süre bakındıktan sonra kaybolanlar, sıklaşan sandalye gıcırtıları. Giderek artan gürültü ve itişmelerle baş edemeyen Yaşar Efendi, salona bitişik olan küçük odanın kapısından bir an kaybolur sonra. Kapı cızırtıyla yeniden açıldığında, eşikte Kütüphane'nin kadim müdürü Mehmet Bey dikilmektedir.

Mehmet Bey, hiç unutmadığım repliğini her seferinde aynı cümle ve tonlamalarla, tane tane söylemeye başlar:

"Bardağı suyla doldurursunuz. Dolar, ama taşmaz. Ağzına kadar doldurursunuz, yine taşmaz. Ama bir damla daha koyarsanız, işte o zaman taşar. Sadece bir damla. Biliyor musunuz, bardağın taşmasına bir damla kaldı!"

*

Yaşlı adam, şişmanlığını saklayan sevimli, çevik gövdesi ve ablak, kırmızı çehresiyle bir haftadır dahiliye servisinde yatıyor. Yüksek tansiyon ve kalp yetmezliği var. Uzunca boylu, esmer, çopur yüzlü karısı da refakatçısı. Adamın be-

nimle ve hemşirelerle arası pek iyi. Geçen geceki göğüs ağrısında, hiç uyumadan sabaha kadar beklemiştim başında, çok minnettar oldu. Beni görünce, gözleri ışıldıyor, farkındayım. Bekâr olduğumu bildiği için, serviste çalışan hemşirelerin içinden, kendince en güzelini seçmiş, çöpçatanlık yapıyor. Beni de gelip gittikçe ikna etmeye çalışıyor. Hemşireler kıkır kıkır gülüyorlar adam konuşmaya başlayınca. Eşi, sessizce ve garip bir tebessümle izliyor yaşlı adamın çocuksu hallerini.

Hemşire hanım beni çağırdığında babama mektup yazıyordum. Koşarak gittim. Yaşlı adam epeyce kusmuş ve artık kendinde değildi. Mide kanaması mı geçiriyor? Ben ne olduğunu anlamaya çalışırken ilk fark ettiğim şey, odadaki kesif sarımsak kokusu ve eşinin hiçbir şey olmamış gibi sessizce Kuran okumasıydı.

Muayene ederken, bir yandan da, dahiliyecinin çabuk gelmesi için dua ediyordum içimden. Kontrol altına aldığımız bir hasta niye böyle olmuştu ki? Hemşire, ben sormadan konuştu:

"Efendim ben söyleyecektim ama, fırsat olmadı. Sabah bir avuç sarımsak yedirirken yakaladım yakınlarını. Tansiyon çabuk düşsün diye. Galiba üç dört gündür hastaya avuç avuç sarımsak yedirmişler."

Tam bu sırada, yaşlı adamda kalp ve solunum durdu. Kaybediyorduk adamı. Telaşla kalp masajına başladım. Yatağın üzerinde bir yandan kendime yer açmaya çalışıyor, bir yandan da masaj için uğraşıyordum. Tüm bu telaşın ortasında hiçbir şey yokmuş gibi davranan tek insan adamın karısıydı. Ben didinirken, bir ara yavaşça elime dokunduğunu hissettim. Bir an göz göze geldik. Baktım, bir şeyler söylüyor:

"Oğlum bırak. Eziyet etme adama. Bardak doldu artık. Ömrü tamam oldu. Bir damla istiyordu, o da damladı işte. Uğraşma."

İhtiyar adamı kaybettik. Tansiyon ve kalpten değil, mide kanamasından.

*

Bir bayram günüydü. Erkenden kalkmış, annemle babamın ellerini öpüp, bir köşeye çekilmiştim. Sitenin bahçesinden telaşlı çocuk sesleri geliyor. Bayram için giyildiği fazlasıyla belli ceketlerinin içinde, komşu ziyaretine gelmiş site sakinleri geçiyor pencerenin önünden. Annemin dudakları kıpır kıpır, kim bilir hangi duanın peşinde. Babam ilaçların kaşıntı yaptığını söylüyor sürekli.

"Hepsini bıraksak ne olur oğlum. Hiç içmesem?" dedi, sıkıntıyla. Biraz durdum ve,

"İyi baba, bırakalım, hiç içme," dedim.

Öylece baktı yüzüme. Kızdığımı düşünüyor, biliyorum.

"Baba, biliyorsun ilaç içmeden olmaz," diyerek yumuşattım sesimi.

Pencereden dışarı baktı ümitsizce ve askerdeki komutanı Semih Bey'den söz etmeye başladı:

"Atış yapılacak; hedefi tutturan nişancılar mükafat iznine gönderilecek," dediler bir gün. Herkes heveslendi tabii. Atış yerine giderken ayağıma vurdu Semih Bey, "Karavana at, karavana," dedi. Niye dediğini anlamadım ama ben hep karavana attım. En iyi nişancılar Kürtlerden çıkardı hep. Yine öyle oldu. Birincilerin hepsini de doğudaki eşkıya takibine gönderdiler."

Mükâfat izni beklerken, kardeşlerini öldürmeye gönderilen askerler ağlıyormuş giderken:

"Vallah komutan, bizi öldür amma, gönderme."

"Hepsinin de künyesi geldi sonra," dedi babam hüzünle.

Tuhaf bir sessizlik çöktü salona. Canım sıkılmıştı doğrusu.

"Baba, Semih Bey nerededir şimdi?" diye sordum.

"Mersin'deydi galiba," dedi ve elini ceketinin iç cebine sokarak zorlukla cüzdanını çıkardı. Böyle anlarda yardım etmem lazım, biliyorum. Cüzdanı elinden alarak, emekli maaşını aldığı bankamatiğin altına yerleştirdiği kartvizitleri sıralamaya başladık. Evet, işte Semih Bey'in kartviziti. Yıllar önce yaptığı Mersin ziyareti sırasında komutanını bulmuş, sohbet etmiş, bu kartviziti de o sırada almıştı.

"İstiyorsan bulayım, ne dersin?" dedim.

"Öyle mi, bulunur mu?" dedikten sonra, sessizce beklemeye başladı. Kartvizitteki telefon ve bilinmeyen numaraların da yardımıyla, komutanın kızına ulaştım.

"Babam iki sene önce öldü," dedi. Hiçbir şey söylemedim ve annesinin telefonunu aldım. Az sonra, komutanın eşi telefondaydı. Babamın oturduğu yere kadar taşıdım telefonu ve uzattım ona. Titreyerek ayağa kalktı, seksen beş yaşındaki parkinsonlu babam.

"Efendim benim, Mevlüt ben."

Diyafonu açmıştım. Belli ki yaşı babamdan daha küçük olan hanım, "Mevlüt, evladım," diye konuşuyordu. Semih Bey'in vefat haberini verince sarsıldı babam.

"Öyle mi, komutanımı kaybettik öyle mi?" dedi birkaç kez.

"Sen nasılsın evladım, sağlığın nasıl?" diye sordu, Semih Bey'in eşi.

Babam, her duyduğumda beni şaşırtan bir güce sahip o cümleyi tekrarladı komutanının eşine:

"İyiyim efendim. Yaşlılık işte. Bardak doldu, ama damlası eksik. Onu bekliyorum efendim."

Korkma, bırak ellerini

"Hadi iç şunu."

Annem, elinde yarım bardak suyla başucumda duruyor.

"O ne anne? Su istemedim ki."

"İç guzum. Yarısını Nimet ablan içti, kalan yarısını da sen iç.

"Niye anne?"

"Sorma niyesini. Suyu iç ki onun aklından sana da geçsin. İç hadi."

Nimet abla, kasabanın üniversiteli kızlarından. Annesi, anneme imeci gelir, gece gündüz halı dokurlar. Annem Nimet ablaya hayran. "Pek akıllı gız," diyor, onu her gördükçe. Demek ki geçen gelişinde bir bardak suyun yarısını ona içirmiş, kalan yarısını da bana saklamış. Suyu içtim ve yattım. Sabah, babamla Kuleli Askeri Lise sınavları için İstanbul'a gideceğiz. Sınav öncesi annem tüm tedbirleri almış. Ceketin iç cebinde "kuvvetli bir dua"nın olduğu muska, çantamın gizli gözünde okunmuş pirinçler ve bu yarım bardak su.

İstanbul'a gittik. Sınavı beden eğitimi seçmelerinde kay-

bettim. Koşuda sonuncu olmuş, yer hareketlerini de hiç yapamamıştım. Çelimsiz kollarımla asıldığım barfikste, gövdemi yukarı çekmeye çalışırken, babamın kederle bana baktığını hatırlıyorum.

Aylardan temmuzdu ve İstanbul çok güzeldi. İlk kez cam bir kâsede yediğim dondurmalar gibi güzel.

Babam ortadan kayboldu bir ara ve elinde iki mayoyla döndü.

Sahilde, herkesin ortasında, havlulara sarınarak mayolarımızı giydik. Denizi hayatımda ilk defa görüyordum ve şimdi de içine girecektim. İskelenin kenarına tutunarak yavaşça daldım suya. Ellerimi hiç bırakmıyorum ama.

"Ayaklarını yavaşça oynat," diyor babam. "Su seni kaldıracak zaten."

Kızılırmak geliyor aklıma. Irmakta yüzerken, suyun üzerinde kalmak için sürekli çırpınmak ve kulaç atmak zorundasınız. Ama, deniz öyle değil. Ne güzel, su kendiliğinden kaldırıyor sanki gövdemi. Fakat yine de bırakmıyorum ellerimi iskeleden. Babam eğiliyor bana doğru ve fısıldıyor:

"Korkma oğlum... Bırak ellerini."

Gözlerine bakıyorum. Evet, bırakabilirim. Ellerimi yavaşça alıyorum iskeleden ve yüzmeye başlıyorum.

*

Mecburi hizmetin ilk ayları. Anadolu'da, bir bozkır kasabasındayım. Gezegenin ortasında yirmi dört yaşında bir çocuk.

Lojmanda yer yokmuş ve kolayca da sıra gelmezmiş. Hastanenin kullanılmayan bir odasına yerleşiyorum ben de. Eski bir ranza, kullanılmayan ilaç dolabı ve formika bir masa. Eşyalar tamam. Kaloriferler iyi yanıyor zaten, üşümüyorum. Haftada birkaç gün de hemen karşıdaki hamama gidiyorum. PTT santralindeki kız, kaynanasının ilaçlarını bekletmeden

yazdığım için çok sevdi beni, "normal" yazdırdığım telefonları bile "yıldırım" bağlıyor. Her şey yolunda sanki.

Gece hastanede yattığım için doğal nöbetçi gibiyim. Hemşireler ilk beni kaldırıyor. Acilde bekleyen hastanın yanına her seferinde kalbim çarparak gidiyorum. İyice bakıyorum önce. Aklıma gelen her şeyi sorup, kafama yerleştirmeye çalışıyorum. Sonra, her zamanki numara:

"Hemşire hanım. Hastanın tansiyonunu yeniden ölçün, bir de ateşine bakın." Sakince kapıyı açıp, tuvalete gidecekmiş gibi çıktığım koridorda koşar adım yattığım odaya dalıyorum. Ortada duran masanın üzerinde bir kısmı açık, bir kısmının da arasına pusulalar konmuş kalın tıp kitapları. Panik içinde okuyorum.

Ezberimde ilaç isimleri, cebimde küçük notlar, tuvaletten gelmiş gibi ellerimi kurulayarak hastanın yanına dönüyorum sonra.

Soğuk bir kış günüydü. Gece yarısı. Her taraf ayaza çekmiş. Tüm doktorlar uzun bayram tatiline gitmişler. Hastanede tek başınayım. Uykumun en güzel yerinde kaldırdılar. Hastayı, epey uzak bir köyden traktörle getirmişler. Orta yaşlarda esmer, şişman bir adam. İdrarını yapamıyormuş. Sanki suç işlemiş gibi:

"Hocam, afedersin üç gündür perişanım. İşeyemiyorum afedersin..." diyor kıvranarak. Muayeneden sonra sonda takmaya karar veriyorum. Hasta her şeye razı, yeter ki rahatlasın. Yatırdım ve korkarak taktım sondayı. İdrar yok. Yanlış mı taktım acaba? Tomur tomur terliyorum bu arada.

Ama her şey o kadar kötü değil. O geceki hemşireyi çok severim. Handan hemşire.

"Ne yapacağız" der gibi bakıyorum yüzüne. Hasta, "Kurbanın olum doktor," diyerek inliyor durmadan. Bu tür durumlarda bir şey daha yapılıyordu ama, sadece bir kez görmüştüm üroloji stajında ve daha önce de hiç yapmamıştım.

Göbeğin altından mesaneye bir iğneyle girerek, birikmiş idrarı dışarı akıtmak.

Karar veriyorum, yapacağım. Handan aletleri, eldivenleri hazırlıyor sakince. Hastayı yatırıp, mesanenin yerini iyice tespit ettikten sonra, o bölgeyi uyuşturup enjektörle yukardan aşağıya yavaşça giriyorum. İki elimle de sıkıca yakalamışım enjektörü, bırakmıyorum. Nasıl çarpıyor kalbim. Bağırsaklara ya da başka bir organa girersem? Bitmek bilmeyen birkaç dakika. Yok. İdrar yok. Aman Allah'ım. Ne yapacağım şimdi? Bir ara Handan'ın sakin ve yumuşak sesini duyuyorum:

"Doktor bey, bırakın elinizi, korkmayın."

Yüzüne bakıyorum. Eğilerek fısıldıyor:

"Korkmayın, ellerinizi bırakın."

Hastanın mesanesine girdikten sonra da enjektöre sürekli bastırdığım için idrar akışını kendim engelliyormuşum. Bırakıyorum ellerimi. Birkaç saniye sonra idrar akmaya başlıyor. Hastadan derin bir "ohh" sesi geliyor.

*

Babam, evin girişindeki camekânda duran eski çekyatta yatıyor. Hemen karşısındaki plastik sandalyeye oturmuş, onu seyrediyorum. Bir süre öylece hiç konuşmadan duruyoruz. Bahçeden suyun sesi geliyor birden. Annem santrifüjü çalıştırdı galiba. Kapıya doğru uzattığı ayağını bin bir güçlükle hafif yana ve karnına doğru çekiyor. Çekyatın kenarında duran, üzeri lekeli kâğıt mendili alarak dudağını siliyor. Annem elinde bir tepsiyle, kendi kendine konuşarak geçip gidiyor önümüzden. Caddeden geçen mobiletin patırtısı yolun sonuna kadar azalarak kayboluyor. Aklımda çarşıya gitmek var. Biraz dolaşayım, birkaç gazete alırım, belki eski arkadaşlarla bir çay. Uygun bir bahane arıyorum kalkmak için. Hafif kımıldanıyorum. Beni izliyormuş demek ki.

"Beni Kızılöz'e götürsene," diyor. Biraz duralıyorum.
"Şimdi mi baba?"
Soruma cevap vermeden devam ediyor.
"Ne zamandır gitmedim. Merak ediyorum."
Canım sıkılıyor biraz. Çarşıya gidecektim.
"İyi baba. Hadi, kalk o zaman, götüreyim."

Yarım saat sonra Kızılöz'deyiz. Babamın çocukluğunun geçtiği yer burası. Rençberlik yaparken yatıp kalktıkları damlar, ahırlar, küçük evler. Çoğu yıkılmış, sağlam kalanların içine de hayvan bağlamışlar. Etrafta başıboş birkaç köpek. Babamı dikkatlice arabadan indiriyorum. Yaz bitmiş, mevsim sonbahara dönmek üzere artık. İnsanın içini ürperten bir bozkır rüzgârı esiyor. Babam bastona yaslanıp bir süre etrafa bakınıyor. Evimizi arıyor besbelli. Sonra birden hareketlenip tepedeki harabelerden birine doğru yürümeye başlıyor. Hiç hasta değilmiş gibi enerjik ve hareketli bir hali var. Bir şey söylemeden takip ediyorum. Gidiyor ve yıkık bir duvarın yanında duruyor, bir şey görecekmiş gibi tepelere bakıyor dikkatlice. Yanına varıp sessizce dikiliyorum. Bir ara yüzü beyazlaşıyor ve düşecek gibi oluyor. Çok sık oluyor bu son zamanlarda. Hızla tutup, yavaşça yere yatırıyorum. Yere yatırırken iki eliyle birlikte ellerime sarılıyor ve bırakmıyor. Biraz bekliyorum. Başını yumuşak bir yere koymam ve ayaklarını da kaldırmam lazım. Bir türlü bırakmıyor ellerimi.
"Baba, ellerimi bırak," diyorum.
Hiçbir şey söylemeden korkuyla gözlerime bakıyor.
Eğiliyor, fısıldıyorum:
"Baba korkma... Bırak ellerini."
Ellerini yavaşça bırakıyor babam. Toprağa uzatıyorum.

İpin ucundaki Türkiye

Dokuz-on yaşlarındaydım... Sıcak bir eylül Avanos'u. Bir hafta sonra okullar açılacak... Yaz boyunca ayaklarımda tokyo, annemin ağabeylerimin eskilerinden bozup uydurduğu bir pantolon, üzerimde kısa kollu kareli mavi bir gömlek. Pantolonumun belinde kalınca bir ip... Kendir..."Avanos'un uşağı, kendirdendir kuşağı..." Babamın gazozhanesinde çalışıyorum. Çocuk bacaklarımdan, paçalarımdan akan soğuk sular, cebimde gizli gizli yediğim tuzlu kabuklu fıstık. Saat beş olduğunda Philips radyodan dinlenecek "Çocuk Saati" hayalleri. Gazozcu Mevlüt'ün Peri gazozları... Sloganı da çok masum: "Peri bacaları diyarında peri içilir." Akşama açık hava sinemasında akrabalardan birinin düğünü var. Belki Serpil'i de görürüm. Öyle bir çocukluk işte.

Gün ortası, meydandaki adliyenin önünde acayip bir kalabalık. Tüm kasaba oraya toplanmış sanki. Her zaman kapısının önüne gazoz bıraktığım Merkez kahvenin sahibi yaşlı başlı hoşsohbet amca, yanında çırak olarak çalışan, yetim, başka köyden gelme, esmer, uzun yüzlü bir çocuğa, İhsan'a,

iki yıldır tecavüz ediyormuş. Çocuğun bu durumu nasıl olduysa fark edilmiş, iş açığa çıkmış. Kahveci, elleri kelepçeli, başı önünde, polislerle birlikte adliyeye doğru hızlı hızlı gitmeye çalışıyordu. Kalabalık hipnotize olmuş gibi onları izliyordu.

Birden, akrabamız rahmetli İsmail Abi, söktüğü kaldırım taşını bağırarak kahveciye fırlattı. Başını yana eğmezse kafasını parçalayacak iri taş gitti adliyenin yanındaki kahvenin su oluğuna çarptı ve ezdi. Her sabah gazoz dağıtmak için dolaştığım çarşı içinde, çocuk kafamda hiç unutamadığım görüntülerden biridir, ezilmiş su oluğu.

Kahveci üç-beş ay sonra, hiçbir şey olmamış gibi işinin başına döndü. Artık bu dünyada yerinin olamayacağını düşündüğüm adam yine çay yapıyor, dağıtıyor, oturanlara laf atıyor, şakalaşıyordu. Ona taş atan İsmail Abi de hiçbir şey olmamış gibi kahvede okey oynamaya devam ediyor, arada sırada kahveciyle laflıyordu.

İhsan'ı daha sonra hiç görmedim. İstanbul'a, akrabalarından bir terzinin yanına çırak olarak gittiğini söylediler. Bir daha da o kahvenin önüne gazoz bırakmadım.

*

Ortaokula gidiyordum. Sabah annemin kirkit sesleriyle uyanır, onunla birlikte güne başlar, yatağın içerisinde o günkü derslere bir kez daha bakardım. O sabah annem, sabah namazı için kalkmış, abdestini almış, mırıl mırıl dualarla odada geziniyordu. Bir ara pencereye yanaştı ve dikkatlice dışarı baktı. Sabahın o ıssız sessizliğinde, belli ki annemin tanıdığı bir kadın, ayağında terlikler telaşlıca bir yerlerden geliyor. Annem bir süre merak ve kaygıyla dışarıyı izledi. "Bunun ne işi var bu saatte?" dediğini duyar gibi oldum.

Öğleye doğru kasabanın biraz dışındaki bir üzüm bağının

kenarında, bir asmanın dibinde kundağa sarılmış yeni doğmuş bir çocuk cesedi buldular... O sabahla ilgili annemle hiçbir zaman konuşmadım.

*

Büyüdüm... Doktor oldum. Mecburi hizmet yılları.

Çekilen kurada arkadaşlarımın çoğu doğu ve güneydoğudaki sağlık ocaklarına giderken benim bahtıma da Ankara yakınlarındaki bir köyün sağlık ocağı çıkmıştı.

Hayatımın en güzel, en coşkulu ve en pırıltılı yılları... Ha deyince elmayı dalından, yıldızı yerinden kopardığım, imkânsızın farkında olmadığım yıllar.

Bir gün, her sabah olduğu gibi kalabalık bir hasta topluluğu muayene odamın önünde bekleşiyordu. Bir ara, hemşirem Mesude Hanım kapıyı açarak bağırdı:

"Rapor için bekleyen..."

Onca insanın arasından orta yaşlı sakallı bir adam ve yanındaki yedi-sekiz yaşlarında başı önünde bir çocuk... Remzi oğlu Bektaş... Kalabalığı yararak odama girdiler. Adam çocuğun babasıymış, akrabalarından biri Bektaş'a tecavüz etmiş, jandarma adamı yakalamış, Bektaş için fiili livata raporu hazırlayacakmışım. Anüs muayenesi yapmam gerekiyordu. Sağ el bileğinin iç kısmındaki soluk adliye mührü ile başı önünde sessizce bekleyen o çocuğu hasta muayene masasına çıkartıp, diz dirsek pozisyonunda muayene etmeye çalışırken, çocuğun başını kaldırıp korkuyla yüzüme bakmasıyla içim ezilmiş, ne yapacağımı, nasıl hareket edeceğimi bilememiştim. Onun başına gelenle benim muayene usulüm birbirine o kadar benziyordu ki. İşimiz bitti, onlar geldikleri gibi gittiler. İçimde kalan, Bektaş'ın sağ el bileğindeki mor adliye mührü.

*

Bir başka gün de, merkeze epey uzaklıkta bir köye, kendini asarak intihar eden genç bir kadının otopsisi için gitmiştik.

Savcıyla yolda giderken, öğrenivermiştim bütün hikâyeyi. Yeni evli genç bir kadın. Adı Reyhan. Kocası askerde. Kayınpeder tecavüz ediyor ve genç kadın hamile kalıyor. Kaynana her şeyin farkında, ama suskun. Koca yakında askerden dönecek. Genç kadın için bir tek çözüm kalıyor. Evin kilerindeki seren direğine asıyor kendini.

Savcının, "Biz gelinceye kadar hiçbir şeye dokunmayın," talimatına harfiyen uymuşlar. Kilere girdiğimde ilk gördüğüm şey, toprak zemine uzatılmış, ayağı şalvarlı, çenesi bağlı, küçücük genç bir kadının cesedi. Yerde yuvarlanmış bir sandalye, hemen onun yanında bir bohça, içinde kefen bezi, sabun ve lif, bir entari, birkaç küçük takı. Genç kadın sanki bir yolculuğa çıkar gibi hazırlanmıştı.

Tavanda kesik ipin yanında bir başka şey daha sallanıyordu. Bir teker sızgıt. Yazdan hazırlanıp, kışa saklanan ve genellikle tavana iple asılarak bekletilen kavrulmuş et tekeri. Yarısı yenmiş. Dışarıda, genç kadını yıkayacak su dolu kazanın yanında sessizce bekleşen köylüler. Uyuyamamıştım gece lojmana döndüğümde.

*

Aradan yirmi beş yıl geçti. Şimdi İstanbul'dayım. Gazetelerde şöyle bir haber gördüm: "Urfa'da berdel verilen Şahe Fidan kocasıyla kavga edip, daha fazla dayanamayarak sığındığı baba evinden geri gönderilince, bir buçuk yaşındaki bebeğini sırtına bağlayıp, evin banyosunda kendini astı." Şahe'nin yakınları, "Bizde evlenen kadının koca evinden ancak cesedi çıkar," demişler. Dedikleri gibi de olmuş.

Şahe kızım, başka bir yol bulamadın mı kendine? Ah, benim bahtsız kızım, bebeğini sırtına bağlarsan o da seninle

gelir mi sandın? Sana ipin ucundan başka bir çare bırakmayan ülkemde hâlâ neler gündemde bir bilsen. Bir buçuk yaşındaki kara gözlü oğlun, seni çıktığın yolculukta yalnız bıraktı. Artık onu hırsızların ve üç kâğıtçıların saygı gördüğü, soytarıların alkışlandığı, işbirlikçi ve onursuzların baş tacı edildiği bir ülke bekliyor. Dilerim bir gün sağ salim büyüdüğünde bir büyük kentin kara duvarlı sefil bir mahallesinde umutsuzluk ve acılar içinde kaybolmaz.

Hekimliğimin yirmi beş yılı yetmedi kendisini ipe vermekten başka çare bilmeyen kız kardeşlerimin yarasına merhem olmaya... İhsan'ın yalnızlığına derman olmaya, Bektaş'ın bileğindeki mührü silmeye... Reyhan'ı bir kez olsun dinlemeye... Yetmedi. Bundan sonra yeter mi bilmem? Dilerim ülkemi yönetenler bir gün uyanırlar bu ölüm uykusundan. Dilerim bizden sonrası için bir parça ümit kalmıştır hâlâ...

Kalbimiz avucumuzdadır

Tüm kardeşler yan yana, yere serilmiş yün döşeklerin içinde yatıyoruz. Hava çok soğuk. Kafamızı bile çıkartmıyoruz yorganın altından. Gözlerim kapalı, Cemelli ebemin çıkardığı sesleri dinliyorum. Seslerden ne yaptığını tahmin edebilirim. Sabah ezanı biraz önce okundu. Şimdi abdestini alıyor. Mırıl mırıl dualarla geziniyor evin içinde. Namazını kıldıktan sonra durmaz, dışarı çıkar. Kapının önünden önce kürek, arkasından süpürge sesi geliyor. Karları temizliyor belli ki. Şimdi ses kesildi. Ahıra gitmiştir mutlaka. Birazdan içeri gelir ve doğruca yukarı çıkar. Annemi uyandıracak. Babama fark ettirmeden annemi ayak ucundan dürterek uyandırır. Annem kalksın, ama babam uyanmasın. Oğluna kıyamaz çünkü. Aşağıya inerken konuşuyor kendi kendine:

"Güneş tepemizde, hâlâ yatıyor bunlar." Bu arada saat sabahın beşi. Birazdan annem inecek ve sobayı yakacak. Şimdi tekrar dışarı çıkıyor ve çok geçmeden geri dönüyor. Yatakların yanına çömelmiş bir şeyler yapıyor. Elleri üşümüş. Yan yana yatan kardeşlerin ayak uçlarının sıcaklığından faydalanmak için, ellerini yorganın içine sokuyor. Hepimizde çığlık:

"Ebe ayağımıza değme!"

Elleri donmuş sanki, ısıtacak... Ben bırakırdım ayağımı ebeme. Isınsın avuç içleri. Nasıl olsa okul dönüşü, soğuktan moraran ellerimi onun kırışık, pütürlü ama sıcacık avuçlarına bırakacağım ben de. Üzerindeki çizgilerin meşakkat çizgileriyle karışıp kaybolduğu yorgun avuçlarına.

On yedisinde evlenip, yirmi yedisinde dul kalmış ebem, kocaman bir gülümseme ve yedi yaşındaki bir kız çocuğunun saflığıyla baktı hep dünyaya. Babası, büyük dedem Cemelli İsmail, yoksul bir yarıcıymış Köse dedemin tarlalarının birinde. Köse Mustafa'nın ilk karısı ölüp kendine yeni bir eş aradığında, "Köse emmi, bende yedi tane kız var istediğini al," demiş, umarsızca. Dedem, en küçüğünü, on yedi yaşındaki Safiye ebemi seçmiş içlerinden.

"Başlık parası olarak, yatağın altındaki çömlekten bir avuç sarı lira alıp, babama vermiş, bi de sulak yerden istediğin tarlayı al," demiş, diye anlatırdı ebem, hafifçe utanarak.

Cemelli ebem, hiç şikâyet etmeden bir ömür boyu çalıştı. Avuçlarında bitmeyen bir gayret ve şefkatle de çekip gitti bu dünyadan.

*

Çok küçüğüm. Yaz günü bir öğle vakti. Kızılırmak, kasabanın ortasından insanı kendine çağıran bir coşkuyla akıyor. Annemden gizli, ırmağa yüzmeye gidiyorum. Yıkanırken ıslanan külotumu, yol boyunca başıma sarıp eve kadar kuruttuğum günlerden biri. Dalgın dalgın yürüyorum. Kaymakam lojmanının önünden geçerken balkondaki genç kadın hafifçe eğilerek soruyor:

"Başındaki ne?"

Biraz duralıyorum... Kaymakamın karısı galiba, cevap vermem lazım. Fısıldar gibi:

"Külot," diyorum.

"Niye başına sardın onu?"

"Irmakta yüzdüm. Eve kadar kuruması lazım. Güneş başımda kolayca kurutuyor, onun için."

Neşeyle güldüğünü hatırlıyorum kadının.

Irmakta yüzdüğümü yine de saklayamazdım ama. Çünkü tırnağın ucuyla çizilen deri her şeyi anlatırdı. Kızılırmağın ne yaparsak yapalım kaybolmayan ince çamuru vücudumuza sıvanır, normal suyla yıkansak da bir türlü çıkmazdı.

Ama o gün farklı bir gün. Gizli saklı bir ırmak değil bu seferki. Babam, abimle beni yüzmeye götürmüş. Kumların üzerinde güneşleniyoruz. Yüzümüzde sıcak bir esinti. Babam ihtimal ki, D vitamini ile ilgili bir yazı okumuş gazeteden. Güneş ışığının faydaları ile ilgili bir şeyler anlatıyor. Irmaktan avucuna su doldurup sırtıma döküyor. Başımı sıvazlayarak yıkıyor. Avucunun içinden akan sular güneş ışığında kırılarak yüzüme, gözlerime dağılıyor. Ne güzel... Çocukluğumun büyülü anlarından biri.

Babamı, vefatından sonra Avanos'a götürdüm. Onu, yıllar önce birlikte yüzdüğümüz yerin hemen yanına yapılan caminin gasılhanesinde ağlayarak yıkadım. Avucumdan dökülen sulara güneş ışığı vurmuyordu artık.

Avucunu açtım ve baktım çizgilerine. Güzel ellerini öptüm. Beni yıllar önce okşayan ellerini.

*

Karşıyaka. Havada deniz ve manolya kokusu. İskele cıvıl cıvıl. Üzerimde ince bir gömlek. Çalıştığı işyerine gidiyorum. İçeri girip sessizce dikiliyorum yanında.

"Mayo var mı sizde? Mayo alacaktım."

Duruyor bir an, şaşırıyor.

"İyi ama burası bayan giyimi. Erkekler için bir şey olmaz ki burada."

"İyi o zaman, bayan için bir şey alayım ben de. Belki birine hediye ederim."

Sonra... Sonrası Bornova... On sekiz yaşındaki bir kızın gece gülümsemesi. Küçükpark, Çınar Pastanesi...

Duvarın üzerinde yan yana otururken Edip Cansever'den iki dize...

Ertesi gün vapur iskelesinde buluşmak için alman sözün sevinciyle öpülen avuç içleri.

Sonra her sabah yağmur sularıyla saçlarını yıkayan bir başka kız. Montrö Meydanı. Yüzümde bir "Aqua Velva" kokusu. Emanet pantolon geceden ütülenmiş. Okula kadar avuç içinde tutulan ürkek bir el. Amfide avuç içi koklanarak geçirilen bir gün.

Yıllar sonra, aynı avucun içinde sıkıştırılmış küçük bir not belki de. Hepsi bu.

*

12 Eylül, kralın askerlerinin mesaiye başladıkları ilk gündü. Epeydir hazırlandıkları belliydi. Ormanda sürek avına çıkmış gibi kovaladılar hepimizi. Köpekleri ve silahlarıyla. Arkada kalanlarımızı, ayağı takılanları, yorulanları birer birer vurdular. Zalim bir sakinlikle. Kaçamayanlarımızı sıkıştırıp bir köşeye, canlı yakaladılar. Zincir, demir, sopa ve kablolarıyla kendi alçaklık sınırlarını test ettiler.

Sağ kalanların daha sonra anlattığı binlerce hikâyeden biri de Avanoslu bir kardeşimindi:

"... Kaçıncı gündü hatırlamıyorum. Falaka ve dayaktan sonra kaldırıp başka bir odaya aldılar. Üzerimdeki her şeyi çıkarmamı istediler. Sonra buz gibi bir suyla yıkadılar. Soğuktan uyuşmuştum. Hemen arkasından da elektrikli işkenceye geçtiler. Odada başka biri daha var. Tanıyorum çocuğu. Ürgüplü. Onu da soymuşlar. Her ikimizin de cinsel organına kabloları bağladılar. Açık uçlu diğer kabloyu da avu-

cumuzun içine yerleştirdiler. Manyetoyla elektrik verecekler. Ne yapacağımızı da baştan tembihlediler. Elektriği verdiklerinde ben "aaa" diye bağıracaktım, arkadaşıma sıra geldiğinde o da "iii" diye bağıracaktı. Bizi anırtacaklardı yani."

Zulüm ile abad olanın akıbeti berbat olur. Yapıp ettikleri her şey, arkadaşlarımın namuslu avuçlarında kayboldu gitti işte. Şimdi onlara, bir baykuş gibi tünedikleri sandalyelerinde, susarak kurtulacaklarını zannettikleri bir vicdan ve bitirmeye çalıştıkları zavallı bir ömür kaldı.

*

O günlerde kalacak hiçbir yerim yoktu. Ne yurtlar, ne de bir arkadaş evi.

Son dersten sonra, omzumda çantam, hastanenin karşısındaki kahvede oyalanıyor, sonra da acil servise gidiyordum. Üzerimde önlüğüm, acilde gönüllü çalışan hevesli bir tıp öğrencisiydim artık.

Gece yarısını epey geçtikten sonra da, yavaşça ortadan kaybolup kabinlerdeki hasta yataklarından birinde uyuyakalıyordum.

O günlerden bana sıkı bir acil deneyimi ve birçok hikâye kaldı.

Yağmurun hiç bitmeyeceğini zannettiğim gecelerden biriydi. İlaç içerek intihar etmiş hamile genç bir kadın getirdiler Manisa'dan. Çok hafif bir nabzı vardı geldiğinde. Acildeki ekip hemen resusitasyona başladı. Doktor, hemşire epeyce uğraştık, ama genç kadını kaybettik. Yapacak bir şeyin kalmadığı anlaşıldığında kısa bir sessizlik anı olur. Kullandığınız alet ve edevatı, ilaçları toplamaya başlarsınız. Hasta yakınları kapının önünde, kaygılı. Kim haber verecek şimdi?

Duvara yaslanmış dururken bir ara gözüm acil hemşiresine takıldı. Biraz önce kurtarmaya çalıştığımız genç kadının avucunu açmış dikkatlice inceliyordu.

"Ne yapıyorsun" der gibi baktım.

"Hep merak ederdim, avuç içi çizgilerini. Kadının avucundaki hayat çizgisine bakıyordum. Gerçekten de kısa mı?" diye konuştu hemşire.

Tuhaf bir duyguyla yanına vardım ölen kadının. Eğilip baktım gövdesine ve avuçlarına. Karnındaki yükseklik hemen belli ediyordu kendini. Henüz ilk aylarında bir çocuk. Şimdi, yaşamıyordu işte. Annesi onu da alıp götürmüştü yanında. İçimde, hiç çizgisi olmamış avuçlarıyla bir çocuğun sızısı, dünyanın ortasındaydım artık.

İçimizdeki yanık kokusu

Mustafa Usta, bir gün önce "kaydığı" fırınını yakmak için erkenden Fırınbaşı'na geldi. Önce sigarasını, sonra da fırını yaktı. Sabahın ilk saatlerinde okula giden öğrenciler, yoksul çantalarını buğday pazarının duvarına yaslamış, sakızdan çıkan "Yılmaz Güney" kartlarını gösteriyorlardı birbirlerine. Üzerlerinde bitmiş bir tatilin hüznü. Sırtımda "seneye de giyer" ceketim, iç cebinde babamın mendili, kravatımı sene sonuna kadar çözülmemek üzere dayıma bağlatmış, yanan fırınlara bakarak okula gidiyordum.

Fırının ateşi, yanına yaklaşılmaz hale gelince, kenara çekilip bir sigara daha yaktı Mustafa Usta. Havaya yoğun bir duman yükseliyor, kırmızı bir yılan gibi kıvrılan alevler, çömlek ve testileri iştahla pişiriyordu.

Hacı Bekirler'in Ali'yi gördü bir an. Uykudaymış gibi fırının etrafında dolanıyordu. Kimseyle konuşmayan, tek başına ırmak kenarında gezinen tuhaf birisiydi Ali. Pek gelmezdi Fırınbaşı'na, "ne işi var acaba" diye düşündü Mustafa Usta.

"Ali gel hele bi, gel bi sigara iç..." diye seslendi.

Hiç konuşmadan ağır ağır yaklaştı Ali. Sonra başını kaldırıp Mustafa Usta'ya baktı.

"Hayırdır Ali, sabah sabah..."

Ali, ustanın uzattığı sigarayı aldıktan sonra, yine onun ateşiyle yaktı ve derin bir nefes aldı.

Bir şey yapacak ama, ne yapacağına karar verememiş gibi durdu bir süre. Mustafa Usta, açık ağzından alevler saçan fırına yeni odunlar atmak için biraz ötede duran yığına doğru giderken, Ali'nin sesiyle irkilerek döndü.

"Allaaah!" diye bağırarak kendini delikten fırının içine atmıştı Ali. Mustafa Usta şaşkınlıkla, bir süre öylece kaldı. İşliklerinde çalışan çanakçılar, yoldan geçenler, küllükte oynayan çocuklar, çabucak toplandılar. Yanan bir çömlek fırınına yapacak hiçbir şey yoktur. Fırın bir süre daha yandı. Yavaş yavaş söndü ve sustu sonra. Kalabalık çaresizce ve biraz da merakla seyretti çıkan dumanları. Fırının soğuması bir gün sürer. Çanakçılar ellerinin yanmasına aldırış etmeden erkenden söktüler fırını, Ali'yi aradılar.

Küllerin arasında birkaç parça kemik. Çömlek ve testileri bir kenara yığdılar, Cuma pazarında satmak için.

"Haftalarca suyumuzdan, yemeğimizden Ali'nin kokusu çıkmadı," demişti annem yeni aldığı testiyi suyla doldururken.

Ali, kasabanın tarihinde bir koku olarak kaldı yıllarca. Gövdesinden çıkan dumanlar, insana sonsuz bir hiçlik duygusu veren bozkıra karıştı gitti zamanla.

Mustafa Usta'nın şaşkınlığı hiç geçmedi ama:

"Yani, olacak şey değil... İnsan eti, ne de çabuk alev alırmış yav!" diye konuşuyordu her konu açıldığında.

*

Yavuz Hoca, "Hadi Adem, öbürünü alalım," deyip, koridorda kayboldu. Bugün iş çok, sırada beş otopsi daha bekli-

yor. Dışardaysa, insanı sebepsizce mutlu eden bir İzmir güneşi. Teknisyen Adem, otopsisini bitirdiği son cesedin organlarını tekrar karnın içine yerleştirip, özenle cilt dikişlerini attı. Diğer cesedi çıkartmak için dolaba doğru hareketlendi sonra. Sırada, Basmane'deki evinin banyosunda ölü bulunan yaşlı bir adamın otopsisi var. Uzun boylu, zayıf ve oldukça esmer bir adam. Alkolikmiş ve yalnız yaşıyormuş. Komşular iki günden beri sesi çıkmayınca kilidi kırıp girmişler. Banyoda, kafası küvetin içinde, hareketsiz yatarken bulmuşlar. Küvetin dibinde, su kesintileri için biriktirilmiş bir parça su. Alkollü iken kafasını küvete çarpmış ve bayılmış. Kafası suyun içine düştüğü için de, Yavuz Hoca'nın tabiriyle "bir avuç suda boğulmuş" adamcağız.

Hemen başlayacaktık otopsiye. Yalnız bir sorun vardı. Dolabın azizliği ya da Adem'in dalgınlığı. Ceset donmuştu ve otopsi için çözülmesini bekleyecektik. Ama zaman yok. Yavuz Hoca gelmeden işi halletmek isteyen Adem, gitti sıcak su musluğunu açtı ve kaynar suyla cesedi yıkamaya başladı. Cesedin buzu çözüldü tabi ki. Adem'in sıcak su konusunda abarttığını az sonra odaya gelen Yavuz Hoca'nın öfkesinden anlamıştık:

"Adamı yakmışsın Adem. Ne yaptın sen?" Adem, hiç cevap vermeden, elinde hortum öylece dikiliyor. Biz, Yavuz Hoca'ya bakıyoruz. Niye, abarttı ki bu kadar? Sonuçta, zaten ölmüş bir adam değil mi yıkadığımız?

"Hay Allah," diyerek bir süre dolandı hoca. Sonra verdiği tepkinin tuhaf olduğunu düşünmüş olacak ki, kendini savunur gibi:

"Sen, yanmak nasıl bir şeydir bilir misin oğlum?" diye söylendi.

"Allahtan öldükten sonra yandı adam," diyerek bize döndü sonra:

"Çocuklar, insanın yaşayacağı en tahammül edilmez acı,

yanık acısıdır. Bunu hiç unutmayın ve ne olur yanmış hastalarınızın önce acısını dindirin."

*

Mecburi hizmet yıllarında kasaba cezaevinin de doktoruydum. Sah günleri gidiyordum ve mahkûmlar, hiç olmazsa haftada bir gün, kendileriyle uzun uzun, insan gibi konuşan genç bir hekimi özlemle bekliyorlardı. Hastalıklar bahane. Öğleye kadar bütün muayeneleri bitiriyor, varsa reçetelerini yazıyor, sonra da Cezaevi müdürüyle yemekhaneye geçiyordum. Müdür, hastalık hastası bir adam. Sürekli ağrıyan, uyuşan bir yerleri var ve kendiyle ilgili, ağzımdan çıkacak her cümleyi büyük bir merakla dinliyor. Benim en çok merak ettiğim yer ise kadın suçluların koğuşu. Koğuşun eni boyu üç metre. İçeride on bir kadın hükümlü kalıyor. Sürekli baş ağrısı olan gençten bir kadın var. Kucağında, emzirdiği bir bebek. Kaynanasıyla birlikte hüküm giymişler. Genç bir kocası var, ziyarete geliyor her hafta. Elinde torbayla kapıda dikilirken görüyorum bazen. Bir tuhaflık var ama. Karı koca, görüş boyunca başları önde, sessizce sürenin dolmasını bekliyorlar sanki. Cezaevi müdürüyle öğleyin tabldot yemeği yerken öğrendim bütün hikâyeyi. Oğlanın babası, uzunca bir süredir tecavüz ediyormuş genç kadına. Ne kocanın ne de kaynananın haberi var bundan. Hamilelik ortaya çıkınca, genç kadın olan biteni anneye anlatır. Gelin ve kaynana, delikanlının olmadığı bir gece, yatağında öldürürler adamı, sonra da yakarlar evi. İş açığa çıkar. İtiraf ederler her şeyi. Genç kadın cezaevinde doğurur çocuğunu.

Delikanlı sessiz, mütevekkil birisi. Babasını öldüren karısının ve annesinin ihtiyaçlarını getiriyor her hafta. Her görüşmede, karısının kucağındaki çocuğa bakıyor çaresizce. Kardeşi mi, yoksa kendi çocuğu mu, bilemediği bir çocuk.

Bir köşede sigara içerken döktü içini:

"Olan olmuş... Yapacak bir şey yok... Ettiğini buldu babam. Ben karımdan vazgeçmem."

Evden kurtarabildiğini kurtarmış. Hayatı yeniden kurmaya çalıştığı belli. Yeniden kullanılmak üzere kazınan, fakat kazındıkça eskiden yazılanların parça parça ortaya çıktığı parşömenler gibi bir hayat. "Palemsest" yani.

"Yangından sonra, boya badana yaptırdım. Lakin çıkmıyor yanık kokusu. Evin her tarafına babamın kokusu sinmiş. Kaybolmadı bir türlü," diyordu.

*

"Ben öldükten sonra, gömmeden önce battaniyeye sarar mısın oğlum," demişti bir gün babam.

"Niye baba?"

"Soğuktur şimdi oğlum, toprağın altı sonuçta. Üşürüm... Sonra, börtü böcek."

"Ne fark eder öldükten sonra," diyemedim tabi ki.

"Olur baba. Bunları düşünme Allah aşkına," dedim yavaşça.

Lakin, içimde bir battaniye haberinin sızısı kalmıştı. Babamın insanı şaşırtan bir saflıkla istediği battaniyeyi 19 Aralık 2000 günü, Bayrampaşa Cezaevinin koğuşunda günlerdir ölüme yatan genç insanlara attılar. Bakın ne anlatıyor yıllar sonra, o katliama katılan askerlerden biri:

"Koğuşta yangın çıktıktan sonra yardım isteyenlere 'sizi kurtarmak için yaş battaniyeler atıyoruz, bunlara sarılın ve kendinizi koruyun,' diyerek battaniye attık. Fakat battaniyelere su değil, benzin ve tiner dökülmüştü. Battaniyeye sarılanlar daha çabuk yanıyordu."

On iki yıldır bu ülkenin ciğerlerinde yanmış insan etinin kokusu tütüyor. Dozerle yıkılmış cezaevi duvarının önün-

de, "Hepimizi yaktılar," diye bağıran kız kardeşimin sesi, bir "palemsest" gibi, yeni bir şeyler yazmak için açtığınız her sayfasında hayatınızın, karşınıza çıkacak. Ya görmezden gelir, sürdürürsünüz ölüm uykunuzu, ya da yüzleşir, hesabını verirsiniz bu utancın.

Yorgan

"Yani, tam olarak ne zaman doğdum ana?"

"Bilmem ki guzum... Eben, Kuşadası'ndaki bağdan bi çubuk üzüm getirdi. Kurumuş. Demek ki eylülün sonu. Istarda halı vardı, bi kaç günlük de işi kalmıştı. Akşam üzeri sancım tuttu.

"Sen yat, ben bi Anacın Pembe'yi çağırayım," diyerek çıktı gitti eben. Karoğlan kapının önünde oynuyor. Pembe ebe geldi sonra. Hemencecik doğurdum. Eben alkış yaptı, oğlan diye. Rençberiz tabii ki, tarlada çalışacak adam lazım. Abin koşmuş gitmiş, babana müjde verecek. Ortamahalle'de, Hafi'nin kahvede prafa oynuyor..."

"Baba, annem doğurdu."

"Öyle mi, ne doğurdu?"

"Oğlan."

"Başka ne bilir ki zaten." E, üç oğlandan sonra kız bekliyor adamcağız, ne yapsın. Abim, "Bi yirmi beş kuruş bile vermedi," diye dertlenmiş epeyce.

"Sonra ana?"

"Sonrası. Pek zayıftın. El kadar bi şey. Tandırın kapağın-

daki yorgana sardım seni. Kış çıkana kadar da "tatlık"ta yatırdım. Yorganda büyüdün yani..."

*

Evleri ayırırken, yanlarında getirdikleri "bi kocamış at, bi yaşlı avrat, bi eski kilim, iki de yorganmış". Annem böyle söylüyor. Yeni evimizde, annemi ıstarın başında gece gündüz kirkit sallarken, ebemi de yorgan kaplarken hatırlarım. Bozkırın ortasında nasıl bir çaba, nasıl bir inanç. Sabahları anamın kirkit sesiyle uyanır, yorganın içinden çıkmadan o günkü derslere çalışırdım. Aklımdan hiç çıkmayan o ezberler: "...iklimi kara iklimidir. Yazları sıcak ve kurak, kışları sert ve soğuktur. Çöl iklimi olarak da adlandırılır. Bitki örtüsü, çalı ve kısa ağaçlar şeklindedir..."

"Yazdın mı guzum?"

"Neyi ana?"

"Akşam dediğimi."

"Yazdım ana."

Çizgisiz sarı yapraklı, matematik defterine yazmışım. "Bu yıl buğdayımız çok olsun. Bu yıl buğdayımız çok olsun..." Yüz kere. Arkamda anamın duaları, içimde tuhaf bir heyecan. Taş köprüden aşağıya eğilmiş, yırtıp yırtıp atıyorum elimdeki kâğıtları, ırmağa doğru.

Mayısın altısı. Bugün Hıdrellez. Anam erkenden kalkmış, ırmak kenarına gitmiş. Kızılırmak'ın kıyısındaki kumlara şekiller çizecek. Küçük çakıl taşlarından evler, kamıştan figürler yapacak, derme çatma. Yeğenlere çocuk, torunlara ev, bana da üniversite dileyecek. O gün pazar galiba, okula gitmemişim. Kaç gündür elimden düşürmediğim kitaba dalmışım. "Darağacında Üç Fidan." Hüseyin İnan, memleketi Sarız'a gelmiş, kaçak. Alıcı kuşlar peşinde. Anası sarılmış yavrusuna, bilmiyor başında neler var. Oğlu yorgun,

uyuyacak. Yorgan kısa geliyor. Anası kaygılanıyor, Hüseyin üşür diye.

"Bi dahaki gelişine," diyor, "Yorganı uzatayım."

"Boşuna zahmet etme," diyor Hüseyin, Belki gelemem." Niye böyle konuştuğunu anlamıyor anası. Tam burada hep ağlıyorum, yorganın içine saklanarak.

Nevşehir Lisesi'nden ülkücü olarak ayrılırken, Siyasal'a sosyalist olarak girmiştim. Sebebi basit: Hüseyin'in annesinin kısa gelen yorganı.

*

Pek yapmadığım bir işgüzarlıkla, abisinin her zamanki ilacını yazdırmak isteyen sağlık memuru Kemal'i azarladım:

"Kendisi nerede? Görmeden olmaz." Kemal, sıkılarak konuştu: "Biraz rahatsız efendim, bir haftadır evden çıkmıyor. Dükkâna da gitmiyor." Uzatmadım, yazdım akinetonu. Deftere de kaydettim: "Paranoid şizofren. Reçete verildi. Poliklinik no: 654." Hastayı tanıyorum, Hamdi. Yorgancı Hamdi. Cadde üzerindeki küçük dükkânında, kafası önünde, yorganlarla uğraşırken görürdüm hep. Renkli, nakışlı yorganların arasında kaybolmuş, kendi halinde bir adam. Kemal odadan çıkarken, biraz da kendimi affettirmek ister gibi: "Abine söyle, biraz toparlanınca muayenehaneye uğrasın, bi konuşayım," dedim.

Karlı bir gün. Kasabanın tek caddesinde, bata çıka yürüyorum. Serkan, gaz sobasını yakmış, beni bekliyor. İçeride bir hasta var galiba. Girer girmez hemen tanıtıyor Serkan, yükü üzerinden atmak istediği belli:

"Hamdi Abi geldi, hocam. Kemal Abi'nin kardeşi." Yorgancı Hamdi, gelmeye karar vermiş demek ki.

"Hoş geldin," diyorum.

"Hoş bulduk," diyor, fısıldar gibi.

Birkaç telefon. PTT müdürü uğruyor, çay içip gidiyor. İki hasta, civar köylerden. Hamdi oturuyor hâlâ. Sonra açılıyor yavaş yavaş. Dinliyorum.

"Aslında, teşekkür etmek için uğramıştım. Size zahmet veriyorum bazen... Sağ olun... İlaç konusunda."

Sonraki günler, daha sık uğruyor. Bazen Serkan yoksa çay yapıyor. Benimle konuşmaktan hoşlandığı belli. En çok da, tek oğlunu alıp evden ayrılan eşine üzülüyor. Onlardan söz ediyor sık sık. Bir gün elinde büyük bir paketle geliyor, bırakıp gidiyor. Kendisinin oyulgadığı çok güzel bir yorgan. Bazen de kayboluyor ortadan. Özellikle "bozulduğu" zamanlar.

Bir ara epeyce kapalı kaldı dükkânı. Son gördüğümde iyi değildi. Halüsinasyonları, hezeyanları artmıştı.

O günlerde, bir süreliğine İzmir'e gitmiştim. Beni aramış durmuş epeyce. Serkan'a sormuş. "Pek iyi değildi hocam," diyor, Serkan. Ertesi gün öğleyin dalgın dalgın otururken, yeni gelen savcı haber göndermiş... Asi var... Merkeze epey uzakta bir köye gideceğiz... Hamdi asmış kendini, köylerindeki bir bağ evinin serenine. Gittim, otopsisini yaptım. Gece, lojmanda uyuyamadım bir türlü, Hamdi'nin yorganı diken oldu. Katladım, koydum dolaba.

*

İstanbul. Sıkıntılı yıllar. Artık yalnızım. Emlak Bankası'ndan beş yıl eşit taksitle aldığım altmış yedi metrekarelik evi teslim aldığımda, beni zorla borçlandıran doktor arkadaşım, yabani bir atın boynuna kement geçirmiş kovboy guruyla konuşmuştu:

"Hah işte şimdi yola geldin... Seni ancak taksit uslandırır."

Annemi aradım, söyledim ev aldığımı. Ertesi gün oruç tuttu. Adağı varmış. Avanos'tan, otobüsün bagajında gönderdiği yorgan, çok uzun süre evin tek eşyası oldu. Annemin çe-

yizlik yün yorganının yarısını altıma alıyor, yarısını da üstüme örtüyordum. Başımdaki yastık, sandalye minderi. Birkaç yıl sonra Parkinson tedavisi için İstanbul'a yanıma gelecekleri zaman panik içinde iki çekyat, bir de televizyon almıştım ama...

Babamın hastalığı ilerlemiş. Bir deri bir kemik. Parkinsonun dördüncü evresi. Yatağa bağımlı artık.

"Yorgan pek ağır geliyor oğlum, başka bir şey ört."

"Tabii ki baba." Anamın yün yorganını alıyorum sırtından, yerine elyaf bir yorgan örtüyorum. Çok mutlu oluyor.

Ölmeden önceki son gün çok sık öksürüyordu. Yanına vardım, bir bardak su içirdim. "Sırtım üşüyor," dedi. "Yorganı iyice bastır oğlum."

"Kalk istersen baba, bir şeyler ye."

"Yok oğlum, sen yorganı bastır. Ben uyuyayım. Bahara uyanırım."

"Ne baharı baba?"

"Bahar mı dedim oğlum? Sabaha uyanırım diyecektim."

Babam bir daha uyanmadı...

*

84 Ekim, İzmir... Cuntanın astığı son iki delikanlıdan biri İlyas... İlyas Has... Cezaevinde birlikte kaldığı arkadaşı anlatıyor:

"... Avluda yürüyorduk."

"Sıra sende," dedim.

"Ne sırası?"

"Bu gece asacaklar seni."

"Ha... Doğru söylüyorsun... Tahmin etmiştim. Ben hazırım," dedi.

"Saçlarına dokundum, vedalaştık..."

İlyas, gitmiş yatmış o gece yatağına. Sarınmış yorganı-

na. Asılacak olan o değilmiş gibi, rahat ve sakin. Gece yarısı gelmiş götürmüşler. Tam çıkacakken, ayağını kapıya dayayıp: "Bunların hesabı sorulacak," demiş. İlyas'ın ölmeden önce yazdığı son mektupta, şahsi eşyalarıyla ilgili bir de not var. Saatini, pantolonunu, gömleklerini ve yorganını ailesine bırakmış.

İçeriden oğlumun sesi geliyor. Birkaç gündür ateşliydi. Bugün daha iyi. Oğlan çocuğu işte, yorganını sürekli tekmeliyor. Gidip, üstünü örteceğim. Sonra kendi yorganımın içine girip, yaşadıklarımı düşüneceğim sessizce...

Ölülerimiz nerede?

Çok uğraştık ama döndüremedik adamı. Zaten geldiğinde de nabzı alınmıyordu. Esmer, şişman, kalın bıyıklı birisi. Uzun yol şoförüymüş. Basmahane'de çokça bulunan sıhhi banyoların birinden getirdiler. Banyo kapısının altından taşan suları gören görevli, kapıyı kırarak içeri girmiş ve kurnanın yanına yığılmış halde bulmuş adamı. Belli ki kalp krizi.

Tıp fakültesi ikinci ya da üçüncü sınıftaydım. Acilde sabahlamaya başladığım ilk günler. Pek merak ediyorum her şeyi. Kapıdan giren her hasta bir film hikâyesi sanki benim için. Ölen adamın dosyasını tamamlayıp, hastabakıcıyı çağırdılar. Cenaze morga inecek. Sedyenin bir ucuna ben de takıldım. Derdim, morgu görmek. Gecenin bir vakti, hastanenin bomboş, yarı karanlık koridorlarında gidiyoruz. Sedye asansörünün insanın içine ürperti veren gıcırtıları eşliğinde morga vardık. Bir sorun var yalnız. Tüm çekmeceler dolu. Hastabakıcı kendi kendine mırıldanarak çekmeceleri çekip, itiyor, boş bir yer arıyor. Bir an durup, bekledi. Eski ahşap masanın üzerinde duran kayıt defterini karıştırdı bir süre. Sonra, gitti çekmecelerden birini çekti ve içinden el ka-

dar bir bebek cesedini kucağına alarak çıkardı. Biraz bakındı dolaplara. Sonra bir başka çekmeceyi çekerek, bebeği orada yatan bir kadın cesedinin koynuna yerleştirdi.

Bebeğin boşalttığı çekmeceye de bizim şoförün cesedini yerleştirdik birlikte. Suratımdaki korku ile şaşkınlık arası ifadeye, tuhaf bir sırıtma da eklenmişti. Adama nasıl baktıysam, kendince bir şeyler açıklamak ister gibi konuştu:

"O da onun annesi sayılır, annesinin koynuna koyduk işte!"

"Mezara da birlikte koymasınlar?"

"Merak etme," dedi, kapıya doğru giderken:

"Kimse kimsenin çukurunu doldurmaz. Herkesin mezarı kendine."

*

Koridorda dikilmiş başhemşireyi dinliyorum. Hastalardan ve nöbete gelen personelden şikâyetçi.

"Refakatçılar laftan anlamıyormuş, gece amirini yine uyurken yakalamış, bir de nöbetçi hemşireler acilin pamuğunu paket paket götürüyorlarmış." "Niye götürüyorlarmış?" diye sormamı bekler gibi durdu bir süre. Bir şey söylemeyince de çok utanmış gibi yaparak devam etti:

"Afedersiniz hocam, yani, gerçekten söylemeye utanıyorum, ama, yani olacak iş değil... Ben, söylemeyin doktor beye dedim, çok kızar dedim. Bilmiyorsunuz değil mi? Ama, maalesef işte. Ne kadar dikkat etsek de oluyor efendim. Acile yeni aldığımız sağlık memuru fark etmiş, o söyledi. Yani çocuğun yüzü kızardı anlatırken. O kadar yani. İnanamadım önce. Sonra bir baktım, doğru. Pamukları âdet bezi olarak kullanıyorlarmış... Olacak şey mi Allah aşkına? Acilin pamuğu! Bakar mısınız terbiyesizliğe. Tabii ki gereğini yaptım. İstedim hemen savunmalarını..."

Başhemşirenin yakınmaları bir süre sonra tatlı bir mırıltı

gibi geliyor kulağıma. Aklımda başka şeyler var. Dinlemediğimi fark etmemesi için gözlerimi iyice açarak, yüzüme mutsuz bir ifade oturtmaya çalışıyorum. Birden, koridora açılan hasta odalarından birine takılıyor gözüm. Kapı iyice kapanmamış nedense. Kapı aralığından, yatağın üzerine bağdaş kurup oturmuş hastanın neler yaptığını görebiliyorum. Adam yatağın altına elini sokmuş bir şeyler arıyor. Evet, işte çıkarttı. Bir paket sigara bu. İçinden hızla bir adet alarak paketi tekrar eski yerine soktu. Az sonra da odanın kapısı açıldı ve içeriden uzunca boylu, esmer, koltuk değnekli bir hasta çıktı. Bir avucunu iyice kapatıp, yumruk yapmış. Bizden tarafa hiç bakmadan koridorun sonuna doğru yavaşça kayboldu. Sigara içmeye gittiği aşikâr. Adamı merak etmiştim. Başhemşirenin sustuğu bir anı kollayıp sordum:

"302 deki hastanın nesi var?

"O, 'Burger' efendim. Engin Bey'in hastası. Bir haftadır bizde yatıyor. Dolapdere'den. Geldiğine göre daha iyi ama. Yine de Cerrahi'ye göndereceğiz. Sağ bacak nekroze çünkü. Kesilecek galiba."

Burger. "Budama hastalığı" yani. Genellikle sigara içenlerde görülen bir hastalık. Sigaradan vazgeçmediği için bacağından vazgeçecek.

Az sonra tuvaletten çıkan adam, ardında taze bir sigara kokusu bırakarak geçti gitti yanımızdan.

Bir hafta sonra adamın bacağını kasık hizasından kestiler. Yakınlarını morgun önünde beklerken gördüm. Hastayı mı kaybettik acaba? Hayır. "Şükür, iyidir," dediler. Bacağı almak için bekliyorlarmış. Aklıma gelmemişti doğrusu. "Ne yapacaksınız bacağı?" dedim. "Mezarlığa götürüp, gömeceğiz," dediler. "İnsan azasıdır, gömmek lazım hocam, mezarsız olmaz. Mutlak bir mezarı olmalı."

*

Avanos'tayım. Arife günlerine mahsus tuhaf bir telaş ve gerilim var evde. Hava çok sıcak. Babamla bahçede, sırtımızı duvara vermiş, yan yana oturuyoruz. Askerdeki komutanı Semih Bey'le ilgili bir anısını yüzüncü kez anlatıyor. Hikâyeyi bitirdikten sonra, "Semih Bey yaşıyor mudur acaba?" diye sordu, her zamanki gibi. Askerlik yılından başlayarak bugüne gelinip, hesaplar yapıldı ve yine her zamanki gibi yaşadığına kanaat getirilip, başka bir anıya geçildi.

Annem, salonun penceresinden eliyle işmar ediyor. Babamın yanında söyleyemediği bir derdi olmalı. Bir bahaneyle babamın yanından kalkarak içeri gidiyorum. Somyaya oturmuş beni bekliyor.

"Oğlum, benim lafımı kimse dinlemiyor, sen bari dinle. Beni Kıran'a götür. Anamın, babamın mezarını ziyaret edeyim. Kaç zamandır gitmedim. Bir Elham okuyayım."

"Olur anne... Gidelim tabii ki."

Yarım saat sonra kasabanın tepesinde, "Kıran" denilen mezarlıktayız. Annem, dedemle ebemin mezarlarını arıyor.

"Mezar taşları iyice kaybolmuş. Kisirden mezar taşı olursa, böyle olur. Yağmur, rüzgâr eritmiş taşı. Geçen gelişimde yanımda boya getirdiydim, taşın kalanına boya sürttüm, iz yaptım... Oradan bulurum herhalde."

Mezarları bulduk. Annem, dedemin, ebemin mezarları önünde, küçük bir kız çocuğu gibi çömelip, dualar okudu, konuştu onlarla. Biraz arkasında durup, sessizce izledim.

Bir sonraki bayram iki ay sonra, Kurban bayramı. Her ikisinin de mezarlarını yaptırdım. Annemi tekrar götürdüm yanlarına. Ağlayarak ellerini sürdü, sevdi taşlarını anasıyla, babasının.

Anamın o gün bana bakan şükran dolu bakışlarının aynısını, geçen hafta Mardinli bir ihtiyarın kameralara bakan gözlerinde gördüm.

Yetmiş sekiz yaşındaki İbrahim Aslan "dualarım kabul ol-

du" diye sevinçten ağlıyordu. Oğlu Emin'in kemikleri on sekiz yıl sonra bir kuyunun dibinde bulunmuş da ona seviniyormuş. Şimdi arkanıza yaslanın ve bir an düşünün n'olur. Bir baba, on sekiz yıl önce öldürülen ve kaybedilen oğlunun, kafatası ve kemikleri, yanmış halde bir kuyunun dibinde bulundu diye sevinç gözyaşları döküyor! Bundan sonraki tüm sevinçlerim bu ülkeye haram olsun...

*

Darbe olmuş. Cuntacılar ibret-i alem için adam asma telaşındalar. Kurbanlardan biri de Veysel Güney. On bir gün arayla yapılan iki duruşmadan sonra idamına karar veriliyor Veysel'in ve 10 Haziran 1981'de asılıyor. İdam gecesini, dönemin Gaziantep Cumhuriyet savcısı anlatıyor:

"... dedim 'Veysel, son bir arzun var mı? Âdettendir, son arzun nedir?' 'Babama mektup yazacağım' dedi. Kâğıt kalem verdik. Yazdı mektubunu. Hiç kimseyi tanımıyordu orada ve ipe götürülen bir adamdı. Avukatı yoktu, yakını yoktu, hiç kimsesi yoktu..."

Veysel'in mezarı da yok şimdi. Asmakla kalmamışlar, ölüsünü de vermiyorlar.

"... Karga ağzında bir karga ölüsüyle geldi uzaktan ve orada bir yere kondu. Toprağı eşeledi ve ağzındaki ölüyü, açtığı çukura koydu. Sonra eşelediği çukurun üzerini yine toprakla örttü. Bunları gören Kabil'in içi yandı, bir karga kadar olamadığı ve kardeşinin ölüsünü açıkta bıraktığı için pişman oldu. Ah! etti..."

Ey cellatlar, ey güvercin kasapları, ölüm tacirleri...

İnsan daha konuşmadan, öğrenmeden, bilmeden "mezar kazıyordu" ölüsü için.

Ne Berfo ananın oğlunun ölüsünü verdiniz, ne de Veysel'in mezarını...

Ölülerimiz nerede?

Bir karga bile değilsiniz. Kabil'in kargayı görüp de utanan kalbi yok sizlerde, anladık.

Ama, yorulmadınız mı, ağzınızda cesetlerle yıllar yılı tepemizde akbaba gibi dolaşmaktan? Bir karga gibi yapın hiç olmazsa. İnin yere ve bırakın ölülerimizi. Kalplerimiz onlara mezar yeridir.

Analar kokularından bulur kuzularını

Beş-altı yaşlarındaydım. Mayıs ayı tüm coşkusuyla inmişti bozkırın üzerine. Kızılöz'ün yamaçlarında açan nevruzların, çiğdemlerin, akşamhayır çiçeklerinin kokusu çocuk ruhumda katıksız bir heyecan uyandırıyor; babamın elinden tutmuş, ırmağın en sığ yerinden karşıya geçmeye çalışan yüzlerce kuzunun, meleyerek koşturmalarını izliyordum.

Kuzular hızla buluştular anneleriyle. Ova bayram yerine döndü birden. Çobanların ıslığı, koyun ve kuzuların melemesi, ırmağın çağıltısı. Nasıl bir mutluluk.

Aklıma takılan ilk soruyu sordum babama:

"Her koyun nasıl biliyor kendi yavrusunu?"

Babam bir yandan anasını bulamamış, dolanıp duran bir kuzunun kulağından yakalamış götürürken, bir yandan da bana bakmadan cevap verdi: "Kokusundan bulur onlar, merak etme."

*

Her zaman dimdik ve gururlu yürüyüşüyle hatırladığım babam, sarılıp kokladı saçlarımı. Sonra okulun önündeki

toprak yolda, biraz da omuzları düşmüş bir şekilde, arkasına bakmadan yürüdü gitti. Elimde, içinde biraz önce tuhafiyeciden alınmış bir takım pijama, terlikler, diş fırçası ve sabun olan bir naylon torbayla kalakalmıştım, eski bir kiliseden bozma lisenin önünde. Şimdi o kadar iyi anlıyorum ki babamın hüznünü, oğlumu kucaklarken.

Ortaokuldan sonra girdiğim sınavlarda, parasız yatılıyı kazanarak Niğde Lisesi'ne gitmiştim. Aylardan Ramazandı. Bizden büyük sınıflardaki abiler, transistörlü radyodan Arap-İsrail Savaşı'nı dinliyorlardı.

Benimle birlikte yatılı olarak gelen Diyarbakırlı çocuklar, ilk akşam yemekhanedeki nohut yemeğini görünce kendi aralarında fısıldaşmışlardı:

"Leblebiyi pişirmişler yav..."

Daha üçüncü gün üst ranzadaki yatağıma kıvrılmış elimdeki ipliği koklayarak gizlice ağlıyordum. Zavallı valizimin bir türlü kapanmayan fermuarını hah dokurken kullanılan kındapla bağlamıştı annem ve kındapın annem gibi koktuğunu keşfetmiştim. Sonraki geceler koynumda annemin kokusu, kındapla uyudum hep.

*

Üniversiteye Avanos'tan kopup gelmiştim ve Bornova öğrenci yurtlarında direniş vardı. Yirmi iki gün ayağımdan çıkarmadığım postallarım ve sırtımda Siyasal'dan beri taşıdığım parkayla, küçük kantinin önüne kurulmuş derme çatma çadırlarda kalıyorduk. Hiç de tahmin etmediğim bir vaziyette başlamıştım tıp fakültesindeki öğrenciliğime. O günlerden aklımda kalan; ne mitingler, ne de bildiriler oldu. Aklımda kalan tek şey, ilk görüşte tutulduğum fen fakülteli devrimci kızdan kalan nergis kokusu.

Nerdedir, unuttum şimdi. Fakat, onca kavga gürültü ve toz dumanın ortasında insanı şaşırtan bir inatla anatomi öğ-

retmeye çalışan İsmail Ulutaş hocanın, ilk derste söylediklerini hiç unutmamıştım nedense:

"Hastayı daha muayene etmeden, kapıda ilk gördüğünüz anda teşhisinizi koymalısınız. Çünkü, her hastanın ayrı bir yürüyüşü, bakışı ve ayrı bir kokusu vardır."

Hastanın değil ama, ölümün kokusunu ilk, anatomi dersindeki kadavralardan duyduğumu zannederdim, yanılmışım. O koku sadece formol kokusuymuş. Asıl koku, otopsi odasının kokusu.

Adli tıp stajını yaptığımız beşinci sınıfta bir sonbahar günü. Manisalı bir aile ev yapımı konserve yapmışlar patlıcandan. Tüm aile oturmuş yemiş konserveyi.

Çok kuvvetli bir zehir üremiş meğer konservede: Botulismus. Yedisi birden ölmüş. Ailenin üç küçük çocuğunu da uzatmışlar yan yana. Egelilere özgü siyah feracesiyle bir kadın çocuklara eğilmiş, öpüyor, kokluyor, bir yandan da acıyla uğunuyordu başlarında:

"Kuzularım... Kuzularım..."

*

Mezuniyete yakın günler. Farmakolojiden son hakkıma gireceğim. O kadar sıkılmışım ki, okulu bırakmayı düşünüyorum. Avanos'ta evin üst katında, ders notlarının içine dağılmış, farmakoloji çalışıyorum. Bir ara dışarı çıktım. Havuzun kenarında bir sigara yaktım. Bir kayısı, şekerpare, dalında çürümek üzere, zahmetsizce kopardım. Bahçenin kokusunu içime çekerek, dalgınlıkla baktım sallanan ağaçlara.

Yavaşça merdivenleri çıkarak geri döndüm. Tam odaya girecekken, annemin içeride olduğunu fark ettim. Bir yandan, etrafa dağılmış, üzerinde yazı ve ilaç formülleri olan ders notlarını koklayıp, öperek topluyor; öte yandan da mırıl mırıl dualar okuyor. Şaşkınlıkla saklanarak bir süre annemi iz-

ledim. Benim farmakoloji notlarını, evdeki mushafa yaptığı gibi öptü, kokladı ve yerine koydu. O an anladım; ölsem de bu dersten geçmem ve okulu bitirmem gerektiğini.

*

İstanbul'dayım. Cumartesi Annelerinin buluşmalarını izliyorum. Yine bir cumartesi günü omzumda Poyraz, konuşma yapan bir anneyi dinliyorum. Hüseyin Morsümbül'ün annesi Fatma Morsümbül'den söz ediyor. Hüseyin, daha lise öğrencisiyken, Bingöl'de yaşadığı ev polisler ve askerlerce basılarak gözaltına alınmış.

Ailesi oğullarına ne olduğunu öğrenmek için otuz bir yıl uğraşmışlar. Fatma annenin otuz bir yıl boyunca verdiği dilekçeler işleme konulmayarak imha edilmiş.

Hüseyin'in annesi:

"Oğlumun kemiklerini bulsam, omzumda taşıyacağım. Çünkü kokusunu çok özledim," diyormuş sürekli.

Halimden utandım. Yavaşça indirdim Poyraz'ı omzumdan...

Geçen günlerde Hakkari'de bir askeri aracın geçişi sırasında düzenlenen mayınlı saldırıda hayatını kaybeden, Uzman çavuş Mehmet Çiftçi'nin cesedi bir türlü bulunamamıştı. Aile aramalara kendilerinin de katılmak istediklerini dile getirdi. Kayıp askerin yıllardır diyaliz tedavisi gören annesi Döndü Çiftçi şöyle konuşuyordu:

"Beni götürün yavruma. Ben bulurum onu, kokusundan tanırım. Uçaklarınıza bindirin, giderim. Kurban olurum size. Deliklere bakarım, yollara bakarım. Kuzumu kokusundan bulurum."

*

Bazen tuhaf saatlerde annemi arıyorum. Telefonun ahizesini:

"Ercan, kuzum," diye kaldırıyor.

"Yav anne nerden biliyorsun ki benim aradığımı? Belki başkasıdır, ayıp olur," diyorum. Annem;

"Olur mu öyle şey oğlum. Nasıl anlamam? Senin kokun da geliyor telefonun ucundan. Ercan'ımın kokusu..."

Ne biçim insanlar bu anneler? Çok tuhaflar. Hiç kimseye benzemiyorlar. Ama, birbirlerini tanıdıklarına eminim. Kendi aralarında konuşup anlaştıkları, bizim bilmediğimiz ortak bir dilleri var muhakkak. Belki de gizlice buluşup, haberleşiyorlardır birbirleriyle kim bilir?

Şimdi kime, ne söyleyeyim?

Ey zebaniler, ey korku tüccarları, ey kibir heykelleri, vicdan fakirleri, zalimler!

Bırakın kuzuların önünü. Geçip gitsinler ırmağın öte yanına.

Anneleri bulur kokusundan onları. Mutlaka bulur.

Bırakın kucaklaşsınlar...

Kelimelerin ruhu vardır

Leyla Neyzi bir kitabında, N. Kazancakis'ten okuduğu bir öyküden söz eder. İki gezgin uğradıkları bir köydeki çitin üzerinde değişik bir çiçek görerek onu koparırlar. Çok güzel bir çiçektir bu. Köyün çocukları etraflarına toplanır. Gezginler etraflarında toplanan çocuklara sorarlar:

"Bu çiçeğin adı ne?" Çocuklar:

"Bilmiyoruz, Lenio Teyze bilir," derler.

"Koşun, çağırın onu."

Çocuklardan biri köyün içine doğru koşar. Sabırsızlıkla bekler gezginler. Kısa bir süre sonra döner çocuk.

"Lenio Teyze ölmüş."

Kalpleri daralır. Lenio Teyze'nin değil, aslında "bir kelimenin öldüğünü" düşünürler.

Kelimelerin ruhu vardır.

Kelimeler, sadece harflerin bir araya gelmesiyle oluşan anlamın dışında bir şeydir. "Çiçek" sadece çiçek değildir mesela. Ya da "mektup". Yalnızca bir zarfın içindeki kâğıt mıdır, mektup?

"Fotoğraf" denilince niye içimiz titrer o zaman? Çünkü o yalnızca bir fotoğraf değildir de ondan.

*

"Farik ve mümeyyiz" deyince mesela, benim aklıma sağlık ocağının dar ve uzun koridorunda belediyenin hediye ettiği yıpranmış bankta, iki jandarma arasında sessizce oturan zayıf, ince yüzlü çocuğun boynunda sallanan cevşeni gelir. Akrabalarının yanında çırak olarak çalıştığı komşu kasabadan çıkıp gelmiştir. Uzunca bir süredir küçük kız kardeşine tecavüz eden babasını kahvenin ortasında tüfekle öldürür. Şimdi, muayenesini yapıp raporunu yazacaksınız. Farik ve mümeyyiz mi?

Babasını öldürürken ne yaptığının farkında mı? Bilerek, isteyerek ve kendi iradesiyle mi yaptı? O kâğıda yazdığınız her şey, o ince dal gibi bahtsız çocuğun, cezaevinde ne kadar çürüyeceğinin de kıstasıdır. Farik ve mümeyyizmiş. Fark etme ve sorumluluk alma.

İyiyi kötüden, eğriyi doğrudan ayırt etme hali.

O zaman bir soru size: Bir bakın bakalım kendi hayatlarınıza ve kararlarınıza, kaçımız böyle bir raporun altından alnımızın akıyla çıkabiliriz?

*

Ya da "kızlık muayenesi." Bu kelimeyi her duyduğumda, hastalardan sonra çay içmek için odasına gittiğim emektar tıbbi sekreterimin, karbon lekeli eliyle iz bıraktığı pelür kâğıtlar gelir aklıma. Bir de, kapının önünde, iri yeşil gözlerinde tarif edilmez bir korkuyla beni bekleyen, ellerime sımsıkı sarılan bir anne.

Yaz tatili için geldikleri baba ocağı kasabada, bisiklet kullanırken çalılara düşen yedi yaşındaki kızının bacağındaki kanı görüp, bekâretinin bozulduğuna hükmederek panik içinde sağlık merkezine getirmiş ve sabırsızlıkla benim vereceğim raporu beklemektedirler. Anne, ısrarla imzalı mühür-

lü ve kaşeli başka bir kâğıt daha istiyor benden.

"Ne yapacaksınız verdiğim kâğıdı? Merak etmeyin, bir şeyi yok. Sadece bacağı biraz yukarıdan yaralanmış, o kadar," diyorum.

Kızın çeyiz sandığının dibine koyacaklarmış rapor kâğıdını. Evlendiğinde yeni evine raporuyla gidecek. Beyaz kırlent ve işlemeli masa örtülerinin arasında, "sağlamdır" raporuyla beklenen bir ömür.

Ah, bu raporlar... Siz ey, hayatları boyunca bir an bile kendi vicdanlarıyla baş başa kalmamış olan korku tüccarları. Raporlarınızla ne zamana kadar kızlarımızın, oğullarımızın gül kokulu masum bedenleri üzerinden iktidarlar kuracaksınız?

*

Kelimelerin ruhu vardır. "Darp raporu" deyince mesela, benim aklıma mevcutlu olarak iki polisin getirdiği, belli ki günlerdir falaka ve dayaktan ayakta duramayan sarı, tıfıl ama çivi gibi bir oğlanın dağınık saçları gelir. Kelepçeyi zorla çözdürür, muayene sırasında yalnız olmanız gerektiğini söyleyip, polisleri ısrarla dışarı çıkartıp kapıyı kilitlersiniz.

"Bak, hiç çekinmeden anlat. Bana inan. Bir küçük sıyrık dahi olsa söyle. Canlarına okuyacağım onların."

Biraz durur, utangaç bir sevgiyle bakar gözlerinize ve konuşur:

"Boş ver doktor bey. Nasıl olsa usanıp, vazgeçecekler. Ben buradan giderim. Ama sen kalacaksın. Sonra başına bela olurlar. Yaram berem yok. Öyle yaz. Darp etmediler..."

Evet, bu dünyada hâlâ ümit etmek için bir sebep var.

*

Kasabanın epeyce dışındaki bir taş ocağından mermer çıkartıyorlar. Kayaları parçalamak için dinamit kullanılıyor.

Yanlış yere konulan bir dinamit lokumu ya da kısa tutulmuş bir fitil. Taşların altında bir işçi kalmış. Diğeri hafif sıyrıklarla kurtulmuş. Savcı bey ve malum ekiple gittiğimizde işçiyi kayaların altından çıkarmış, bir kenara koymuşlar. Savcı yaralı kurtulan işçiyle konuşuyor. Otopsi teknisyenim makası eline almış işçinin pantolonunu kesmeye sıvanırken, arkadaşı savcının yanından ayrılıp yanımıza geliyor.

"Abi, kesmesen olur mu pantolonu? Oğlu var kendi boyunda. Ona veririz. O giyer."

"Olay yeri zaptı" cümlesi size neyi hatırlatır bundan sonra. Çok yıllar önce, mecburi hizmet için gittiğiniz herhangi bir kasabada, sıradan bir öğleden sonra, her zaman yazdığınız adli raporlardan birisini mi, yoksa arkadaşının yanı başında yatan ölüsünden pantolonunu kurtarmaya çalışan işçinin tevekkülünü mü?

*

Kelimelerin ruhu vardır. Bugünlerde bir eski cumhurbaşkanının ölüm sebebi ile ilgili "feth-i kabir" yapılacağı konuşuluyor. Feth-i kabir kelimesini duyunca nedense benim aklıma eski cumhurbaşkanı değil de, başka birisi, Zeki Erginbay gelir. Zeki Erginbay 1948 yılında İstanbul'da doğdu. 1967 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi İnşaat Bölümü'ne girdi. 68 kuşağının çalışkan, özverili, yurtsever gençlerinden biriydi Zeki Erginbay. 12 Mart 1971 muhtırasından sonra tutuklandı.

1974 affıyla salıverildikten sonra, İnşaat Mühendisleri Odası'nda (İMO) görev aldı. İMO, *Teknik Güç* isimli bir dergi çıkartıyordu ve Zeki Erginbay derginin yazı işleri müdürüydü.

23 Ocak 1977 tarihinde bir pazar günü öğle saatlerinde kaçırıldı. Tüm aramalara rağmen bulunamayan Zeki Erginbay, 2 Şubat 1977 günü Ömerli Barajı'ndan göğsüne sıkıl-

mış bir kurşunla öldürülmüş olarak çıkarıldı. Can Yücel'in onun için yazdığı şiirde de söylediği gibi, "mosmor olmuştu gül yazısı bedeni."

Toprağa verildikten bir süre sonra, ölüm nedeninin tam tespiti için "feth-i kabir" yapıldı. Öldürme biçiminin ortaya konulmasında işe yaradığı belli bu işlemin. Lakin, ülkemin yaşadığı faili belli ve faili meçhul ölümlerin ortaya çıkmasında bir yararı var mı feth-i kabirin, onu bilmiyorum. Ama kelimelerin ruhu vardır, hiç olmazsa. Bunu iyi biliyorum...

Üç tarz-ı hakikat ve biz

BİR

Hekimlik başka mesleğe benzemez. Anadolu insanı "Hekime ayıp yoktur," der. Öyledir de. Hasta, kapıdan içeri girer ve tüm çıplaklığıyla anlatıverir her şeyi size. Kocasına ya da karısına dahi göstermediği en mahrem yerini açıverir. Kimselere söyleyemediği bir sırrı, hiç çekinmeksizin, sıradan bir şeyden söz eder gibi anlatır. Öylece kalırsınız, artık onun sırdaşı, arkadaşı, akrabası olur çıkarsınız.

Mesela, sıradan bir günde karın ağrısı şikâyetiyle gelen çelimsiz, saz benizli, küçücük bir kadını muayene etmek için divana yatırdığınızda, karnını kalın bir bez kuşakla defalarca sarıp, sıkıştırarak hamileliğini gizlemeye çalıştığını, ama artık o gün doğumun başladığını görürsünüz. Kuzeni olan bıçkın taksici biraz da zorla ilişkiye girmiş ve küçük kadın dokuz ay boyunca karnını sıkıca sardığı kuşaklarla hamilelikle baş etmeye çalışmıştır. Siz olsanız ne yaparsınız? Divanda ince, zayıf elleriyle bileğinize yapışıp: "Kurbanın oluyum doktor bey, abim dışarıda oturuyor, ona bi şey söyleme, beni öldürür..." dediğinde, siz çoktan, sonu-

cunu kestiremeyeceğiniz hikâyenin bir parçası olmuşsunuzdur.

Hikâyenin sonu: bebek oğlan oldu. Doğumu gizlice tıp merkezinin ebesine, ebenin evinde yaptırdım. Kız ve abisi memleketlerine gittiler. Gerisini bilmiyorum. Bildiğim bir şey var: Ebe hanıma şart koşmuştum, oğlanın adını "Ercan" koydurdum. Kara gözlü, süt kokulu masum bir oğlanın, çok bahtsız ve hiç adil olmayan bir başlangıç yaptığı hayat yolculuğunda, ona ismimden başka verecek hiçbir şeyim yoktu.

İKİ

Tıp merkezinde taze bir pazartesi günü. Çıtır beyaz önlüğünüzle kapıdan girecek yeni hastanızı bekliyorsunuz. Kapı açılır. Ucuz takım elbisesinin içinde ufalıp, kaybolmuş bir taze damat girer. Belli ki uykusuz bir gece geçirmiş. Pantolonun bir paçası çorabın içinde kalmış, farkında değil. Hemen yanında, "gelin çantasını" kınalı elleriyle sıkıca kavramış bir genç kadın. Onları sabah sabah size getirense, kliniğin alt katındaki ayakkabıcı amcaları. Amcanın derdi, "kanlı çarşaf." Tüm aile ayakta. Cumartesi gününden beri istenen olmamış. Sebep, "vaginismus". Kimsenin beklemeye tahammülü yok. Önce taze damada anlatırsınız, eşine nasıl yaklaşacağını, onu nasıl soyacağını, nasıl öpeceğini. Utandırmadan... Kelimeleri özenle seçerek. Sonra da gelin kıza. İşin tuhafı onlara tarif ettiğiniz "ideal ilişki"yi anlatırken bu kez kendi ilişki biçiminizle yüzleşir ve kendinizden utanırsınız.

Uzun yıllar cezaevinde kalmış bir arkadaşınız, işadamı kimliğiyle hayatı yeni baştan kurmaya çalışmaktadır. Bir kadına aşık olmuştur, ama kadın evli. Kadının eşi de benzer şeyler yaşamış başka bir kaybeden. Gizli bir ilişki başlar aralarında. Bir süre sonra kadın hamile kalır ve doğurur. Kadın, arkadaşınıza çocuğun babasının o olduğunu söyler. Arkadaşınız için buna inanıp inanmamak arasında gidip gelen bir

yolculuk başlar. DNA testi yaptırıp, bu kuşkudan kurtulmasını önerdiğinizde verdiği yanıtsa, psikolojinin insan ruhuna dair daha çok işinin olduğunun bir kanıtı gibidir:

"Aslına bakarsan, böylesi daha iyi be doktor. DNA sonucunu kaldıramam ki. Çocuk büyüdükçe ve çehresi değiştikçe sürekli kendime benzetiyorum. Sanki onu her gördüğümde kendimi de, onu da yeniden keşfediyorum. Acayip bir duygu bu... Dediğim gibi, böyle daha iyi."

ÜÇ

Kadın doğum uzmanı bir arkadaşınıza, uzun zamandır torun bekleyen tanıdığınız bir ailenin biricik oğlunun hamile eşini, gebelik takibi için gönderirsiniz. Her şey yolunda gitmektedir. Ultrason sonuçları, kan tetkikleri... Üstelik bebek, oğlan gözüküyor!

Doğum günü gelir. Ultrasonda her şeyi normal gözüken bebeğin bir bacağı dizinden, diğeri ise kalçasından itibaren yoktur. Doğumsal anomali yani. Aile sakat çocuğunu kucağına alır, gider. Birkaç gün sonra da anne ve baba kucaklarında "Emre" bebekle sizi ziyarete gelir. Hiçbir şey konuşulmaz. Anne çocuğu emzirmek için yan odaya geçtiğinde baba yerinden kalkarak sarılır boynunuza, birlikte sessizce ağlarsınız.

Ona kendi hikâyenizi anlatırsınız. Eşiniz hamile kaldığında meslektaşlarınız dördüncü aydaki ultrason tetkikine göre mutlaka kürtaj yapılmasını söylemişlerdir. O gün eşinizle birbirinize ağlayarak sarılmış ve ne olursa olsun çocuğunuzun doğumunu beklemeye karar vermişsinizdir. Beş ay sonra delici bakışlarıyla "Poyraz" sapasağlam kucağınızdadır. "Emre" için eksik kalan söz, "Poyraz" için gereksizce söylenmiştir.

Gece yarısı nöbetin ortasında uyku ile uyanıklık arasında beklerken, elli-altmış yaşlarında sessiz bir amca gelir. Yakın

zamanda başlayan ve bir türlü kesilmeyen öksürükler. Muayene, akciğer filmi derken, akciğerdeki tümörü fark edersiniz. Uygun cümleleri seçip nasıl söyleyeceksiniz? Daha ikinci cümlede insanın içini ürperten bir sakinlikle sorar:

"Sen sıkılma doktor bey, söyle, ne kadar daha yaşarım?"

Poliklinik odasının hafif yarım kapısını kapatır, sohbeti derinleştirirsiniz. Amca, Zincirlikuyu mezarlığında mezar kazıcısıdır. Emekliliği gelmiş de zamlı maaş için yıl sonunu beklemekte. O sohbetten aklınızda çivi gibi şu cümleler kalır:

"Bu dünya kime baki kalmış ki doktor bey... Ben bu ellerle kimleri toprağın altına koydum bilir misin? Ünlü, ünsüz, fakir, zengin. Kim gelirse aklına, sor. Hepsini de ben yerleştirdim mezara. Korkar, çekinir yakınları. İnemezler mezarın içine. Ama ben hep oradayım. Alırım kucağıma, yatırırım yerine. Onun için beni mezarla, ölümle korkutamazsın... Çekinme söyle, ne kadar kaldı?"

BİZ

Belki de biricik mesele bu. Dünyanın bizimle birlikte kurulduğunu zannedip, kendimiz için sonsuz bir yaşam hayal etmek... Bu yüzden, bu kadar kalınlaştı derimiz. Bu yüzden dipsiz bir kuyuya dönmüş içimiz.

Gebeliğini kalın bir bez kuşakla sarıp saklayan küçük kadın gibi, gövdesinden başka sunacak hiçbir şeyi olmayan genç insanların çaresizliği üzerinden yapılan siyasetimiz, kızının kalbindeki değil, çarşafındaki kanına bakan adamlar gibi yaşayıp, komşusuna verdiği "ileri demokrasi" akıllarından kendi nasiplenmemiş riya dolu düzenimiz ve elbette meseleleri kökünden çözmek yerine, onun büyümesini seyrederek aldığımız ölümcül hazla sarhoş biz...

Taşra hekimi

BEN

Geçici görevle sürgün olarak gönderildiğim kasabada birinci yılımı doldurmuştum ve burada daha ne kadar kalacağım belli değildi. Merkez Lokantası'nın hemen yanındaki boş traktör garajını kiralayıp, muayenehane yaptım ben de. Uydurma bir sedye, ilaç dolabı ve formika bir masa. Bütün mobilyam bu. Ziyaretime gelerek çay içen Belediye Başkanı "tayin" meselesini tamamen aklımdan çıkardığımı düşünüyor. Pek memnun. Zabıta amirinin oğlu Serkan'ı da gönderecek. "Yanında dursun işte, bir şeyler öğrenir," diyor.

Hafta sonu, öğle saatleri. Tapu müdürünün zorla ısmarladığı pilav üstü dönere bakıyorum sıkıntıyla. Baldızına rapor isteyecek galiba. Birkaç lokma almıştım ki, açık olan kapıda birinin dikildiğini fark ettim. İri yarı, sağlam yapılı birisi. Tanımaya çalışır gibi süzüyordu beni. Hiç kıpırdamadan, saf bir pervasızlıkla konuştu sonra:

"Doktor Ercan sen misin?"

"Evet," dedim, yemeğe ara vererek. İçeri girdi ve birkaç adım yürüyerek masanın önünde durdu.

"Ben verem olmuşum doktor..."

Bir süre karşılıklı bakıştık. Bu gibi durumlarda konuşmayı normalleştirmek yerine, kendi haline bırakmam gerektiğini öğrenmiştim. Hiç önemsemiyormuş gibi:

"Nerden anladın," dedim, geriye doğru hafifçe yaslanarak. Masaya bir adım daha yaklaştı:

"Kan tükürüyorum yav. Ağzımdan kan geliyor. Verem olmuşum ben." Biraz durdu, sonra devam etti:

"Ne yapcam?"

"Dur bakalım... Anlarız şimdi."

Serkan'a kapıyı kapatmasını işaret edip ayağa kalktım.

Dükkânı ikiye ayıran kadife perdeyi sıyırarak arkaya aldım adamı. Cüssesine bakarak hiç ihtimal vermiyordum doğrusu tüberküloza. Muayene ederken bir yandan da soruyorum. Merkeze epey uzak bir köyde yaşıyormuş. Çobanmış. Yıllardır dağ tepe dolaşıyor yani. Niye verem olsun?

"İştahın nasıl?"

"İyidir. Her şeyi yerim ben!"

"Geceleri terliyor musun?"

"Yoo."

"Bu aralar zayıfladın mı?"

"Cık..."

Muayeneye biraz ara verdim. Karşısına geçtim. Öylece bakışıyoruz. Masum bir bilmişlikle konuşuyor:

"Muayeneye gerek yok ki doktor. Ben veremim. Kan tükürüyorum diyorum sana! Ağzımdan kan geliyor."

Ah, evet. İlk önce yapmam gereken şeyi atladığımı fark ediyorum:

"Ağzını aç bakayım".

Dil basacağının da yardımıyla ağzım ve boğazını iyice tarıyorum. İstediğimden de fazla açtığı ağzında, yemek boru-

sunun başladığı yerde kımıldayan bir şey var! Başlangıçta gırtlağın öne arkaya hareketi gibi düşündüğüm şeyin, oraya yerleşmiş bir "sülük" olduğunu fark ediyorum birden. Bozkırda gezerken, ağzını dayayıp su içtiği herhangi bir yol üstü çeşmesinin borusundaki sülük, suyla birlikte akıp boğazına yerleşmiş. Vantuzlarıyla yapıştığı yerde de büyüyüp, serpilmiş. Adamcağız boğazını temizlemeye çalıştıkça orayı kanatıyor. Kan tükürüyorum dediği şey, sülüğün emdiği kan.

Okuldayken, "sülüğü sökerek almaya kalkışmayın, kopar. En iyisi tuzlu suyla gargara yaptırmak," diyen hocama kulak asmayacaktım. Boğazın en dip yerinde kımıl kımıl hareket eden sülüğü bir pensetle çıkartma heyecanına kapılmıştım.

"Serkan sen ışığı tam şuraya tutacaksın. Sen de sakın öğürme. Nefes al ver ve iyice aç ağzını."

Dediklerimi ikisi de aynen yapıyorlar. Beş dakika sonra pensetin ucunda koparmadan çıkardığım oldukça uzun bir sülükle doğruluyorum.

"Al bak... Buymuş işte... Verem falan değilsin."

Sülüğü bırakıyorum avucuna. Hep birlikte perdeyi çekip dışarı çıkıyoruz. Tuhaf bir şaşkınlıkla bakıyor bir süre.

"Vay anasını... Buymuş ha!"

Birden küfrederek yere fırlatıyor sülüğü ve ayağıyla eziyor. Bana dönüyor sonra ve mahcup bir sevecenlikle:

"İyi doktordur demişlerdi senin için. Valla doğruymuş be."

ANNEM

"... Sakar Ahmet'in torunu oynuyordu kapının önünde. Topa bir vurdu. Geldi gözüme çarptı. Ateş çıktı sanki gözümden. Ben ondan oldu diyorum. Sanki gözümün önüne karınca gelmiş gibi, silerim silerim geçmez. Ondan sonra da bulanık görmeye başladım."

Yüksek tansiyona bağlı "retina dekolmanı"nı tarif ediyor-

du annem ve suçluyu da bulmuştu: Sakar Ahmet'in torunu. Ankara'da ameliyat ettirdim. Kasabada işim bitince, akşamları Ankara'ya gidiyordum ziyaret için. Beş-altı hastanın yattığı bir koğuşta gözleri kapalı, hareketsiz yatardı her gittiğimde. Sessizce yaklaşır elini tutardım. Gözleri kapalı, mırıldanır:

"Sen misin kuzum?"

Uzunca bir süre kaldı hastanede. Sonra da lojmana getirdim. Yanımda olursa kontrollerini daha iyi yapacağımı düşünüyordum.

Çok uzun zamandır kasabadaki tek doktor bendim. Her gelen doktor kısa bir süre sonra bir fırsatını bulup kaçıyordu. Bozkırın ortasında terk edilmiş gibiydim. Bin yıldır buradaydım sanki ve bin yıl daha kalacaktım. İlk senenin sonunda sıkı bir avcı ve şehir kulübünün de müdavimi olmuştum zaten. Belediye Başkanı'nın her konu açıldığında, şaka mı gerçek mi anlamadığım:

"Sen tayini unut doktor. Artık buralısın. Hele bir de sana eli yüzü düzgün bir kız bulup evlendirelim. Ondan sonra zaten istesen de gidemezsin," cümlesi giderek daha az korkutuyordu. Sağlık ocağına bağlı altmış beş köy vardı ve her gün yüzün üzerinde poliklinik yapıyordum. Gece boyunca bitmeyen acil hastalar, otopsiler, sağlık evlerinin takibi, yazışmalar... Dağılmaya başlamıştım artık ve işin kötüsü bunu değiştirmek için hiçbir şey de gelmiyordu aklıma.

O sene kış çok sert geçiyordu. Gün boyu hasta bakmış, gece yarısına kadar da, traktörün boşalan halatına elini kaptırmış bir çiftçinin, kopmak üzere olan parmağını dikmiştim. Lojmana geldiğimde ayakta duracak halim yoktu. Yorgunluktan inleyerek salondaki yatağıma uzandım. Annem köşede, sessizce uyuyordu. Soba çoktan sönmüş. Dışarıda inanılmaz bir fırtına. Kötü rüyalarla sızmış, kalmışım.

Gece yarısı titremelerle uyandım. Ateşler içindeyim. İçim-

de sebepsiz bir korku ve gittikçe artan bir çarpıntı. Yatağın içinde doğrularak bir süre bekledim. Annem uyanmış ve yanıma gelmişti.

"Anne, çok kötüyüm, ölüyorum galiba," dedim.

"Tövbe de kuzum. Ne ölmesi... Nazar değdi sana. Ondan oldun böyle."

Annem gitti, yan odadan büyücek bir battaniye getirdi ve onu yere serdi. Masanın üzerinde duran boş reçete kâğıtlarından birini aldı eline. Diğer eline de perdede saplı duran dikiş iğnelerinden birini. Merak ve biraz da çaresizlikle izliyordum yaptıklarını.

"Hadi, yat battaniyenin üzerine," dedi.

"Ne yapacaksın?" dedim. Cevap vermedi.

Yataktan inerek yere battaniyenin üzerine sırtüstü yattım. Annem, elindeki boş reçete kâğıdını iğneyle delerek, bir yandan mırıl mırıl dualar okuyor, bir yandan da Kızılderililer gibi etrafımda dönüyordu. Beş altı tur attıktan sonra, sobanın yanından aldığı kibritle delik deşik olmuş reçete kâğıdını yaktı. Küllerini yine dualar okuyarak üzerime serpti. Başımdan ayak ucuma kadar sıvazlayarak işini bitirdi.

"Hadi kalk kuzum, bir şeyin kalmadı," dedi.

Kalktım, yatağa uzandım. Çok iyi hissediyordum kendimi. Titremelerim geçmiş, ateşim de dinmişti. Abdest almak için banyoya doğru giden annemin arkasından, dayanamadım konuştum:

"Babam haklıymış. 'Oğlum, annen diplomasız doktordur, derdi de inanmazdım." "İyi doktormuşsun valla... Yalnız, yarın hemşirelerin yanında falan söyleme yaptıklarını."

Dualarının içine karıştı gitti cümlelerim.

Gün ağarmak üzereydi. Fırtına kesilmiş, salonun penceresinden görünen beyazlık kusursuz bir giysi gibi örtmüştü bozkırı. Az sonra, derin bir uykunun kollarına bırakacaktım kendimi...

Koltuk altı dosya

Devlet hastanesinde göreve başladığım ikinci gündü. İlk gün anlaşılmaz bir hayhuyla geçmiş, "hoş geldin", "çay içer misin", "doktorcum sen otur, bugün misafirimizsin" gibi laflarla akşam olmuştu. Kasabanın eski ve küçük devlet hastanesinin yanına ek bina olarak sonradan yapılan iki katlı poliklinik binasının girişindeki muayene odasına oturmuş, geçici rotasyonla üç aylığına kasabaya gelen yaşlı pratisyen doktor Memduh'un hasta muayene edişini izlemiştim. Hatırladığım kadarıyla bir perşembe günüydü ve kasaba o gün her zamankinden daha kalabalıktı. Civar köylerden kasaba pazarına gelen köylüler her türlü alışverişlerini yapmışlar ve sanki bir zorunluluk gibi, devlet hastanesine muayene olmaya da gelmişlerdi. Nasıl bittiğini anlamadan geçen o günün akşamı kasabanın tek meyhanesi olan çiftlik restoranın sahibi Kambur Hacı'nın mekânında kasaba bürokratlarıyla ilk temas sağlanmış ve tatlı bir yorgunlukla, ilk günlerde ev gibi kullandığım hastane odasındaki yatağıma dönmüştüm.

Ertesi gün önlüğümü giymiş, boynuma fiyakalıca sarkıt-

tığım steteskopumla sağlık ordusuna katılmış bir nefer edasıyla, dünden öğrendiğim bazı hitap biçimlerini taklit etmeye hazırdım.

"Sırma Hanım çay hazır mı?", "Kerim Efendi soba tütüyor yine", "günaydın Şermin Hanım", "hadi alalım hemen sıradaki hastayı..."

Amir otoritesini daha ilk baştan kurmam gerektiğini, personelle aramda hep bir mesafe olmasının şart olduğunu düşünüyordum.

Oturtmaya başladığımı zannettiğim ezberim öğleye doğru hasta muayene odasının arka tarafındaki doktor giriş kapısının, Ertan Bey tarafından açılmasıyla bozuldu. Ertan Bey, ek binanın ikinci katındaki geniş bir odayı makam odası olarak kullanan, tıbbi sekreter kadrosunda olmasına rağmen kendisine "Müdür Bey" şeklinde hitap edilen, kasabanın yerlilerinden biriydi. Nedense, doktor tayinlerinde çok etkin olduğu efsanesini herkes koşulsuzca kabul etmişti. Kısa boylu, tıknaz, beyaz kalın bıyıklı, çipil mavi gözlü, gri saçları sürekli arkaya doğru taranmış, düzgün ama ucuz takım elbiseleri ile gezen, güldüğü zaman omuzlarından "hınk, hınk" seslerini çıkartan, gün içerisinde koltuğundan kalktığı pek görülmemiş, tuhaf bir adamdı.

Ertan Bey:

"Doktor bey sizin başlama yazınızı bugün kaymakamlığa iletmemiz lazım, bana uğrar mısınız lütfen," dedikten sonra sessizce kapıyı çekip kayboldu.

Öğleye kadar hastalarımı sonsuz bir mutluluk ve heyecanla muayene edip, reçetelerini yazmaya çalışırken doğuştan mikrosefalisi olan odacımız Kerim'in sesini duydum:

"Tamam, tamam öğlen oldu... Doktor bey yemek yiyecek... Hadi, öğleden sonra..."

Birkaç yaşlı kadın itiraz edecek oldu. Kerim biraz da itekleyerek kalan hastaları dışarı çıkardı.

Biraz sonra odaya girdiğinde bir yandan, "nasıl, iyi yaptım değil mi?" ifadesini takınmış bir yüzle sırıtıyor, diğer yandan da sobaya kömür dolduruyordu.

Benim kafamda ise başlama yazısının ne olduğu, nereye gideceği, benim ne yapacağım gibi sorular dönüp duruyordu. On üç yıldır aynı hastanede çalışan hemşire Şermin'e, çok da önemsemiyormuş gibi bir tavırla yaklaşarak, aklımdakini sordum:

"Şermin Hanım, 'Görev yazısı,' dedi Ertan Bey, kaymakamlığa bildirmemiz gerekiyormuş, öyle mi?"

Şermin gözlerini gözlerime dikerek, sanki beklediği an gelmiş gibi, üzerine basarak:

"Evet doktor bey, o çok önemlidir. Ertan Bey söyledi mi! O zaman hazırlamıştır yazıyı. Yazıyı alıp dosya içinde kaymakamlığa teslim etmelisiniz."

Hemen anlamış gibi davranıp "Hı, hı," diyerek lafı çok da uzatmadım. Biraz sonra Şermin'in yan odadaki çevre sağlığı teknisyeni Abuzer'in odasına gittiğini, daha sonra da birlikte geri döndüklerini fark ettim. Abuzer:

"Maşallah doktor bey, öğleye kadar altmış hasta bitirmişsiniz. Eskiden bir Çetin Bey vardı, Bursalı, günde yüz eli yüz altmış hastaya bana mısın demezdi. Ama siz onu geçeceksiniz galiba," deyip iri, kirli dişlerini göstererek güldü. Kısa bir duraklamadan sonra da ekledi:

"Doktor bey, Kerim hastaları yarına postalasın da, siz şu başlama yazınızı götürün, yoksa zamanı geçer, bi şey olur sonra."

"Yok canım, olur mu," diyerek irkildim. "Ertan Bey'den alacağım, değil mi yazıyı?"

"Evet, evet Ertan Bey yazmıştır," dediler, hep birlikte.

"Onu alıp kaymakamlığa imza karşılığı teslim edeceksiniz."

Hasta bakmayı bırakmıştım.

Kapı tekrar açıldı, üzerinde kaç haftadır giyilmekten beyaz olan rengi griye çalan uzun laboratuar önlüğü ile laborant Serkan belirdi. Kasabaya gelişimin ikinci haftasında judo-karate meraklısı laborant Serkan'ın, laboratuardaki cihazlar doğru düzgün çalışmadığı halde tahlil sonuçlarını kafasına göre yazdığını, birçok tahlili hiç çalışmadan doldurup verdiğini anlamış, şaşkınlık ve panik içinde başhekime söylediğimde, onun: "Biliyorum, siktir et, doğrusunu yazsa ne yapacaksın ki? Zaten kaç aydır laboratuar malzemesi vermiyor bakanlık. 'Malzeme yok, tahlil yapmıyoruz,' desen, bu sefer de soruşturma açarlar, vatandaşın işini görmüyorsun diye. Ne güzel işte, çocuk yoktan var ediyor... Hahhahha," cevabıyla kalakalmıştım.

Serkan badi yapmış vücuduyla eğilerek, diğerleriyle göz göze geldi. Kısa bir an bakıştılar. Sonra bana dönerek:

"Doktor bey kaymakamlığa gidiyormuşsunuz, başlama yazısını verecekmişsiniz öyle mi, hadi hayırlısı olsun,"

Önlüğümü çıkarttım astım ve ceketimi giyerek üst kattaki tıbbi sekreter-müdür Ertan Bey'in odasına çıktım. Ertan ilginç bir vücut diliyle, koltuğundan kalkarak yanıma kadar geldi ve elini uzatarak "hoş geldiniz doktor bey, oturmaz mısınız," dedi. Ben koltuklardan birine oturarak hemen lafa girdim:

"Ben bir kaymakamlığa gideyim diyorum, ne dersiniz Ertan Bey?"

"Ben zaten yazınızı hazırladım doktor bey," dedi Ertan. "Güzelce bir dosyaya da yerleştirdim. Bu biliyorsunuz resmi evrak. Biz buradan tarih ve numarasını veriyoruz, buradan kaymakamlığa, oradan valiliğe, oradan da bakanlığa gidecek. Siz de çok iyi bilirsiniz ki bu iş silsile şeklinde olur. Yani bu yazı sizin için çok önemlidir. Ben gereken her şe-

yi yazdım. Diğer evrakları da ekleyerek dosyaya koydum."

Bunları konuşurken bir yandan da evrak çantası büyüklüğünde siyah karton kapaklı bir dosyanın içine bazı kâğıtları yerleştiriyordu.

Meslek hayatımın tüm bürokratik sırları ve istikbalim sanki o dosyanın içine konuyormuş gibi bir duyguyla Ertan'ın yaptıklarını izliyordum.

"Bunu elinizde götürürken sallamayın; Allah göstermesin düşer, müşer," diyerek konuşmaya devam eden Ertan,

"Bunu şöyle götüreceksiniz, âdet böyledir," diyerek, babacan bir tavırla dosyayı koltuğumun altına yerleştiriverdi. Bu arada ayağa kalkmıştım. Sol kolumun altındaki dosya "devletin tüm gücü, haşmeti ve bilinmezliği ile" tepeden tırnağa vücudumu etkisi altına almış gibiydi. Dosyayla birlikte devletin gücünü ve sıcak şefkatini adeta iliklerimde hissediyordum.

Merdivenlerden alt kata indim. Şermin Hemşire, sağlık memuru Kudret, odacı Kerim, karateci laborant Serkan, çevreci Abuzer, yan yana dizilmişler bana bakıyorlardı. Yüzlerinde sırıtmayla heyecan arası gergin bir seyirme hissettiğimi hatırlıyorum.

"Güle güle doktor bey, kolay gelsin. Aman dosyaya dikkat edin," dediler.

Kasabanın tek caddesinin sonundaki devlet hastanesinin ek binasından çıkıp, yolun en başındaki hükümet binasına doğru ağır ağır yürümeye başladım. Bir ara gayri ihtiyari geriye döndüğümde tüm personelin pencereden bana bakarak el salladıklarını, Ertan'ın ise odasının penceresinden, gidişimi bir heykel gibi kıpırdamadan izlediğini gördüm.

Artık bir devlet memuru ve kamu görevlisiydim. Koltuğumun altında sıkıca tuttuğum dosya, güvenli bir geleceğin ilk kilometre taşını oluşturuyordu.

Şifa Eczanesi'nin önünde civar köylerden gelen birkaç tanıdığıyla çay içen, bir önceki akşam meyhanede tanıştığım Eczacı Arif, beni görünce bir an duraladı, arkasından "Doktor bey hayrola, nereye?" diye sordu.

"Kaymakamlığa," diye cevap verdim güvenle. "Evrak götürüyorum da."

"Ha!" dedi Eczacı Arif:

"Dosyanızı verdiler mi, hayırlı olsun. Aman dikkat edin, başlama yazısı çok önemlidir, düşürmeyin."

Kafamı bilmişçe sallayarak devam ettim.

Kasabanın girişinde biçimsiz, kazulet gibi dikilen hükümet konağı binasına geldim. Kaymakamlık, binanın en son katı olan beşinci kattaydı. Dosyayı koltuğumun altında sıkı sıkıya tutarak, hızla tırmandım merdivenleri. Sol kolum dosyayı sıkmaktan ağrımış, koltukaltımdaki ter siyah dosyayı hafiften ıslatmıştı. Bir an koltukaltımdaki terin dosyayı, dolayısıyla başlama yazımı kirletip kirletmediğini düşünerek rahatsız olduysam da, sonra fazla abarttığımı düşünerek unuttum.

O sabah beni telefonla arayarak, hem "Hoş geldiniz, hayırlı olsun," diyen, hem de kaynanasının on yıldır kullandığı tansiyon ilaçlarını beşer kutu yazdırarak işini halleden kaymakamlık sekreteri Vicdan, olanca sevimliliği ile beni girişteki eskimiş deri koltuklara oturtarak kaymakama haber vermek için içeriye geçti. Döndüğünde hafifçe sırıtıyordu:

"Buyurun doktor bey, kaymakam bey sizi bekliyor, aman dosyanızı da unutmayın," diyerek içeri davet etti.

Koltuğumdaki dosyayı daha da sıkarak kaymakamın yanına girdim. Kaymakamla ilk defa karşılaşıyordum. Dün akşam, kayınbiraderi pazarlamacı Cem, Hatay'dan misafir geldiği için onu evde bırakıp kulübe gelmek yakışık almayacağından evde kalmış, bu yüzden tanışamamıştık.

"Kısmet bugüneymiş doktor bey, hoş geldiniz, hayırlı olsun," diyerek yanıma doğru yürüdü.

El sıkıştıktan hemen sonra dosyayı, hiç beklemeden, çok kıymetli ve kutsal bir emaneti nihayet gerçek sahibine teslim etmenin haklı gururuyla (!) kaymakama uzattım.

Kaymakam, şaşırarak eline tutuşturduğum dosyaya ve yüzüme baktı.

"Bu ne doktor bey," sözleri döküldü ağzından.

"Başlama yazım efendim," diye cevap verdim, güvenle.

"İyi de niye siz getirdiniz?" Kısa bir duraklamadan sonra da:

"Ertan bey mi gönderdi bunu?" dedi.

"Evet," diye cevap verdim. Biraz canı sıkılmıştı sanki.

"Oturun Allah aşkınıza," diyerek yerine geçti. Ters bir şeyler olduğunu anlamış, ama ne olduğunu kavrayamamıştım.

Kaymakam zile bastı. Bir odacı geldi. Odacıdan iki çay istedi ve dosyayı kirli bir şey tutuyormuş gibi uzatarak:

"Evraka götür, işlemini yapsınlar," dedi.

Çaylar gelinceye kadar da bir şey söylemeden önündeki evrakları imzalayıp bitirdi. Sonra kalemi masaya bırakıp arkasına yaslanarak konuşmaya başladı:

"Doktor bey siz hükümet tabibisiniz. Evrak getirip götürmek sizin işiniz değildir. Bu Ertan denen şerefsiz her yeni gelen doktorumuza aynı numarayı yapıyor, afedersiniz bir oyun gibi sanki. Puştluk da böyle bir şeydir işte. Bundan ne zevk alırlar bilmem. 'Biz adamın koltuğunun altına dosyasını veririz, tıpış tıpış yollarız,' deyince ne oluyor yani? Neyse, canınızı sıkmayın bir daha böyle yazışmalar olduğunda buraya Kerim'i gönderirsiniz olur biter..."

Kaymakam bir şeyler söylüyordu ama gerisini dinlemiyordum. Ensemden sırtıma doğru yayılan utanç ve aşağılanma duyguları bütün ruhumu ele geçiriyordu sanki.

Sallanarak, dilim damağım kurumuş bir halde dışarı çıktım. Vicdan kafasını önüne eğmiş başka işlerle uğraşıyordu. Bana bakmadı bile.

Koltuğumun altı bomboştu. Biraz önce güvenle taşıdığım dosyanın yerinde kocaman bir boşluk bana sırıtıyor gibiydi.

Başım önümde caddeyi boydan boya geçtim. Eczacı Arif'in eczanesinin önünden geçerken oraya doğru bakmamaya çalıştım.

Hastanedeki odama giderek, elbiselerimle birlikte yatağa uzandım...

Ölülerini unutanların ülkesi

YAZ

Akşam olmak üzereydi. Bozkırı yakan güneş sanki batmaya direniyordu. Bütün gün kan ter içinde hasta baktıktan sonra, tam da kasabanın tek eğlence yeri olan şehir kulübüne kaçmaya hazırlanırken, jandarma komutanının çay davetine yakalanmıştım.

Sağlık ocağına komşu karakolun bahçesindeki kameriyenin altına oturmuş çayımızı içerken, komutanın kayınvalidesine tansiyonunun sarımsak yemekle düşmeyeceğini, mutlaka ilaç kullanması gerektiğini anlatıyordum. Emir eri geldi, komutanına bir şeyler söyledi. Komutanın yüzünden anladım. Yemek hayalim suya düşmüştü.

Yakında bir köyde yaşanan şüpheli çocuk ölümü. Savcı, şişman zabıt kâtibi, her daim suskun otopsi teknisyenim, şoförümüz ve arkamızda jandarma cipi yola düzüldük. Küçük bir köye vardık. Geniş avlulu bir ev. Köşesinde bir ambar. İçinde bir buğday yığını ve önünde üstüne çarşaf örtülmüş bir çocuk cesedi. Yanında çömelmiş, elleri yüzünde sakallı bir yaşlı adam. Arkada sessizce bekleşen köylüler.

Traktörlerin taşıdığı buğdaylar, ambarın arkasından akıtılıyor. Biriken buğdayın yüküne dayanamayan ambar kapısı menteşesinden koparak devriliyor, içerdeki tüm buğday dışarıya taşıyor. Ambarın önünde kendi kendine oynayan beşaltı yaşlarındaki erkek çocuk buğdayın altında kalıyor. Üzerinde tonlarca hasat. Kimse çocuğun buğdayın altında kaldığını görmediği için de herkes işine devam ediyor. Oğlanın ortalıklarda olmadığını fark edinceye dek...

Çocuğun üzerindeki örtüyü kaldırıp ölüm sebebini anlamak için bakındığım sırada, muhtemelen dedesi olan yaşlı adam gözlerini silerek ayağa kalktı ve elimi iki elinin arasına alarak sıktı.

"Size de zahmet verdik doktor bey, akşam akşam." Mırıldandım: "Yok. Ne zahmeti. İşimiz bu."

Savcı sigarasını yakmış, oradakilerle olay üzerine konuşuyor, kısa kısa sorular soruyordu. Yazıcıya ve otopsi teknisyenine "işimize bakalım" der gibi baktım.

Yaşlı adam "Bi soluklanın, oturun, bir ayranımızı için," diye devam etti ve köşedeki kadınlara dönüp "Çalkama yapın, çabuk" diye seslendi.

Buğday yığınının önünde çocuk... Topaç gibi, nasıl gürbüz ve güzel. Hiç bir yara bere yok üzerinde. Tertemiz. Sadece burnundan ve dudağının kenarından çenesine doğru akmış ince bir kan sızıntısı. Yüzünü, gövdesini elimle yokluyorum. Ne kadar da yeğenime benziyor.

Bu arada ayran telaşı sürmekte.

"İşimizi bitirelim, belki sonra," diyorum.

"Olur mu, ayran içmeden olmaz... Allah aşkına... Her zaman gelmiyorsunuz ki," diyor dede. Az sonra "çalkama" dedikleri, yoğurtla suyun bir çırpıda karıştırılıp, çalkalanan tortulu ayran elimde savcının yanına geliyorum.

Savcı, şaşkınlığımı anlamış olacak ki, yüzünde tuhaf bir ifade: "Bunlar böyledir doktor bey. Misafir görünce ölüleri-

ni unuturlar," diyor.

Ayranı içtim. Mevzu belli. Klasik otopsiye gerek yoktur dedim. Kara saçlı, gül kokulu yavruya neşter vurmadım. Dudağının kenarında ince bir kanla bıraktım avluda.

KIŞ

Akşam. Bıyıklarımla dudağımın birleştiği yer nefes alıp verdikçe çıtırdıyor. Buz tutmuş, öyle soğuk. Önceki belediye başkanının büyük tantanalarla açılışını yaptığı, bir türlü bitirilmeyip, kasabanın ortasında kazulet gibi dikilen Yücesoy Pasajı'nın izbe dehlizlerine dalıyorum. Başhekim Ferit Abinin pasajın ikinci katındaki muayenehanesinin girişindeki sobaya yapışıyorum.

Ferit Abi içeride. Hastası var. İşi bitince noterin veda yemeğine gideceğiz. Dışarda orta yaşlı bir adam, yanında gençten karısı, kucaklarında ara ara inleyen yedi-sekiz yaşlarında bir çocuk. Anne bazen oğlanın üzerine eğilerek yüzündeki teri siliyor. Baba hareketsiz, öylece bakıyor.

Az sonra içerideki hastalar çıktı. Ferit Abi, "Hoş geldin Ercan. Hastadan sonra gideriz, biraz ısın sen," dedikten sonra içeri girdi. Ardından da baba, anne ve kucağında çocuk. Aradan ne kadar geçti hatırlamıyorum. Sıcağın da verdiği rehavetle salmışım kendimi.

İçeriden bir telaş ve patırtı geldi. Bir cam düştü yere sanki. Bir şangırtı. Ferit Abi'nin birkaç kez "Çek, dur, dur, hadi," gibi laflarını işittim.

Sonra uzun bir sessizlik. Bekledim. Kapı açıldı. Anne kucağında çocukla çıktı, sessizce ağlıyor. Oğlanın dudağının kenarında ince bir kan çenesine doğru sızıyor. Babanın gözler kıpkırmızı, ama tevekkül içinde. Ferit Abi'nin yüzü kâğıt gibi bembeyaz.

Çocuğun babası Ferit Abi'ye dönüp:

"Allah verdi, Allah aldı doktor bey. Senin ne suçun var

ki," dedi ve karısının arkasından kapıyı yavaşça çekip, çıktı gitti.

Merakla baktım Ferit Abi'nin yüzüne. Sayıklar gibi konuştu:

"Zatürreydi çocuk. Reçeteyi yazıp göndereyim dedim. Penisilin yazmıştım sabah akşam kalçadan. Akşam köyde kimseyi bulamayız, ilk iğnesini sen yap dediler. Dolapta vardı bir pronapen, yapayım dedim. İğne kalçasına girdiği anda çocuk ex oldu... Anaflaktik şok. Kortizon falan yaptım ama, dönmedi çocuk..."

Sessizce ayakta birbirimize manasızca bakıştık. Sonra, aklıma nerden geldiyse "E, Allahtan bir sorun çıkarmadı aile," deyiverdim.

Ferit Abi'nin yüzündeki ifadenin savcının yüzündeki ifadeyle tıpatıp aynı olduğuna kalıbımı basarım. Aynı tonda söylendi:

"Bunlar böyledir oğlum. Saygıda kusur etmemek için ölülerinin bile hesabını sormazlar."

BAHAR

Eskiden el yazması kitapların içine "ya hafız, ya kebikeç" yazılırmış. Bu duanın, kitabı haşarattan, nemden ya da yangından koruduğuna inanılırmış. Ve yine rivayet olur ki bu yazının mürekkebi böcekler için zehirli olan düğünçiçeği bitkisinin suyundan yapılırmış. Özel bir mürekkeple yazılan bir tür muska yani: "koruyan, esirgeyen kebikeç" anlamında...

Niye anlamıyoruz hâlâ? Çocuklarımızın dudaklarının kenarından sızan kanlar, bu ülkenin vicdanına yazılan duaların mürekkebidir. Onların ezilmiş bedenlerinden çıkan yakıcı sulardır, canımızı acıtan...

Ya hafız, ya kebikeç...

Çocuklarımızın kara gözlerinin, ela gözlerinin, yeşil gözlerinin aşkına, şu lanet dünyanın yükünü erkenden taşıma-

ya başlayan çelimsiz omuzlarının üzerindeki güzel başlarının aşkına, pencere pervazlarına çarpıp ölen serçelerin kanadından daha hafif olduğunu iyi bildiğim yüreklerinin aşkına,

Ya hafız, ya kebikeç...

Koru bizi düşmanlıktan, nefret ve zulümden.. Sırasız ölümlerden.. Koru ülkemi.

Nişanlının gelişi

Kasabaya gelişimin üç ya da dördüncü ayıydı. Hastanenin kullanılmayan bir odasında geçici olarak sürdürdüğüm ev hayatım, yeni evime taşındıktan sonra sanki bir "kral hayatı"na dönmüştü. Öyle ya, istediğim zaman sıcak suyla banyo yapabiliyor, mutfakta çayımı kaynatıyor ve sobanın yanına ayaklarımı uzatıp kitabımı okuyabiliyordum. Ne büyük saadet!

Üç katlı minik bir apartmandı burası. Girişte, hemen altımda kasabanın tek meyhanesinin, Yirik Salih'ın "Şölen Restoran"ı vardı. Yirik, kasabanın kara kutusu. Lakabına sebep olan doğumsal dudak yarığı, kocaman ve çopur bir çehrenin içinde kaybolup gitmiş artık. Benim üzerimde de mal sahibi oturuyordu. Adliyeden emekli bir karı koca.

İki oda, bir salon olan küçük evimin salonunu muayenehane, bir odasını da yatak odası olarak kullanıyordum. Hemen kapının girişindeki oda ise "kömürlük." Odanın tabanına kalın bir naylon sermiş, üzerine de o sene yakacağım iki ton kömürü boşaltmıştım. Bu aklı ilk veren odacı Remzi'yi baştan ciddiye almamıştım, lakin kışın en masum gün-

lerinde bile buz tutan bıyıklarım, nasıl bir yerde yaşadığımı hemen hatırlatmıştı.

Geçen haftadan bu yana, Handan'ın İzmir'den gelişini planlamaya çalışıyordum. Hemen her akşam, ona hangi otobüse bineceğini, nerde inip, nereye doğru yürüyeceğini tarif ediyor, yine de içim rahat etmiyordu. Plana göre, cuma akşamı İzmir'den Ankara'ya otobüsle gelecek, sabah AŞOT terminalinden Kırşehir otobüslerinin kalktığı yirmi bir no'lu yazıhaneyi bulacak, Mermerler Seyahat'ten, Keskin'de ineceğini söyleyerek Kırşehir bileti kestirecek ve muavini mutlaka önceden uyaracak.

Ankara-Keskin arası yaklaşık iki saat sürdüğüne göre, demek ki saat 11.00 gibi, öğleye doğru evimde olacaktı. Yol kenarını, girişteki petrol istasyonunu, tavuk çiftliğini falan iyice tarif ettim. Onu yoldan alamayacağımı, evde olacağımı, otobüsten indikten sonra caddeden aşağıya iki yüz metre kadar yürüdükten sonra soldaki içkili restoranın yanındaki merdivenlerden çıktığında evimin kapısına kadar gelebileceğini anlatmıştım. Nedenini şimdi bile hatırlayamadığım bir çekingenlikle, kasabalının bir sevgilim olduğunu bilmelerini istemiyordum. Cumartesi ve pazar günlerini evde birlikte geçirdikten sonra, pazar günü fırıncı Naci Abi'nin küçük oğlu Aykut, Murat 124'üyle bizi evden gizlice alacak ve yol kenarındaki petrol istasyonuna bırakacaktı.

Cumartesi sabah erkenden kalktım, sobayı yaktım. Ev, hemen ısındı. Banyoya geçen hafta taktırdığım şofbeni çalıştırarak suyun ısınma hızını kontrol ettim. Alelacele yaptığım kahvaltıdan sonra da, perdeleri hemen her zaman kapalı balkon kapısının yanına sandalyemi çekerek, beklemeye başladım. Etrafta kimsecikler yok. Kasabanın tek caddesi, çok soğuk geçen kışın da etkisiyle, kuş uçmaz, kervan geçmez bir görünümde. Çayı tazelemek için mutfağa gitmeleri-

mi saymazsak, sürekli olarak perdenin aralığından caddeyi kontrol ediyordum. Aklımdan geçen, Handan'ı yoldan eve doğru gelirken görürsem eğer, camdan işaret ederek yönlendirmek, ya da kapıyı çalmasına fırsat vermeden onu merdivenlerde karşılamaktı.

Bir ara, salonun köşesindeki ilaç dolabındaki eşantiyon ilaç kutularını tumturaklı bir şekle sokmaya dalmışken, kapı çaldı. Heyecanla koştum. Evet, gelmişti nihayet. Kapının önünde gülümseyerek bana bakıyor. Üşümüş besbelli. Üzerinde, ilk maaşımı aldığımda satın alıp gönderdiğim, o günlerde pek bir moda olan harmaniye tarzında yün bir palto, her zamanki kot pantolonu, başında ablasının beresi, elinde küçük bir valizle, karşımdaydı işte. Hızla içeri alıp kapıyı kapattım.

"Kimse görmedi, değil mi?"

"Yoo... Ortalıkta kimse yok ki zaten. Otobüsten sadece ben indim."

Baş başa geçirilen yaklaşık bir saatten sonra, çayı yeniden demlemek için mutfağa giderken, kapının zili çaldı!

Tüm hafta, cumartesi ve pazar Keskin'de olmayacağımı, Ankara'ya gideceğimi yayarak, işi garantiye aldığımı düşünürken bu zil de neyin nesiydi? Acil bir hasta mı acaba? Hemen açmadım kapıyı ve sessizce bekledim bir süre. Zil tekrar çalınca, korkarak yavaşça açtım. Karşımda, Yirik Salih'in her daim pasaklı ve sürekli sırıtan garsonu Samet. Üzerinde sanki doğduğundan beri hiç değişmemiş gibi duran ceket-forma arası tuhaf giysisiyle, karşımda dikiliyor. Elinde üzeri ince bir kâğıtla örtülüp, su şişesiyle sıkıştırılmış geniş bir tepsi, sırıtıyor, her zamanki gibi.

Pek memnun olmadığımı belli ederek, "ne var?" der gibi baktım yüzüne.

"Sinan Abi gönderdi. Doktor Bey'e götür dedi. Afiyet olsun diyor..."

Hımm... Sinan Abi yemek göndermiş... Biraz daha bakıştık karşılıklı.

"İyi... Hadi, git mutfağa bırak o zaman," dedim çaresizce.

Samet, tepsiyi öylece mutfağa bıraktı ve özellikle etrafa bakınmadığını belli ederek, kafası önünde hızla ayrıldı evden.

Handan, kapı çaldığında gizlendiği odadan yavaşça çıkarak, yanıma geldi.

Tepside, iki ayrı tabakta kuzu külbastı, üç-dört parça pide, tepsinin ortasına yerleştirilmiş küçük bir votka, bir kâsede kavrulmuş badem ve yine geniş bir tabakta üzerine kahve serpilmiş elma dilimleri var. Şaşkınlıkla bakan sevgilime dönerek:

"Sinan Abi göndermiş," dedim, çok sıradan bir şeyden söz eder gibi. "Çok sever beni. Galiba seni gördü buraya gelirken."

Salona giderek, perdeyi araladım. Perdenin hafifçe açılıp, kafamın görünmesiyle birlikte, evin tam karşısındaki küçük tekel bayisini çalıştıran Sinan Abi'nin, elindeki rakı bardağını camekanın ardından bana doğru kaldırdığını gördüm.

"Şerefe," diyordu, Sinan Saraçoğlu. "Şerefe... Her şeyi başından beri biliyor ve izliyordum. Kızın gelişini, eve girişini, hepsini gördüm. Size, bir-iki saat kadar hasret giderme mühleti tanıdım. Sonra da karnınızın acıkacağını tahmin ettim. Senin hangi kebabı sevdiğini bilirim zaten. Her zaman rakı içersin, lakin bu sefer votka iç. Ağzın kokmasın. Bademi ve kahveli elmayı unutacağımı da zannetme..."

Perdeyi kapatıp mutfağa doğru yürürken, insan denen canlının en iyi kasabalarda tanınabileceğini ve burada yaşayacaklarımın ruhumda derin izler bırakacağını şimdiden anlamıştım...

Yalan

Yazın ilk günleri. Polikliniği bitirdim, yorgun argın muayenehaneye gidiyorum. Serkan, etrafı temizlemiş, kapının önünde dikiliyor. Benden başkasına iğne yaptırmayan yazı işleri müdürünün iğnesini yapıp, gönderiyorum. Arkasından Ziraat Bankası müdürü uğruyor, çiğ köfte getirmiş. Tek koluyla ve iştahla tarif ediyor nasıl yeneceğini. Hep neşeli bir adam. Birden, bir traktör muayenehanenin önüne gelip, duruyor.

"Doktor bey, yetiş!" Traktörün arkasında sekiz-on kişi, altlarında çırpınan bir adam. Onlar bastırdıkça alttaki adamın çırpınması artıyor. Hemen kalkıp, römorkun üzerine çıkıyorum. Bir şey yapmam lazım.

"Durun, bırakın," diyorum. Herkes duruyor bir anda. Yatan adamla bakışıyoruz. Otuzlu yaşlarda, kumral, zayıf birisi. Aldırmaz bir tavırla ve epeydir tanıyormuş gibi:

"Kalk, içeri gel," diyorum. Üzerine abanmış olanlar bırakıyorlar adamı. Fakat, tetikteler. Adam, bir an duraladıktan sonra üstünü başını düzelterek gelip oturuyor karşıma.

"Ne oldu, hayırdır?"

"Yav," diyor, alaycı bir gülümsemeyle. "Bir türlü anlata-

madım. Boğazımda çekirdek var diyorum, inanmıyorlar."

"Nasıl yani?"

"Bildiğin kayısı çekirdeği. Bundan bir ay önce bahçede yerken takıldı. Hâlâ çıkmıyor."

"Bi baksam."

"Gel bak. Zaten göreceksin." Bakıyorum. Hiçbir şey yok. Psikoz bu.

Ağzı açık konuşmaya çalışıyor bir yandan:

"Nasıl, gördün di mi? Orada, duruyor işte."

"Tamam, gördüm. Boğazında duruyor," diyorum.

"Hah," diyor coşkuyla. Etrafa bakınıyor. "Nasıl gördünüz mü, haklıymışım," der gibi.

"Çıkartalım o zaman," diyorum.

"E, tamam, çıkart."

Arkaya elimi yıkamaya gidiyorum. Yanıma gelen Serkan'a: "Bana bir kayısı bul getir, çabuk."

Serkan az sonra bir kayısıyla yanımda. Çekirdeğini çıkarıp, avucuma saklıyorum.

Beş dakika sonra, kimseyi bir türlü inandıramadığı(!), boğazından çıkardığım kayısı çekirdeğini eline almış, zafer kazanmış bir komutan gibi etrafına gösteriyor. Serkan'a, herkese çay getirmesini söylüyorum.

*

Sıcak bir öğleden sonra. Muayenehaneden dışarı bakıyorum. Sabah erkenden kasabaya gelen köylüler, ürünlerini satmış, Sümerbank'tan da alacaklarını almışlar. Öğleyi geçirmeden, kaçar gibi köylerine geri dönmeye çalışıyorlar. Traktörlerin arkasına yerleştirilmiş çuval, koli, yağ tenekeleri üzerinde oturan genç kadınlar, çocuklar, altlarında battaniye bir köşede çömelmiş yaşlılar. Sanki, mecburen ve geçici olarak geldikleri yasak bir mekândan hızla ayrılma telaşındalar...

İçinde her daim hazır bulunan steteskop ve tansiyon ale-

timin yanına, birkaç morfin ve enjektör koyduğum çantamı alıp, dışarı çıktım.

Elli yaşlarında, Adliye'den yeni emekli Salih Abi'nin evine gideceğim. Teşhisi Ankara'da, Numune'de koymuşlar. Akciğer kanseri. İleri derecede metastaz. Hiç ümit yok. Evinin önünde, taze sebzelerin efildediği küçücük bir bahçe. Özen gösterildiği belli. Köşede beş-altı arı kovanı. Kapının önünde bir sürü ayakkabı. İçerisi kalabalık. Salih, yatakta yarı oturur bir şekilde uzanmış, tavana bakıyor. Kadınlar kendi aralarında bir şeyler konuşuyor. Bir kaç çocuk koşturuyor ortada. Beni görünce hareketleniyorlar. "Çıkartma Allah aşkına," ısrarlarıyla ayakkabıyı çıkartıp, içeri giriyorum. Salih'in gözleri ışıldıyor. Kalkmak ister gibi bir şeyler yapıyor. Yanına gidip, yavaşça çöküyorum başucuna. Biraz bakışıyoruz:

"Nasılsın bugün? Çok iyi görünüyorsun."

"İki gündür çok iyiydim. Hatta dün ilk defa iki kase tavuklu şehriye içtim. Hanım yapmış söylemesi ayıp. Ama, ben senin taktığın o serumdan diyorum. O iyi geldi bence." Biraz duruyor sonra. "Bugün hiç uyumadım ama ağrıdan. Sabaha kadar mahvoldum."

"Onu hallederiz, o kolay. İğne yapcam zaten şimdi."

"Fakat dün anladım doktor bey. Kalkacağıma inandım dün. Şu bulantı olmasa. Bir de ara ara şu ağrı. Aslında hiçbir şeyim yok."

"Öyle tabi. Söylüyorum sana, inanmıyorsun."

İğneyi yapıyorum.

Getirdikleri kahveyi içiyorum. Ağrısı geçtiği için biraz daha iyi artık..

Onu çok şaşırtacak bir cümle kurmalıyım şimdi:

"Ne zaman yiyeceğiz tavayı?"

"Değil mi yav. Valla nasıl mahcubum, biliyor musun?"

"Hayır, niyetin yoksa söyle, ben yaptırırım Mithat'a."

Telaşla ve kızarak konuşuyor:

"Bırak Allah aşkına doktor bey. Ben sana yedirir miyim Mithat'ın tavasını." Tamam, çıkarttım rotasından. Heyecanla devam ediyor: "Allah nasip ederse biraz ayağa kalkayım. Sen tavayı gör o zaman. Şimdi, yengen yapar da, benim elim değmese olmaz. Domatesini, biberini, sarımsağını doğru koymuyorlar. Bir de ben eti terbiyeliyorum biliyor musun. Kuzu. Hafif de yağlı olacak..."

Kahve içmeyi uzatıyorum mahsus. Uzun uzun tava tarifi yapıyor...

*

Sağlık merkezinin önüne çıktım, Ankara'ya gidecek otobüsü bekliyorum. Arkamda Toprak Mahsulleri Ofisi'nin siloları. Önünde kamyonlar, traktörler sıralanmış. Hepsi de buğday yüklü. Yazın son günleri artık. Hasat zamanı. Kamyon şoförleri sırtlarını tekerlerin gölgesine yaslamış sessizce bekleşiyorlar.

Kimseye haber vermeden Ankara'ya gideceğim. Akşam Mülkiyeliler'de yemek var. Behçet'i görürüm belki. Oktay'a uğrarım sonra. Şiir. Rakı.

Biri bana doğru koşuyor. Odacı Kerim bu. Bir gözü iyi görmez ve doğuştan mikrosefali. Çok severim. Telaşla yanıma geliyor. Her zamanki ürkek haliyle:

"Cenaze varmış hocam. Savcı bey soruyor. Doktor bey yerinde mi diye."

Yattı bizim Ankara hayali.

Kös kös dönüyorum Sağlık Merkezine.

On iki yaşında bir çocuk. Postanede çalışan bir tanıdığın oğlu. Babasının ruhsatlı silahı ile oynarken karnından vurmuş kendini. Çocuklukla ergenlik arası bir yerde. Bıyıkları yeni çıkmış. Sessizce yatıyor. Kurşunun giriş yeri belli, çıkış yeri yok. Çekirdek içeride, onu bulmam lazım. Savcı silahla

eşleştireceği için önemli. Kan ter içinde çekirdeği arıyorum. Yok. Tüm organları çıkartıyorum. Bulamıyorum. Bir tek bağırsakları kalıyor. Bir kova istiyorum. Bütün içeriği sıyırıyorum. Kovadan "çınnn" diye bir ses. Nihayet.

Özenle yerleştirip dikiyorum, silip temizliyorum. Babası gelmiş, yanında bir polis. Kapının önünde.

"Kurşunu hemen buldum. Zaten iç kanama, anında ölmüş. Hiç acı çekmemiş," diyorum.

Omzuma sarılıyor. Birer sigara içiyoruz.

*

Bir yaz günü Bergama'dayım. Psikoterapi Kongresiydi galiba. Sabah, kaldığım otelde bir gazetede gördüm resmini. Bir de duyuru var yanında. "Bugün arkadaşımızı mezarı başında anıyoruz." Selim Martin. Selim. 80 öncesi. Tıp fakültesindeyim. Siyasaldan gelmişim. Yurtlarda kalıyorum. Geçmiş zaman, bir şey olmuş. Kaldığı odaya gittim, konuşacağım. Odaya girdiğimde saz çalıyordu. Sazı bir kenara koydu. Çay içip konuşuyoruz. Ben elbisesine bakıyorum. Tertemiz tiril tiril bir elbise. Bunca toz dumanın ortasında, vakit bulup nerde ütüledi acaba diye düşünüyorum.

Ankara'dan geldiğimi biliyor. Siyasal'ın çatısındaki "Tek Yol Devrim" yazısının nasıl yazılmış olabileceğini konuşuyoruz. Yazanı, tek kolundan tutup aşağı sarkıtmaları lazım. Öyle bir yazı. Selim'i 12 Eylül'den sonra Bayraklı'da kaldığı evde sorgusuz sualsiz öldürdüler. Çok üzüldüm. Yıllar sonra bir sahil kasabasında mezarına gidecekmişim demek ki. Bizimse ömrümüz varmış. Ne yapalım, yaşarız. Gittim Bergama mezarlığına. Öğleden önceki oturuma yetiştim ama.

"Abi, gözlerin kıpkırmızı, bi şey mi oldu?"

"O, alerjik konjonktivit. Güneş ışığı gözlerimde alerji yapıyor. Ondandır."

Yaralarım nedendir?

Bazı şeyler insana geri dönülmez yollar çizer. Bir sarsıntı, bir kırılma olur hayatınızda ve sonra hiçbir şey eskisi gibi olmaz.

Yirmi üç yaşında genç bir hekimsiniz. Anadolu'nun ortasında, bozkırın tüm hüznü ve yakıcılığıyla sarıp sarmaladığı bir kasabaya tayininiz çıkar. Elinizde titrek reçeteler kalakalırsınız ortalık yerde. Uzayda kaybolmuş gibisinizdir.

Sağlık ocağındaki beş ya da altıncı ayınızı bitirdiğiniz bir günün sabahı, "ölü defin raporu"nu yazmanız için cenaze sahibi bir adam gelir. Kasabanın epeyce dışında yoksul bir mahalleye yürüyerek gidersiniz. Ailenin ne arabası ne de taksiye verecek parası vardır.

İnanılmaz bir yoksulluğun ortasında, sessizce bekleşen insanların arasından, bir odanın köşesindeki sedirde yatan ölü çocuğun yanına varırsınız. Çocuğun yüzü size çok tanıdık gelir. Bir ara gözünüz sedirin yanındaki komodinin üzerinde duran şişeye ve altındaki reçeteye takılır. Kendi yazınızı tanırsınız hemen. Reçetenin üzerinde yarısı içilmiş öksürük şurubu... Tamam. Bu geçen hafta muayene ettiğiniz zatürre-

eli çocuk. Epeyce bir antibiyotik de yazmıştınız ama onlar nerede? Antibiyotikler işe yaramadı mı acaba? Defin raporunu yazmak için kapının girişindeki çekyatta otururken babaya yavaşça sorarsınız:

"İlaçların hepsini de kullanmıştınız değil mi?"

Biraz duralar baba, sonra özür diler gibi konuşur:

"Bugünlerde biraz durumumuz yoktu Doktor Bey. Öksürük şurubunu alalım da iğneleri sonra yaptırırız dedik..."

İşte o günden sonra yazdığınız her reçete elinize yapışır. Çocuk hastaların reçeteleri hele. Geceleri sıkıntıyla uyanır, gündüz yazdığınız reçeteleri bir kez daha geçirirsiniz zihninizden. Yazdığınız ilaçları alıp almayacağını, nasıl alacağını sormadan gönderemezsiniz artık hastayı. Artık hiçbir şey eskisi gibi olmaz hayatınızda.

*

Sonra aradan bir zaman geçer, bozkır kasabalarında altıyedi yıl, bin yıl gibidir. Bazı şeyleri unutmayı da öğrenmişsinizdir. Hastanenin başhekimi, rotasyonla gelen genç cerrah ve yaşlı pratisyen meslektaşınız, Kurban Bayramı tatili için gitmişlerdir. Sabah içinizde bir sıkıntıyla odanızda otururken Savcı Bey'in yardımcısı adli bir olay için gideceğinizi haber verir. Kasabanın etrafını çevreleyen tarlaların birindeki bir ölümlü kaza için malum ekiple yola çıkarsınız. Aylardan temmuz ya da ağustos. Güneş henüz tepede değil. Hasat zamanı. Bozkıra yayılmış geniş tarlaların ortasında karıncalar gibi kımıldanan insanlar. Arkalarında buğday yüklü vagonlarıyla, traktörlerin üzerindeki yorgun çiftçiler uyku akan gözleriyle sizi süzerek yanınızdan geçip giderler.

Tarlanın henüz biçilmemiş başaklarının arasında yatan

genç bir ölü. Her yıl hasat zamanı kasabaya gelip birkaç ay gece gündüz çalışan Adanalı biçerdöver şoförlerinden birinin oğlu. Babasının yanında, ona yardım için gelmiş. Gündüz vaktinin tahammül edilmez sıcaklığından kaçarak özellikle akşam serinliğinde çalışan biçerdöverlerden biri bu. Baba-oğul iki gündür uykusuz aralıksız çalışmışlar. Çocuk, uykusuzluğa dayanamayıp mola verdikleri bir sırada, gidip tarlanın kenarındaki başakların altına gocuğunu sererek yatmış uyumuş. Gecenin karanlığında buğday yüklü bir traktör görmemiş çocuğu, tam kafasının üzerinden geçmiş.

Tarla sahibinin canı sıkkın. Onun derdi buğdayların biçilmesi, "Aksar mı aksamaz mı", hasat bekliyor. Savcı, bayram sabahı çağrılmaktan pek mutsuz. Doktor Bey, "Klasik otopsiye gerek yoktur," dese de çabucak eve dönse herkes.

Baba, ağzında külü yarılanmış bir sigara, acıdan donmuş bir halde, yerde yatan oğluna bakıyor. Traktörün şoförü biraz ötede, jandarmaların arasında savcıya bir şeyler anlatıyor.

Yorulur, oradaki bir taşa çökersiniz. Ayağında Adana şalvarı, esmer yanık yüzündeki derin acıyla suskunca bekleyen baba bir ara, kafasında yaptığı konuşmayı bitirmiş de bir sorunun cevabını veriyormuş gibi konuşur: "Adana'dakiler soruyordu bu sene kurban kesecek miyiz diye, arayıp söyleyeyim bari. Kurbanı kestik. Allah kabul etsin."

Sabah rüzgârıyla efildeyen sarı başakların arasında bırakır gidersiniz delikanlının yoksul bedenini. Artık bundan sonra eski Ercan olamazsınız. Kalan ömrünüzde bozkırda esen tüm rüzgârlar hep o çocuğu hatırlatır size. Ekmeğinize kan bulaşmıştır artık. Evet, bundan sonra hiçbir şey eskisi gibi olmaz.

*

Aradan yıllar geçer. "Artık beni hiçbir şey kolay kolay şaşırtmaz," denen yaşlara gelirsiniz. Anadolu'nun ortasından, etrafını Anadolu sarmış İstanbul'un ortasına gelirsiniz. Esasında çok değişmemiştir hayatınız. Etrafta küçük Sivasların, Erzincanların, Giresunlarm olduğu bir semttir burası. Hastalarınız aynı. Dertleri aynı.

Bir süre önce ziyaret ettiğiniz bir köy derneğinde doğulu bir ailenin hikâyesine şahit olursunuz. Aile on altı-on yedi yaşındaki kızlarını kendinden yaşça çok büyük bir adamla evlendirir. Kız çaresiz evlenir. Bir süre sonra dayanamaz, evden kaçar. Baba kabul etmez, tekrar adama teslim edilir. Kız tekrar kaçar. Baba evine dönemediği için de başka bir şehirdeki akrabalarına gider. Akrabalar haber verir aileye. Gider, oradan da alıp getirirler. Kız bir süre sonra başka şehirlere de gider. Kendince başının çaresine bakar. Aileye göre kötü yola düşmüştür. Abileri tekrar bulur getirirler İstanbul'a. Üç kardeş, kız kardeşlerini bir arabaya bindirip bir süre gezdirirler. Nasıl öldüreceklerini bilemezler. Nihayet otobanda bir viyadüğün kenarına gelirler. Kızın aşağıya kendiliğinden atlayıp intihar etmesini isterler. O başına gelenleri ve gelecekleri çoktan kabullenmiştir artık. Sadece bir şey ister abilerinden:

"Abi, aşağısı çok yüksek. Korkuyorum. Gözümü bir şeyle kapatın ne olur. Kurbanın olum abi, gözümü kapatın."

Bundan sonra ne olur biliyor musunuz? Yolunuz yokuş olur. Her sabah işinize giderken kullandığınız o viyadük size Sırat Köprüsü gibi gelir. Gözünüz korkuluklarda, kendisini ölmeye zorlayan ağabeylerinden sadece gözlerinin kapatılmasını dileyen o bahtsız kızın silüetini arar. Bir mezarlığın

yanından geçerken duyduğunuz yalnızlık ve çaresizliğin aynısını her sabah o viyadüğün üzerinde yaşarsınız.

Yaşadıklarınızdan kan ter içinde kalırsınız. Ama bir şeye hâlâ inanırsınız nedense. Bu dünyada hâlâ rüzgârlar esiyor ve onlar sizin terinizi kuruturlar. Mutlaka kuruturlar...

Silah çeken belediyeci

Mecburi hizmetin beşinci yılıydı. Görev yaptığım küçük kasaba, başkente oldukça yakındı, ama binlerce kilometre uzaklarda yaşıyor gibiydim.

Yorulmuş, usanmış, başlangıçtaki saf duygularımdan giderek uzaklaşmış, en kötüsü de hafta sonu Ankara pavyonlarına dair edindiğim yeni eğlence alışkanlığım için gittikçe daha çok paraya ihtiyaç duyar hale gelmiştim. Aldığım mütevazı pratisyen hekim maaşı artık gece heyecanlarıma yetmiyordu.

Tam bu sırada kasabanın her dönem başka bir partiden belediye başkanlığını yapan Ahmet Salcı'nın, "Doktor bizim kararlarda belediye tabibinin de imzası olmalıymış. Bizde doktor yok. Sözleşmeli doktorumuz olur musun?" önerisine can havliyle atlamıştım.

Haftada bir belediye encümeninin aldığı kararların altına, belediye tabibi olarak ben de imzamı atacaktım. Bunun için toplantılara katılmama da gerek yoktu ve işin en güzel tarafı devletin verdiği maaşın üçte biri kadar da belediyeden alacaktım.

İlk zamanlar her şey çok iyi gidiyordu. Ay başlarında Belediye'nin kısa boylu, biçimsiz, konuşmaya başladığında ne dediği anlaşılmaz, her zaman kırmızı kravatlı muhasebecisi Selami, çalıştığım sağlık ocağına uğruyor, burnumun dibine kadar gelip, dudağının kenarındaki tükürüklerle konuşarak, sanki gizli ve yasal olmayan bir işi yerine getiriyormuş gibi küçük bir zarfın içindeki parayı, gizemli bir tarzda masaya bırakıyordu.

Selami, kasaba belediyelerinde ve kamu kuruluşlarında sıkça rastlanan bir uygulamanın tabii sonucu olarak, oranın yerlisinden bir personeldi ve muhasebeciliği de sonradan uydurulmuş bir işti. Her daim belediye başkanı Ahmet Abisi'nin sırdaşı, köylüsü ve tabii ki akrabası idi. Belediyenin tüm pis işlerinin Selami'den geçtiğini duyardım ama laf açıldığında, "Beni hiç ilgilendirmez kardeşim, yeter ki benim paramı doğru düzgün versinler," diyordum.

Soğuk geçen bir kışın sonlarına gelmiştik. Her şey kendi halinde ve alışkanlığında giderken, tadımı kaçıran bir şey oldu. Selami, son iki aydır parayı getirmez olmuştu ve işin kötüsü benim de paraya o hafta çok ihtiyacım vardı. O gün, belediye tabibi olarak imzalamam gereken evrakları getiren başkanın odacısı Kör Şaban'ı evrakları imzalamadan, azarlayarak geri gönderdim.

"Selami'ye söyle, doktor bey imzalamıyormuş dersin," dedim. Bakalım ilk mesajım nasıl algılanacaktı?

Şaban bir şey anlamadan bir süre sırıtarak yüzüme baktıktan sonra, sesini çıkartmadan çekti gitti.

Ertesi gün herhangi bir haber çıkmadı Belediye'den. Canım daha da sıkılmıştı doğrusu. Bu belediyeciler bir türlü laftan anlamıyorlardı. Hafta sonu geliyordu ve Reis'in oğlu Haluk'la Maltepe'deki Elizi pavyonda çalışan Perihan'ı dinlemeye gidecektik, ama param yoktu.

Dayanamadım ve Selami'yi telefonla aradım. Önce usul-

dan başlayan sesimin tonu giderek sertleşiyordu:

"Arkadaş paramı gönderin. Ayıptır ya. İnsanda biraz utanma olur..." falan diyerek üst perdeden devam ettim.

"Paramı gönderinceye kadar da evrak mevrak göndermeyin, imzalayan puşttur," diyerek telefonu Selami'nin yüzüne kapattım. Selami her zamanki gibi ne dediği anlaşılmaz cümlelerle bir şeyler söylemeye çalışıyor, anladığım kadarıyla kabahati belediye başkanına atıyordu.

Birkaç gün daha geçti. Belediye'den yine ses seda çıkmayınca, sabahları ara sıra mercimek çorbası içtiğim Kürt Mehmet'in Merkez Lokantası'ndan çıkıp bir hışımla belediyeye gittim.

Boğazlı kazağım, bıyıklarım ve kısa gemici siyah paltom, mercimek çorbasının sıcaklığı ile de buluşarak içimde farklı bir güven duygusu oluşturmuştu.

İkinci kattaki muhasebe odasına girdim. Odanın en dibinde oturan Selami, önündeki evrakları uzun uzun ve aptalca bir edayla süzüyor, hemen yanındaki masada oturan yardımcısı Gülnaz, eski daktilonun ağzına yerleştirdiği beşinci karbon kâğıdının ucunu düzeltmeye çalışıyordu. Gülnaz beni görünce gülümsedi ve mutlu oldu. Hafif işveli bir tavırla uzatarak:

"Günaydın doktor bey, hoş geldiniz," dedi.

Gülnaz'a zoraki gülümseyerek direkt konuya girdim:

"Selami, kardeşim benim paramı niye göndermiyorsunuz ya? Kaç kere söyleyeceğim size. Başkana da söyledim kulüpte. Evrakları imzalatırken iyi, para vermeye gelince hava... Öyle mi? Haksızsam söyle! Sonuçta Belediye'nin tabibiyim. Oraya yazmışsın. Sözleşme yapmışsın. Bu adam doktorumuzdur demişsin. Olmaz ki kardeşim, insanda biraz utanma olur," falan filan diyerek konuşmaya devam ederken, o ana kadar garip bir suskunlukla beni dinleyen Selami, eliyle "bi dakka" der gibi bir işaret yapıp, oturduğu masanın al-

tına eğilerek en alttaki çekmeceden bir şey aramaya başladı. Kısa bir süre sonra aradığı şeyi bulmuş olacak ki, kararlı bir şekilde yerinden kalkıp bana doğru yürümeye başladı. Ben hâlâ kapının pervazına yaslanmış biraz da Gülnaz'a doğru dönmüş, haklılığımı anlatan bir şeyler daha söylemeye devam ediyordum.

Bir ara bana doğru gelen Selami'nin sağ elinde bir tabanca gördüm ve anında sustum. Selami yanıma kadar geldi ve her zaman konuşurken yaptığı gibi burnumun dibine kadar yanaştı. Benim yarım kadar boyu olmasına rağmen, aniden sol eliyle göğsümden yakaladığı boğazlı kazağımı alttan yukarıya boğazıma doğru sıkmaya başladı. Bu arada kapıyı da ayağıyla iterek kapatmıştı.

Benim nutkum tutulmuş, korku, şaşkınlık ve çaresizlik duygularıyla Selami'ye bakıyordum. Selami sol eliyle ve kendinden hiç beklenmeyen bir kuvvetle boğazımı mengene gibi sıkarken, sağ elindeki tabancayı da şakağıma bastırmış, beni duvara iyice yapıştırmıştı.

"Yeter lan artık... Para para para... Yok lan işte!... Sen yoktan anlamaz mısın oğlum? Vuruyum seni de kurtulayım amına koyim..."

Benim dilim damağım kurumuş, aklımdaki her şey uçup gitmiş, korkmayı bile unutmuştum.

Gülnaz kısa bir şaşkınlıktan sonra koşarak yanımıza geldi. "Selami Abi napıyosun ya? Abi bıraksana... Delirdin mi abi? Bıraksana ya."

Selami, biraz daha "Sıkıyım mı lan, ha, sıkıyım mı?" dedikten sonra kolunu çeken Gülnaz'ı da çırparak beni bıraktı ve tekrar yerine geçti. Bu arada hem silahı çekmecedeki yerine koyuyor hem de Gülnaz'a konuşmaya devam ediyordu:

"Kızım ben ne yapayım ya? Herkes para para diye bana geliyor. Başkan bir yandan, müteahhitler bir yandan amına koyim... Müfettişler zaten tepeme dikilmiş açığımı kollu-

yor. Milletin keyfi yerine gelsin diye biz okkanın altına gidiyoz. "Durumun nedir Selami, sakatta mısın?" diyen bi Allahın kulu yok. Bizim götümüze yılan girmiş, onu çıkartmaya çalışıyoz, bi de bu hıyar çıkmış başımıza, habire para istiyor. Şerefsizim usandım canımdan!..."

Ben bir yandan boğazıma kadar sıyrılan kazağımı düzeltip, ne yapacağıma karar vermeye çalışırken, Gülnaz da tuhaf bir mahcubiyetle benden özür dilemeye çalışıyordu.

"Doktor bey kusura bakmayın, istemeden oldu" falan diyordu.

Biraz daha dikildikten sonra, "Ben gidiyorum o zaman," gibi garip bir cümle fısıldayarak kapıdan dışarı çıktım. Hiç kimseye bakmadan ve kimseyle konuşmadan sessizce sağlık ocağına kadar yürüdüm. Akşama kadar tam bir suskunluk içinde kimseye hiçbir şey söylemeden işimi yaptım. Şaşkın, düşkün ve anlamsız bir ruh hali içindeydim. Bütün bunlara rağmen içime daha önce pek fark etmediğim bir "yalınlık" duygusu oturmuştu sanki.

Akşam üzeri her zamanki gibi "Şehir Kulübü"ne gittim. Kapıyı açıp içeri girdiğimde kulübün ve içindekilerin her zamankinden hiçbir farklarının olmadığını düşündüm. Farklı olan, değişen, sadece bendim sanki.

Ziraat Bankası müdürünün oturduğu masaya doğru yürümeye başladığımda hemen yanındaki masada Selami, belediyeye iş yapan birkaç müteahhitle oturmuş rakı içiyordu. Beni görünce ayağa kalktı:

"Doktor bey, hocam, buyurmaz mısın?" diye bağırdı.

Hipnotize olmuş gibi Selami'nin masasına doğru yürüdüm.

Selami:

"Bize küsmedin di mi doktor bey, bugün biraz üzdük seni... Artık kusurumuza bakmazsın... Hah hah ha..." diyerek güldü.

"Yok canım n'olacak ki?" diye mırıldandım. Karşılıklı bir süre manasızca bakıştık. Selami, sahici olduğuna yemin edebileceğim bir samimiyetle sarılarak kucakladı sonra. Ne yapacağıma bir türlü karar verememiştim. Birkaç anlamsız cümle daha söyleyip hemen yanındaki PTT müdürünün masasına çöktüm. Rakı istedim.

Selami ise, masadaki müteahhitlere, ağzından tükürükler saçarak benim ne kadar kıymetli ve kaliteli bir insan olduğumu ve beni ne kadar çok sevdiğini anlatmaya devam ediyordu...

Arkadaşlara söyle, ölmeyi öğrendim

Bir sanat yönetmeni arkadaşım aradı geçenlerde. Mühendis bir erkek kardeşi vardı. Çok zeki, parlak bir genç. ODTÜ'yü bitirip evlendiğini, Ankara'ya yerleştiğini hatırlıyorum. Sonra duyduk ki boşanmış ve hiçbir şey yapmaya karar veremeyen tüm erkekler gibi, çok önemli bir şeye karar vererek (!) askere gitmiş; bir ay sonra da kendini Hakkari'de bulmuş. Arkadaşım, "Seni bir görmek istiyor, önemliymiş," dedi.

Birkaç gün sonra Eren çıkıp geldi. Esmer ve genç yüzünü, erken oluşmuş çizgileriyle yaşlı gösteren bir bakışla, geçti, yavaşça oturdu karşıma. Arkadaşıma çok benzeyen bir delikanlı, sırım gibi. Biraz hoşbeşten sonra kendiliğinden aktı sohbet. Aslında o konuştu, ben dinledim. Daha çok da ayrıldığı eşinden söz ediyordu.

"... *Eşimi ilk gördüğümde mühendislik ikinci sınıftaydım. Ders notu almak için Emek'te, bahçe içinde, küçük bir evde oturan bir kız arkadaşımın evinin kapısını çalmıştım, bir bahar günü. Daha önceden hiç görmediğim genç bir kız açtı kapıyı. Ev arkadaşıymış. Arkadaşım, ara sıra şikâyetlene-*

rek söz ederdi ondan. 'O güzel kız buymuş demek,' diye düşündüm. Figen.

O günden sonraki on yılımın hemen her anında sadece o vardı. Ara sıra bakıyorum da eski mektuplarımıza, aynanın kenarına sıkıştırılmış ve bugüne kadar taşıdığım küçücük notlara, yazdığım şiirlere. Aklımı kaybetmiştim sanki.

Telefonda gece yarısı sesini duymadan uyuyamazdım.

Avuçlarının içini öper, yanından ayrılırken kokusunu taşıyan bir eşyasını alıkoyardım mutlaka. Evine yaklaşırken duraklarda beklemeye tahammül edemeyip, otobüsten inerek koşmaya başlardım, evine doğru. Sadece sarılır, öylece dururduk... Dakikalarca... Sonra evlendik. 1998'de. Ben bir madencilik şirketinde işe girdim, o da yeni yayımlanmaya başlayan bir dergiye muhabir oldu... Sonra?... Sonrası, litost. 2008'e kadar yaşadıklarımı düşündüğümde çoğu zaman çaresiz kalırdım anlatmak için, ta ki "litost" kelimesine rastlayıncaya kadar. Çekçe bir kelime. Yalnızlık, hüzün, öfke, hayal kırıklığı, utanma, çaresizlik, isyan ve daha birçoğu. Hepsini kapsayan bir kelime. Derin bir "iç çekiş" yani. Ders notlarını almaya gittikten on sene sonra boşandık."

Biraz durdu Eren ve mahcup bir tebessümle yüzüme baktı.

"Aslında sizin gizli bir hayranınızım. Ablamdan duyardım isminizi. 1990'larda yayımlanan bir dergideki yazılarınızı okurdum. O günlerde yazdığınız bir yazıyı bazı akşamlar hâlâ okurum. Her seferinde de içim sızlar."

Biraz yıpranmış bir fotokopiyi elindeki kitabın arasından çıkartarak uzattı. Hemen tanımıştım yazımı.

"... Böyle olmayabilirdi demenin hiçbir anlamı yok biliyorum. Ama böyle oldu. Böyle oldu ve müjdeler olsun, arkadaşlara da söyle, ben yavaş yavaş ölmeyi öğrendim. Boğazlı kazak ve kocaman bıyıklarımla dünyaya meydan okuduğum o günlerden, kırık gülümsemeleriyle yüreğimi kanatan, şimdi uzaklar-

da, artık kucaklayamadığım, ayrılığın planlarını sessizce ezberlediğim solgun bir kız kaldı. Ve o çanta, hep içimi sızlatan. Başını öne her eğişinde gençliğimi, yanağını öpmek için uzandığımda Ankara'yı ve ellerini koynunda kavuşturup her susuşunda İstanbul'u anlatan o kızdan, şimdi sıkıntılı bir yağmur, içimi ürperten bir kasım soğuğu ve söylenmemiş onca şey kaldı. Benden çok uzaklarda ve ne yazık, hep bana dair. Beni anlıyorsun değil mi? Ne kaldı bana çaresizliğimden başka, nereye gidebilirim, ne yapabilirim? Artık akşam kendini dayatıyor. Mektupların hiçbir hükmünün kalmadığı, hesap numaraları ve randevuların ezberlendiği soğuk akşamlar ve her seferinde yıkayıp kendimi alkolle, yaralarımı yaladığım o telefonlar. Bana yalnızca bunlar kaldı. Evet, artık akşam kendini dayatıyor ve ben çok yaşlandım. Ama müjdeler olsun, arkadaşlara da söyle, yavaş yavaş ölmeyi öğrendim..."

Bazı hikâyeler ne kadar da birbirine benziyordu. Fotokopiyi uzattım tekrar.

"Sonra ne oldu?" diye sordum.

"*Askere gittim. Yedek subay jandarma. Hakkari*," dedi.

Biraz dalgınlaştı o an... Sessizce baktım bir süre.

"Askerlik nasıldı?" diye böldüm suskunluğunu.

"*Askerlik işte. Nasıl olacak ki. Bir sene önce de döndüm. Eski firmam peşimdeydi zaten. Yönetici olarak işe başladım orada. İşim iyiydi, iyi para kazanıyordum. Ankara'nın etrafında yeni kurulan uydu kentlerin birinde, bir villada yaşamaya başlamıştım. Geç saatlerde, çoğunlukla sarhoş geldiğim bu evde, salonda üstüme bir şeyler çekip yatıyor, sabah erkenden de sessizce çıkıp gidiyordum işime. Figen'i uzun zamandır görmüyor, hiçbir haber de almıyordum. Çalıştığı gazeteden biriyle evlendiğini duymuştum. Adam yeni parlayan ünlülerden. Televizyonda program falan yapıyor. Seyrettiğinizde, gerçekten böyle birinin yaşayıp yaşamadığını merak ederek, parmağınızın ucuyla vü-*

cuduna dokunma isteği uyandıran, ama elinizin derisinin içine gömülüp kaybolacağı korkusuyla içinizi ürperten, "yeni dünya" canlılarından biri...

Bir gece yarısı ısrarla çalan cep telefonumun sesiyle uyandım. Numaraya baktım, o, Figen. Ağlıyor ve hemen yanına gelmemi istiyordu. Sesinde müthiş bir korku ve panik. Hızla evden çıktım. Gecenin sessizliğinde bomboş otobanda giderken ne olduğunu anlamaya çalışıyordum. Evine vardığımda ışıkları kapatmış, evin salonundaki radyatörün dibine oturmuş, korku ve şaşkınlıkla etrafına bakınırken buldum. Kocasıyla kavga etmişler. Adam yumruklamış bunu. Apartmandakiler kapıya dayanmışlar. Adam onlara da saldırmış. Salonun ortasına dikilmiş, haline bakıyordum, içim kıyılarak. Arabaya bindirdim, evime geldik. Sessizce banyoya girdi. Uzun uzun yıkandı. Pencerenin kenarında sigara içip, hiçbir şey düşünmeden onu bekledim. Biraz sonra yanıma, salona geldi. Önce divanın kenarına oturdu. Bir süre sonra ayağa kalktı ve bana dönerek:

"Ya, bir sarılsana bana n'olur," dedi.

Gittim ve sarıldım... Ağladığımı anlamasın diye bir yandan dişlerimle dilimi ısırırken, öte yandan kollarımın arasında, çaresizce, kendine bir yol arayan kaybolmuş ömrüme bakıyordum."

Eren, uzun bir süre sustuktan sonra, kafasını kaldırarak yüzüme baktı.

"Hocam, bu sarılma denen şey ne kadar önemliymiş meğer. Keşke çok daha önce birbirimize doğru düzgün, adam gibi sarılabilseydik. Biz kıymetini bilememişiz."

Sonra ne kadar daha konuştuk pek hatırlamıyorum.

Eren, önümüzdeki hafta da gelmek istediğini söyleyerek ayrıldı yanımdan. Vakit epey geç olmuştu. Arkadaşımın kardeşinin aslında konuşmak istemediği birçok şeyi, başka tür-

lü anlatmaya çalıştığını anlamıştım. Gencecik ömrüne sığdırdığı bunca acı ve sıkıntıdan, ona sağlam bir vicdan ve temiz bir kalp kalacağına çok emindim. Benim aklımda kalansa, sarılmayı unutmuş bir ülke. Bir yandan ağlayan, öte yandan kollarının arasında kendine bir yol arayan, kaybolmuş yıllarına acıyla bakan ülkem...

İnşaallah ölmüştür

Mecburi hizmetin üçüncü yılında sürgün olarak gönderildiğim B... İlçesi, adı gibi yüksek rakımlı, sert iklimli, insanları, ilişki biçimleri ve yargı değerleri ile acımasız bir kasaba idi.

Ama daha önceki çalıştığım kasabada edindiğim deneyimler, B... da çok işime yarıyordu doğrusu. Geldiğim ilk hafta lojman hakkı olmadığı halde yıllardır lojmanda oturan tıbbi sekreteri lojmandan çıkartmış, onun boşalttığı daireye Sümerbank'tan aldığım birkaç parça eşya, halı ve "Güven Mobilya"dan alınan tek kişilik ikiz yatakla yerleşivermiştim. Sağlık Merkezi'nde kullanılmadan bir köşede duran sobalardan birisini de salona kurarak kendimce eşya meselesini halletmiştim.

Hemşehrim olduğunu tesadüfen öğrenip çok sevindiğim Kaymakam, Sağlık Ocağı ile ilgili taleplerimi olabildiğince hızla karşılıyor, beni diğer bürokratlardan ayrı bir yerde tuttuğunu her fırsatta gösteriyordu.

Oldukça sert geçen kışı Sağlık Merkezi'nde muayeneler, şehir kulübündeki rakı sohbetleri ve çevre sağlık evlerinin denetlemesi ile geçirdim.

Bir gün, her zaman öğle yemeklerini yediğim restoranın yanındaki küçük depo gibi bir yerde kış boyunca bekleyen traktörün, birisi tarafından dışarı çıkartıldığını gördüm. Depo boşaltılıyordu. Hemen sahibini sordum ve depoyu kiraladım. Bir gün önce içinde traktör bekleyen depo o günün akşamı boyanmış, içine birkaç sandalye ve masa konmuş, kontrplakla ortadan ikiye bölünerek arkada küçük bir bölüm daha oluşturulmuş, neticede muayenehanem hazırlanmıştı. Özellikle akşamları sağlık merkezinden çıktıktan sonra muayenehaneye gidiyor, gece geç saatlere kadar bazen kitap okuyor, gelen gidenle çaylı sohbetler yapıyor ve özellikle yaz akşamlarında, civar köylerden gelen hastaları muayene ediyordum.

Tatlı, sessiz ve serin bir yaz akşamıydı. Vakit gece yarısına yakındı. Muayenehanenin önünde ayaklarımı bir sandalyeye uzatmış, oturduğum yerde iyice kaykılmış, gökyüzünü seyrediyordum. Birden uzaklardan bir gürültü hızla yaklaşmaya başladı. Kasabanın köylere giden ana caddesinin alt ucundan kasabaya doğru bir traktör, arkasında römorkla birlikte büyük bir hızla geliyordu. Gayri ihtiyari toparlanıp ayağa kalktım.

Traktör arkasındaki römorkta bulunan dört beş kişi ile birlikte parke yolda gürültüler koparark önümden geçti gitti. Civar köylerden birinden acil bir hasta taşıdıklarını ve doğal olarak kasabanın çıkışında bulunan sağlık merkezine gitmek istediklerini anlamıştım.

Sağlık Merkezi'nde o gece nöbetçi olarak, Ankara'ya tayin bekleyen, bu nedenle merkezdeki her işi elinin tersiyle yapma alışkanlığındaki Giresunlu Doktor Ferit vardı. Bunu düşünerek içim rahat tekrar koltuğuma yerleştim. Ama iş öyle olmadı. Ferit kimseye haber vermeden Ankara'ya gitmiş. Sağlık Merkezi'nde de kimsecikler yokmuş. Beş on da-

kika sonra aynı traktör bu sefer şoförün yanında bizim sağlık Memuru Erdinç'le birlikte benim muayenehanenin önüne kadar geldi ve durdu.

Traktörün arkasında şişman bir adam hareketsiz yatıyor, etrafındaki kadınlı erkekli altı-yedi kişi saçını başını yolup, göğüslerini döverek bağırıyorlardı.

Dinleme aletimi alarak hızla römorka tırmandım ve kadınları iterek adama ulaştım. İlk muayenede adamın epey önce öldüğünü hemen anlamıştım.

Geldiklerini söyledikleri köy zaten otuz-kırk km uzaklıktaki bir köydü ve toprak yolda kalp krizi geçirmiş bir adamın bu halde taşınıp B...'ya sağ ulaşması zaten mümkün görünmüyordu.

Seri ve hızlı hareketlerle diğer bulguları kontrol ediyor, her şeye rağmen, yakınlarını da tatmin etmek için kalp masajı yapmamın doğru olacağını düşünüyordum. Hemen uygulamaya geçtim. Adamın göğsüne iki elimi koyup masaja başlamamla birlikte, kadınlardan ikisi üzerime bağırarak atladılar.

"Eziyet etme, eziyet etme kör olasıca..."

Ben bir yandan masajı sürdürmeye çalışıyor bir yandan da kendimi korumaya uğraşıyordum. Erkeklere bağırdım:

"Ya kardeşim alsanıza şunları başımdan!"

Erkeklerden biri kadınları traktörden indirmeye çalışırken diğer yandan onları ikna etmek için, her hatırladığımda içimi titreten o cümleyi söylüyordu:

"Hadi bacım, bırakın, doktor diriltecek abimi!"

On-on beş dakika sonra, daha fazla uğraşmamın anlamsız olduğunu düşünüp kalp masajını bıraktım ve traktörden atlayarak muayenehaneye doğru yürüdüm. Erkekler beni kaygıyla izleyerek yanıma geldiler. Ağzımın içine bakıyorlardı. Üzgün bir ses tonuyla:

"Başınız sağ olsun," dedim.

Bir anda kopan çığlık sesleri, gece kulüpten çıkanları, yoldan geçen meraklıları da traktörün etrafına toplayarak epeyce bir kalabalığın birikmesine sebep olmuştu. Ellerimi yıkayıp ölüm raporunu hazırlaması için sağlık memuru Erdinç'e rapor kâğıdını, mührün yerini tarif ederken bir yandan da uzatılan sigarayı yakmaya çalışıyordum. Beş dakika geçmemişti ki, ölenin yakınlarından olduğu anlaşılan gençten birisi kalabalığı yararak telaş içinde kafasını kapıdan içeri uzattı:

"Doktor Bey yaşıyor, abim yaşıyor... Nefes aldı."

Bir anda buz gibi olmuştum. Sigaraları atıp hep birlikte ayağa kalktık. Biraz önce elinden gelen her şeyi yapan gayretli, şefkatli, acılarını paylaşan doktor gitmiş yerine becereksiz, ölüyü diriyi bilmeyen, boktan bir adam gelmişti. Etrafımdaki bakışların bu ani değişimle neye dönüştüğünü yıldırım hızıyla hissetmiştim. Dinleme aletini tekrar alıp, traktöre doğru hızla yürürken adamın gerçekten canlanıp canlanmadığını da düşünmüyor değildim. Zıpladım, traktöre tırmandım. Adam yine aynı biçimde hareketsiz yatıyordu. Yanına vardım, eğildim, dinledim. Etrafta derin bir sessizlik, bir mucize beklentisi vardı. Ama hayır... Adamda bir değişiklik yok, gerçekten ölü. Ama niye nefes alıyor demişlerdi o zaman? Biraz önceki masajların sonucunda oluşan mekanik havanın akciğerlerden boşalmasını "nefes" olarak algıladıklarını anlamıştım. Ama bir yandan da adamda tuhaf kıpırtılar hissediyor gibiydim. Nabzına bakarken fazlasıyla sıktığım için kendi nabzımı adamın nabzı zannediyor, daha çok paniğe kapılıyordum. Acaba bir şey mi atlamıştım? Şimdi ne yapmalıydım? Gerçekten yaşıyorsa bazı müdahalelerde geç mi kalmıştım? Adam canlı ise yakınları bana ne yaparlardı? Bütün bunlar kafamda şimşek gibi geçerken hemen kararımı vererek adamı yavaşça muayenehaneye indirmelerini söyledim. Kalabalık hemen yol verdi. Adam benim uydu-

ruk muayenehanenin uyduruk sedyesine yatırıldı. İkinci el alınmış EKG adamın kollarına, bacaklarına, göğsüne bağlandı. Starta bastım. Kalbim güm güm atıyor. EKG'nin ağzından ümitle düz bir çizgi çıkmasını bekliyor, bir yandan da içimden dua ediyordum: "Allah'ım inşallah ölmüştür, inşallah ölmüştür."

Ve evet EKG düz çizgi verdi. Nasıl rahatlamıştım. Biraz daha bekledim. Akan kâğıdı içimde bir rahatlıkla izliyordum.

"Aha bakın... Düz... Hareket yok... Ölmüş kardeşim... Allah'ın takdiri. Ben ne yapayım yani şimdi."

Biraz da alınmış tavırla EKG kâğıdını en yakındakinin eline tutuşturup koltuğuma doğru yöneldim...

Hadi, önce kendimizi kurtaralım

İki gündür aralıksız yağan kar yüzünden lojmandan sağlık ocağına bile zor gittim. Köy yollarının tamamı kapanmış. Hasta falan yok ortalıklarda. Güneş de yavaşça yüzünü gösteriyor sanki. Odacı Kasım Efendi'nin odama her girdiğinde yüzüne yerleştirdiği anlamsız bir gülümsemeyle birlikte sobaya doldurduğu kömürler, küçük odamı hamama çevirmiş. Fırtınayla birlikte yağan kar kasabanın içinde bile yürümeyi zorlaştırmış, ilk gün kesilen elektrikler de ancak bugün öğleyin gelebilmişti. Ne yapayım. Gündüzleri sürekli mektup yazdım. İzmir'e önce. Mecburi hizmetteki birkaç sınıf arkadaşıma. Darbeden sonra Paris'e kaçan mülteci dostuma. Herkese ve her şeye kızıp askere giden Nazif'e ve babama tabii ki.

"Oğlum, mektuplarını seyrekleştirme. Senden mektup gecikirse eski mektuplarını çıkartıyor dolaptan, onları okuyor baban. Sanki yeni gelmiş gibi üstelik. Abilerin gülüp duruyorlar adama," diyor annem.

Adliyenin arabasının geldiğini görüyorum pencereden. Mutemet Salim her zamanki kıvrak, neşeli haliyle iniyor ara-

badan. Onu gördükçe bu dünyada her şeyin yolunda gittiğine inanırsınız. Koridorda gülüşmeler var. Belli ki Salih hemşirelere laf atıyor. Az sonra odamda. Masanın kenarına yavaşça bırakılan küçük bir sarı zarf. Otopsi bilirkişi paralarını getirmiş. "Ölü parası" yani.

"Savcı bey, doktor bey uygunsa diyor, hazırlansın, keşif ve otopsi için Yenişıhlı köyüne gideceğiz."

"Açılmış mı ki yollar?" diyorum.

"Açılmış doktor bey. Köylüler çobanı da bulmuşlar zaten, bizi bekliyorlar."

İki saat sonra araçlarımızı, gidebileceğimiz en son noktada bırakmış, tepeye doğru tırmanıyoruz. Küçücük bir mağaranın önünde bekleşen beş-altı köylü bizi görünce hareketleniyorlar. İçeri iyice eğilerek giriyoruz. Sırtını duvara vermiş, başında kasketi, sırtında eski bir ceket, iki eliyle değneğine sarılmış, başı önünde uyuyormuş gibi duran dokuzon yaşlarında bir çocuk. Kamber... Küçük bir çoban çırağı.

İki gün önceki aniden başlayan fırtınada çoban sürüyü alarak zorlukla köye ulaşmış, lakin sürünün arkasında koyunları çevirmeye çalışan Kamber, belli ki sürüyü gözden kaybedince, ne yapacağını bilemeyerek, bulduğu bu küçük mağaraya sığınmış. Isınamadığı için de bir süre sonra donarak ölmüş.

Mağaranın önüne çıkartarak yere uzattık Kamber'i. Olay yeri zaptını yazdıracağım. Sonra da otopsi belki. Elbiselerini yokluyorum. Küçük bir çakı buluyorum cebinde, pazarlarda satılan türden.

"Kibrit olsaydı cebinde, kurtulabilirdi," diyor savcı, ne kadar umursadığını anlamadığım bir ses tonuyla.

"En azından içerdeki çalı çırpıyı yakar ısınırdı."

Birden çocukluk günlerime, Avanos'a gidiyorum. Kışın bitip, baharın yüzünü gösterdiği bir gündü. Beş-altı çocuk, Kıran'a "keme" toplamaya gitmiştik. Keme. "Trüf" yani. Şim-

dilerde şık restoranların tabaklarını süsleyen o pahalı mantar. Baharın ilk aylarında ve özellikle yağmurdan sonra, mezarlara yakın yerlerde, toprağı kabartarak kendini gösterir.

Ellerimizde sopalarla toprağı yararak, kemeleri toplayıp, torbalarımıza dolduruyorduk. Aniden başlayan bir yağmurla, o civarda çokça bulunan bir kaya altı mağarasına sığındık. Mağarada soğuktan titreşip beklerken, içimizde bizden biraz daha büyük bir çocuk alışkın el hareketleriyle mağaranın duvarlarını yoklayıp, bir şeyler aramaya başladı. Kısa bir süre sonra da, kâğıda sarılı bir tutam tuz ve onunla birlikte içinde sekiz-on tane kibrit çöpü ve eczasının bulunduğu küçük bir paketi duvardaki yarıklardan birinden çıkardı. Bir süre sonra, yaktığımız çalı çırpıyla ısınmış, torbamızdaki kemeler ve anamın koyduğu "keskiç"le karnımızı doyuruyorduk. Yağmur bitip mağaradan ayrılırken tuz ve kibrit çöpleri kâğıda sarılarak yine eski yerine konmuştu.

O gün biraz daha "büyüyerek" dönmüştüm kasabaya.

Yıllar sonra tıbbiyede okurken, İzmir Konak'taki Çınar sinemasında oynayan A. Kurosava'nın "Dersu Uzala" filmine gitmiştim. Filmin bir sahnesinde kamp yerinde bir kulübede konaklayan Dersu ve Yüzbaşı'nın oradan ayrılırken Dersu'nun yaptıkları da, benim çocukken yaşadığım şeyle aynıydı. Dersu, bir parça tuzu ve kibriti hiç tanımadığı insanların daha sonra ihtiyacının olabileceğini bilerek, kulübede bir yerlere saklamıştı. İnsanlığın ortak ahlak ve vicdanının hiç de öyle uzaklarda olmadığını düşünmüştüm, filmi seyrederken.

Savcı haklı. "Kibrit olsaydı kurtulabilirdi," işte.

"Klasik otopsiye gerek yoktur, ölüm nedeni aşikârdır," diyerek, Savcı'yı ve Kamber'in yoksul babasını sevindirdim.

Tutanakları imzaladık hızla. Otopsi teknisyenine Ankara yolunun açık olup olmadığını sordum yavaşça. Erken inersek gidebilirim belki.

Kamber'in karın üzerine uzattığımız küçük çıplak bedenini, omzunda asılı bulduğumuz torbasına konulan yoksul elbiseleriyle birlikte, babasına teslim ettik. Garip bir tevekkülle ve hiç sesini çıkartmadan, eski bir battaniyeye sardığı oğlunu kucaklayarak götürdü.

Kardeşlerim,

Biliyorum, korkusuzca, hiçbir kaygı taşımadan, içimde "akşam hayır çiçekleri"nin kokusuyla dolaştığım, çocukluğumun o güzel günleri çok geride kaldı. Ben de yeterince kirlendim.

Acıktığımda hiç çekinmeden girip ekmek, kuru üzüm yediğim komşu evlerinin kapısı kilitli. Ilık yaz akşamlarının uzun sofralarında yenilen karpuz ve peynirlerin de tadı yok.

Şimdi her gittiğimde, gizlice ziyaret edip, duvarına yaslanarak usulca ağladığım, doğduğum eski taş ev beton olmuş. Köy bağında altına uzanıp tuhaf hayaller kurduğum zerdali ağaçları kurumuş gitmiş.

Ama yine de, artık yangın yerine dönen ve ağızlarımızın tadının iyice kaçtığı şu lanet dünyada, cebimizdeki kibrit ve bir tutam tuzu başkalarının ihtiyacı için saklamayı düşünmek boş bir hayal mi?

Farkında mısınız, sahip olduklarınızın, başkalarının da işine yarayabileceği bir büyük sofradır yeryüzü?

Çok mu zor, karşılıksız ve çekinmeden, bir kibrit tanesini, bir tutam tuzu ayırıp, bir kaya yarığına saklamak?

Sonuna kadar tüketip, bitirmek yerine, ihtiyacımız kada-

rını alıp, geriye kalanını bizden sonrakilere bırakabileceğimiz bir hayat... Gerçekten, çok mu zor?

Hadi, bir tutam tuz ve birkaç kibrit koyup cebimize, düşelim yollara.

Hadi, kendimize ve dünyaya ağlayarak.

Hadi önce, kendimizi kurtararak başlayalım şu işe.

Kestaneden duduk olur mu?

Tüm dünyaya sevinç ve merakla baktığım günler. Yılmaz Güney film çekiyormuş, beyaz bir arabayla benzinliğe gelmiş. Top sahasından koşarak onu görmeye gidiyoruz. Arabanın şoförü, istasyonun yarım akıllı pompacısıyla dışarıda bir şeyler konuşuyor. Önde, şoför mahallinde şişman, tıknaz biri oturuyor. Kucağında james bond çanta. Yılmaz sağ arka köşede, dalgın. Biraz da düşünceli ve üzgün galiba. Önümdekileri iterek yaklaşıyorum arabaya. Arkadaşlarım cesaretime saygı gösterip, sessizce çekiliyorlar kenara. Ellerimi arabaya dayayarak yüzümü değdiriyorum cama ve gülüyorum.

"Yılmaz Abi," diyorum yavaşça. "Abi, seni çok seviyoruz biz."

Bir süre daha düşüncelice önüne baktıktan sonra, kaldırıyor kafasını ve gülümsüyor. Tıpkı filmlerdeki gibi. Deponun kapağını kapatıyorlar sonra ve araba hareket ediyor.

"Yılmaz Abi, Yılmaz Abi" diye bağırıyoruz, var gücümüzle. Camın arkasından elini sallıyor ve gidiyor istasyondan.

Taş köprünün biraz yukarısına, tahtadan bir köprü daha yapıldı. "İkinci boğaz köprüsü kasabamızdadır," diyor bele-

diye başkanımız. Kadim arkadaşım Ertaş'la tuzlu fıstık yiyerek geçiyoruz asma köprüden.

"Test sorusu olarak, asma köprüden tuzlu fıstık yiyerek geçen ilk insanlar kimlerdir?" diye bir soru sorulursa eğer, cevabını hemen veririz artık," diyor Ertaş. Fen Lisesi sınavlarına hazırlanıyoruz ve her şey bir "test sorusu" gibi geçiyor hayatımızdan...

Volkan Abi, açık hava sinemasını işletiyor ve ben her akşam gazoz kasalarıyla içeri girip bir daha dışarı çıkmıyorum. Bazı filmleri beş-altı kez seyrettiğim oluyor. Babam işleri büyütmüş, artık "Peri Meşrubat Sanayi"siyiz. Kasabanın sunucusu Kara Mustafa, düğündeki takı töreninde babamı anons ederken, "Kasabamızın fabrikatörlerinden," diyor. Ağzı kulaklarında babamın, inanıyor galiba. Zayıf, kısa boylu, soluk benizli ve hastayım. Beden eğitim derslerinde çok kötüyüm. Kasa-minder hareketlerinde, bir de barfikste, sürünüyorum sanki. Babam, Nevşehir'de bir doktora götürdü, muayene için. Çok kansızmışım ve kalbimde de bir üfürüm varmış. Annem, her sabah dalak kızartıyor ocakta, çok pişmeden yersem, daha iyiymiş.

"Et kanlı gerek, yiğit canlı gerek," diyor, ocağın üstündeki yarı çiğ sakatatı toplarken. Sol kulağım da akıyor sürekli. Ama olsun, bu sene de okul birincisiyim işte. Müdürümüz Rıza Bey, Nacar kol saati hediye ediyor. "Hislon olsa daha iyiydi," diyor abim. Babamın çocukluk arkadaşı, banka müdürü Hasan amcanın büyük oğlu Ali Doğan Abi Ankara'dan gelmiş, bizde kalıyor. ODTÜ'de okuyor ve Deniz Gezmiş'i tanıyormuş. "Fen lisesine mutlaka girmelisin," diyor bana. Test kitapları gönderecek Ankara'dan. Ali Doğan Abi, annemin çömlek fasulyesini çok seviyor ve İngilizceyi su gibi konuşuyor.

Bir çocuk ırmakta kaybolmuş bugün. Annesi bütün gün ırmak boyunca ağlayarak, gezindi durdu. Nevşehir'de ülkü-

cüler Avanoslu birini dövmüşler. Dayım, Ecevit'ten söz ediyor sürekli...

Çocukluğum bitmiş, bozkırın içinden hızla gençliğime koşuyorum.

Ama, asıl büyük olayı babam açıklıyor evde: "Şişeler artık otomatik makinede yıkanacak." Nasıl yani? Bir hafta sonra İstanbul'dan geliyor makine. Uzay aracına bakar gibi bakıyoruz. Arkasından da Niko Usta geliyor. Zayıf, sivri burunlu, zeki bir adam. Birkaç gün bizde kalıyor. Annemden mantı yapmasını istiyor hemen. Makineyi kuruyor ve çalıştırıyor sonra. Döner bir diskin üzerine kirli şişeleri baş aşağı yerleştirip, düğmeye basıyoruz. Disk dönüyor, şişeler kayboluyor ve birkaç dakika sonra ışıl ışıl önümüze geliyorlar. Mucize!

Niko Usta ertesi gün Ürgüp, Mustafapaşa'ya gidiyor. İlk o zaman duymuştum, Niko Usta'nın ağzından, oraya "Sinasos" dendiğini. Dedelerinin memleketiymiş. Evleri, mezarları hâlâ ordaymış. Sinasos dönüşü Niko Usta'yı bahçede sessizce sigara içerken gördüm. Bir süre kimseyle konuşmadı. Gideceği gün babam güveç yaptırmış, bahçede yemek yiyoruz. Havuzun kenarına oturmuş, ağaçtan düdük yapmaya çalışıyorum. Epeyce uğraşmışım demek ki. Niko Usta bir ara yanıma geliyor. Elimdeki parçayı alarak, şöyle bir bakıyor ve bir şey söylemeden bahçenin içine doğru yürüyüp, duvarın dibindeki başka bir ağaçtan bir dal koparıyor. Cebinde her daim taşıdığı küçük ve keskin bir bıçakla ağacı işlemeye başlıyor. Az sonra yanıma gelerek, elindeki düdüğü uzatıyor. Tatlı bir İstanbul şivesiyle:

"Her ağaçtan düdük olmaz, bilmiyor musun sen?" diyor.

*

Israrla çalan zilin beni uyandırmaya kararlı olduğunu anlayarak kalktım ve açtım kapıyı. Paltolu, uzun boylu, çopur

yüzlü birisi. Yüzüne hiç uymayan saf bir bakışla dikiliyor karşımda. Sanki son beş dakikadır, bazen yumruklayarak, bazen zile basarak kapıyı çalan o değil. Öylesine masum ve sıradan. Mevsim yaz ve üzerindeki palto sanki yıllardır hep sırtındaymış ve hiç çıkmayacakmış gibi bir duygu veriyor insana.

Tuhaf bir samimiyetle:

"Yav nerdesin?" diyor.

"Ne oldu? Hasta mı var?"

"Bizim karı hastadır yav. Seni bekliyoruz sabahtan beri."

Belli ki sabah saat beşte gelip, saat dokuza kadar tüm işlerini hallederek, hızla köyüne dönenlerden birisi. Adamın arkasında siyah feraceli, ince, zayıf bir kadın sessizce dikiliyor. Yüzümü yıkayıp, dışarı çıkıyorum. Kasabanın tek caddesinde hızlı adımlarla yürüyoruz. Sağımızdan solumuzdan buğday yüklü traktörler geçiyor. Karakolun yanındaki kıraathanenin önünden gidiyoruz. Televizyonda oynayan karate filminin sesi sokağa taşmış. Sekiz-on kişi ellerinde yarılanmış çay bardakları, televizyonun önünde kımıldamadan oturuyorlar. En önde benim, ortada adamın ve arkada kadının olduğu tuhaf kafile, adamın hızlanarak yanıma gelmesiyle bozuluyor. Bir şey söyleyecek ama nasıl söyleyeceğine tam karar verememiş gibi. Bir ara kafamı ona doğru çevirmemi fırsat bilip konuşuyor:

"Ankara'ya da götürdüm, yine bir çare olmadı... Film milim... Yok... Hap veriyorlar üç dört çeşit... İçiyor, amma yok bir şey."

"Tamam, bakarız şimdi. Muayene edelim de."

"Dediğim gibi, ilaç fayda etmiyor yani."

Cevap vermiyorum. Bir süre sessizce yürümeye devam ediyoruz. Kadın arkamızda, başı önünde bizi takip ediyor, mesafeyi hiç bozmadan.

Adam tekrar lafa giriyor. Bu kez asıl derdini söyleyecek belli ki. Kararlı bir ses tonuyla:

"Sen şimdi muayene et, ama bana söyle, çok masraf çıkar mı? Valla çok para harcadım. Neticede iyileşmiyor. Yine iyileşmeyecekse hiç ilaç verme bize."

"Yav bir muayene edeyim önce. Ne bileyim ben şimdi ne olacağını?"

Konuşmasından anlıyorum. Yıllar önce, mecburi iskânla yerleştirilen Kürt aşiretlerin yaşadığı köylerden gelmiş birisi.

Muayenehaneye giriyoruz birlikte. O hâlâ konuşuyor:

"Çok masraf olacaksa, ben bunu değiştireceğim biliyor musun? Yani, niye dersen, şöyledir. Bana bunu iyidir diye verdiler, tamam mı? Öyle çıkmadı ama. Hastadır bu. Hiç bitmiyor hastalığı. Boşuna masraf edeceğime bunun yenisini almak daha iyi değil mi? Onun için söylüyorum. Yenisini almak daha iyidir."

Kadını muayene ediyorum. Zayıf, kurumuş kalmış bir vücut. Muayene edilen bir başkasıymış gibi sakince, başı önünde bekliyor. Şikâyetlerini açıklayacak mantıklı bir sebep bulamıyorum. Bir yandan da onu kurtaracak bir şeyler yapmalıyım diye düşünüyorum.

"Hanımın çok iyi," diyorum. "Şu hapı alsın... Vitamin... Bak, çok iyi gelecek."

İkircikli, eline alıyor reçeteyi. Tatmin olmadığı belli. Kadına bakıyor. Bana bakıyor, sonra reçeteye. Kürtçe bir şeyler söylüyor.

"Ne dedin sen," diyorum.

Eliyle "boş ver," der gibi bir hareket yapıyor. Israr ediyorum:

"Söylesene, ne dedin?"

Adam kapıya doğru giderken, o zamana kadar hiç konuşmayan kadının sesi geliyor:

"Kuru ağaçtan düdük olmaz diyor doktor bey."

Adam önde, kadın arkada, geldikleri gibi gidiyorlar...

*

"Bir Zamanlar Anadolu'da" filmiyle Erivan'a gitmişiz. Film, "Altın Kayısı Film Festivali"nde yarışacak. Taş binalarla dolu, kadim bir kent Erivan. Festival yöneticileri sürekli bir şeyler yedirip, içiriyorlar. Boş bir günü fırsat bilip, Erivan pazarına gidiyoruz. El yapımı bir duduk alacağım pazardan. Bir tezgâhın önünde durmuş, bakınıyorum, kendimce iyisini anlamaya çalışıyorum. Tezgâhın arkasındaki taburede sessizce oturan satıcı, esmer, iri kemikli bir adam. Yanımdaki arkadaşımla konuşmamızı dinliyor bir ara. Bir süre sigarasını içip bir şeyler düşünüyor. Sonra tutamıyor belli ki kendini ve başını kaldırıp soruyor:

"Türk müsünüz?"

"Evet... Türkçe biliyor musun sen?"

Cevap vermeye gerek duymadığını o kadar belli ediyor ki.

"Nerden?" diyor.

"İstanbul."

"İstanbul... İstanbul..." diyor, birkaç kez. Biraz sesini indirerek, kendiyle konuşur gibi mırıldanıyor sonra:

"Hrant..."

Sözcük, ne bir soru ne de bir cevap gibi çıkıyor ağzından. Öylesine, nefes verir gibi, ah der gibi bir şey: "Hrant."

Garip bir suçluluk duygusuyla lafı toparlamaya çalışıyorum.

"Severiz Hrant'ı... Kardeşimiz olur."

Müstehzi bir gülümseme geçiyor yüzünden.

Duruyor biraz. Sonra önünde sıralı duran kendi yaptığı duduklara bakarak: "Kestaneden duduk olmaz," diyor...

Otele dönüyorum. İçimde bir sıkıntı. Gençliğim bitmiş işte. Acıların içinden, hızla çocukluğuma koşuyorum.

"Vicdanımız kuruyor. Babalarını erken kaybetmiş yetim çocukların masum başlarını koyacakları göğüsler çoktan çöktü, farkında mısınız? Göğüs çöktükçe zulüm tepemizde kalıyor. Kavisli ve dolaşık geçmişimizse, bozuk düzenimizin telleri olmuş. Duyduğunuz sesler bu yüzden içli ve bu kadar derinden geliyor.

Şimdi bir türlü sığamayıp, delice bir kavgaya tutuştuğumuz, adına Anadolu denen şu kadim topraklarda, binlerce yıl önce hüküm sürmüş, bir Hitit kralının oğullarına bıraktığı vasiyete bakın isterseniz: 'Öldüğümde beni, usulünce yıkayın, göğsünüze yaslayın ve toprağa bırakın.' Bu kadar."

Hayatın en yalın ve en efsunlu meseleleri, ölüm ve yaşam, anne-baba-çocuk arasındaki zor muhabbet, büyümek ve yaşlanmak üzerine... Vefalı bir oğulun gözüyle. Bilhassa ölümün, ölümle başetmenin olağanüstülüğü ve olağanlığı üzerine... "Alışmaya" direnen bir hekimin gözüyle.

Taşranın sıcak kucağı ve serin kasveti üzerine... Orayı hem içinden hem dışından bilen bir evladının gözüyle.

Türkiye'nin ipin ucundaki yakın tarihinin gölgesi... Kalbi avucunda birinin gözüyle.

Ercan Kesal'dan, aynanın kenarındaki fotoğraflar misali hayat parçaları, sohbet makamında insan hikâyeleri.

iletişim

ISBN-13: 978-975-05-1201-8